

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN
SİYASAL VE İDEOLOJİK KİMLİĞİ (1923-1950)**

Buse ÇİRİM

**Danışman
Prof.Dr. Hakkı UYAR**

İZMİR -2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Necip Fazıl Kısakürek’in Siyasal ve İdeolojik kimliği (1923-1950)” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Buse ÇİRİM

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Necip Fazıl Kısakürek'in Siyasal ve İdeolojik Kimliği (1923-1950)
Buse ÇİRİM

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Tarih Programı

Bu çalışmanın amacı Necip Fazıl Kısakürek'in 1923 yılından 1950 yılına kadar geçirdiği düşünce değişimlerinin siyasal ve ideolojik kimliğine etkileri yazdığı yazılar, piyesler, çıkardığı dergiler açısından değerlendirilir. 1934 yılında tanıştığı Abdülhakim Arvasi etkisi ile değişen düşünce yapısını etkilemesi üzerinden yorumlanır. 1947 yılında katıldığı CHP Sanat Mükâfatı müsabakası ve sonrasında yaşanan olayları Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde bulunan belgelerle incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Abdülhakim Arvasi, Türkiye Cumhuriyeti, Tek Parti Yönetimi, CHP.

ABSTRACT
Master's Thesis
Political and Ideological Identity of Necip Fazıl Kısakürek (1923-1950)
Buse ÇİRİM

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
History Program

The aim of this study is to evaluate the effects of Necip Fazıl Kısakürek's thought changes from 1923 to 1950 on the political and ideological identity of his writings, plays and journals. Abdülhakim Arvasi, whom he met in 1934, was influenced by his influence on the changing thinking structure.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, Abdülhakim Arvasi, Republic of Turkey, the One-Party Management, The CHP.

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN SİYASAL VE İDEOLOJİK KİMLİĞİ
(1923-1950)

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
EKLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM
NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN HAYATI

1.1.AİLESİ	3
1.2. EĞİTİM HAYATI	4
1.3. BOHEM HAYATI	6
1.3.1. Türkiye'deki Bohem Hayatı	7
1.4. NECİP FAZIL İLE ABDÜLHAKİM ARVASI İLİŞKİSİ	8

İKİNCİ BÖLÜM
NECİP FAZIL KISAKÜREK VE CHP İLİŞKİSİ

2.1. İŞ HAYATI	17
2.2. GAZETECİLİK SERÜVENİ VE KÖŞE YAZILARI	18
2.3. TİYATROLARI AÇISINDAN HALKEVLERİ İLE İLİŞKİSİ	21
2.4. 1947 YILI CHP SANAT MÜKÂFATI	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
NECİP FAZIL’IN DERGİLERİNİN İDEOLOJİK OLUŞUMLARI

3.1. AĞAÇ MECMUASI	38
3.2. BÜYÜK DOĞU DERGİSİ	41
3.2.1. Büyük Doğu’nun Başlangıcı	41
3.2.2. Büyük Doğu ve Mahkemeler Dönemi	45
3.2.3. Büyük Doğu Cemiyeti	52
3.2.4. Büyük Doğu’da Dersim	54
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	67

KISALTMALAR

BCA	Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Sayısı

EKLER LİSTESİ

EK 1: Büyük Doğu Dergisi Kapağı 17 Eylül 1943	ek s.1
EK 2: Büyük Doğu Dergisi Kapağı 12 Temmuz 1946	ek s.2
EK 3: Büyük Doğu Dergisi Kapağı 13 Aralık 1946	ek s.3
EK 4: Büyük Doğu Dergisi Kapağı 23 Mayıs 1947	ek s.4
EK 5: Büyük doğu dergisi kapağı 30 Ocak 1948	ek s. 5
EK 6: Büyük Doğu Dergisi Kapağı 1 Temmuz 1949	ek s.6
EK 7: Büyük Doğu Dergisi Kapağı 27 Ocak 1950	ek s.7
EK 8: Ulus Gazetesi Milli Marş Müsabakası İlk İlan 14 Kasım 1937	ek.s.8

GİRİŞ

Türk edebiyatı ve düşünce tarihi açısından Necip Fazıl Kısakürek hakkında farklı düşünce topluluklarının görüş ayrılığı içinde oldukları kişiler arasında yer alır. Necip Fazıl Kısakürek kendi hayatı içinde iki farklı yaşam görüşlerini barındırdığı bir hayat sürdürmüştür. Gençlik dönemlerinde geçirdiği buhranlı ve devamlı arayış içinde olduğu süreyi yok sayarak inkâr etmiştir. Bu süreçte kaleme aldığı şiir ve yazıları hakkında aldığı kararı ölümünden on yıl öncesinde hazırladığı vasiyette, geçmiş olarak kabul edip yasaklar koymuştur.

“İslam’a pazarlıksız ve sınıksız bağlanmasan önceki şiirlerim ve yazılarım arasında, hatta küfre kadar gidenler ise, çoktan beri eser çerçevem dışına çıkarıldığı, her birinde ayrı ayrı istiğfar edildiği ve çöp tenekesine atıldığı için, nereden nereye kullanılmamalı...” demiştir.¹

Bu vasiyeti sebebiyle bu dönemlerine ait çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Sadece kendi istediği bilgilere ulaşılırken diğer dönemine ait genel geçer konularda bilgiye ulaşılmaktadır.

Tezin incelendiği dönem 1950 yılına kadar sınırlanması sebebi ile Necip Fazıl’ın hayatında incelenecek bilgi ve belge sayısının sınırlı kalmasına neden oldu. 1950 sonrasında Necip Fazıl’ın siyasi ve ideolojik açıdan etkisi daha fazla görülmektedir. Necip Fazıl’ın etkisi giderek yükselişe geçti ve günümüzde bile ideolojisi Türkiye’de siyasi politikaların şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bu nedenle tezin incelendiği döneme göre bilgi ve belgelerin sayısı oldukça fazladır.

Bu tez, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölüm Necip Fazıl’ın hayatı, ailesi, öğrenim hayatını ve ikinci hayatım olarak nitelendirdiği hayatının temelini oluşturan Abdülhakim Arvasi ile tanışması anlatılıyor.

İkinci bölümde ise ele aldığımız dönem olan Türkiye Cumhuriyeti’nin 1923 ile 1950 yılları arasında etkin siyasal partisi Cumhuriyet Halk Partisidir. CHP ile olan ilişkilerini iş hayatı, gazetelerde yazdığı köşe yazılarından hareket ile açıklanmaktadır. Kaleme aldığı tiyatro oyunları sebebiyle CHP’ye bağlı olarak kurulan Halkevlerinde temsil edilme istekleri ve CHP’nin 1947 yılında Sanat Mükâfatı Yarışmasına katılması bunun sonucunda ortaya çıkan mahkeme sürecinde

¹ “Vasiyeti”, **Türk Edebiyatı**, sayı: 117, Temmuz 1983, s.15.

yaşananlar Başkanlık Cumhuriyet Arşivi kayıtlarına ait belgeleriyle açıklanmasından oluşmaktadır.

Üçüncü bölümde Necip Fazıl Kısakürek'in Cumhuriyet döneminde dergicilik alanında İslamcı görüşün yayını olarak nitelendirilebilecek Ağaç ve Büyük Doğu'nun oluşum süreci ve derginin içerisinde yer alan hakkında dava açılmasına sebep olan yazı içeriklerine değinilmektedir.

Sonuç bölümünde ise Necip Fazıl Kısakürek 'in ele alınan dönemin içerisinde yaşadığı hayat görüş farklılıklarının kendine etkilerinin yanı sıra topluma etkisini açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN HAYATI

1.1. AİLESİ

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde dünyaya gelen Ahmet Necip Fazıl Kısakürek 26 Mayıs 1904 tarihinde babası Abdülbaki Fazıl Bey ile annesi Mediha Hanım'ın ilk çocuğu olarak İstanbul'da doğdu. Doğum tarihi açısından çelişkili bilgiler söz konusudur. Ali Birinci'nin yaptığı araştırmalarda; Necip Fazıl, Rumi takvimine göre 26 Mayıs 1320 Perşembe olan miladi takvime çevrildiğinde doğum tarihi 9 Haziran 1904 Perşembe'ye denk gelmektedir.²

Necip Fazıl kendi ifadesiyle *“Ben İstanbul'da doğdum; babam da İstanbul'da doğdu. Fakat ben aile kaynağı olarak Maraşlıyım. Maraş'ta Kısakürek oğulları ağacının bir dalıyım ve açık söyleyeyim, bu bakımdan hatırı sayılır bir gurur sahibiyim.”*³

Dedesı Mehmet Hilmi Efendi devlet belgelerinde Müftizade adıyla geçmektedir. Mehmet Hilmi Efendi 1841 yılında Maraş'ta doğdu. Büyük annesi Zafer Hanım ise bir İstanbul hanımefendisi olup eski Halep valisi, Hariciye müsteşarı, Zaptiye nazırı Salim Paşa'nın kızıdır.

Salim Paşa, Halep valisi görevinde olduğunda, Halep'e ait mutasarrıflık durumundaki Maraş'a gittiğinde usul gereği eşraftan Kısakürek'in konağında misafir edilir. Misafir olarak geldiği bu konakta, henüz buluğ çağındaki Mehmet Hilmi Efendiyle karşılaşır. Onun zekâ ve edebine hayran olur. Necip Efendiye çocuğu bana teslim edin diyerek Salim Paşa'da Mehmet Hilmi Efendiye beraberinde İstanbul'a getirir. Sonra kızı Zafer Hanım'la evlendirir.

Zafer hanım modern giyimi ve tavrıyla bütün davranışlarında Anadolu'nun ruh köküne yabancılığını hissettirdi. Kadın saçlarının topuklara kadar indiği bir devirde bile saçını kestirmekte bir sakınca görmez. Tıraşlanmış saç ve sultani edası ile bütün dikkatleri üzerinde toplamasını bilirdi.⁴

² Ali Birinci, “Necip Fazıl Biyografisi Hakkında Bazı Yeni Tespitler Ve Tashihler”, **Necip Fazıl Kitabı ‘Kahr Dudaklarda Şarkımız Bizim**, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss.33-56, s.38.

³ Necip Fazıl Kısakürek, **Çerçeve 2**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016, s.52.

⁴ Duran Boz, **Büyük Doğunun Ruhu Necip Fazıl Kısakürek**, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2013, s.16-17.

Dedesinin hayatı 1868 yılında Divan-ı İstinaf baş kitabeti göreviyle İstanbul'a gelmesiyle yeni bir dönem başlamıştı. Sırasıyla sadrazam Kıbrıslı Mehmet Paşa divan kitabeti ve Rumeli'de yaptığı görevlerden sonra en son Dersaadette İstinaf mahkemesi reis-i evvelliğine tayin edildi. Mehmet Hilmi Efendi 19 Mayıs 1916'ta İstanbul'da vefat etti.

Necip Fazıl'ın babası Abdülbaki Fazıl Bey 21 Mayıs 1889'da İstanbul doğdu. Çeşitli memuriyetlerde görev aldı. İstanbul ve mülhakatı sulh muavinliğine tayin edildi. 29 Kasım 1920'de hayata otuz bir yaşında vefat etti. Annesi Mediha Hanım ise Girit'ten göç etmiş bir ailenin kızıydı.

Osmanlı Devletinin bürokrat kökenli bir ailesinde epeyce kalabalık bir evde yetişen Necip Fazıl Kısakürek dedesinin Çemberlitaş'taki konağında yaşadı. Genç yaşlarında yazdığı “Bir Yalnızlık Gecesinde Vehimleri” adlı hikâyesindeki mekân doğup yaşadığı konaktır. Çocukluk çağları Osmanlı'nın önemli olaylar içerisinde olduğu dönemlere rastlamaktadır.

1.2. EĞİTİM HAYATI

Necip Fazıl'ın öğrenim hayatı düzensiz bir süreç geçirdi. İlk önce Büyükdere'de sarıklı Hoca Emin Efendi'nin işlettiği mahalle mektebi gitti. 1912 yılında Gedik Paşa taraflarında Fransız papaz okuluna, oraya uyum sağlayamadığı için aynı semtte olan Amerikan Kolejine, bir süre sonra buradan da ayrıldı. Daha sonra Vaniköy'deki Serasker Rıza Paşa yalısındaki Rehberi İttihat Mektebi'ne gitmişti. Burası yatılı okul olduğundan fazla kalmadı. İstanbul'daki Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi'ne gönderildi. Kısa bir zaman sonra seferberlik nedeniyle gidilen Gebze'de Aydınlı köyündeki ilkokula kaydı yaptırıldı. İlk mektebi ancak Heybeliada Numune mektebinde bitirebilmiştir.

1916'da “*Ne oldumsa bu mektepte oldum*” dediği ve şahsiyetinin ana dokusunu ördüğü Mektebi-i Fünun-u Bahriye-i Şahane 'ye imtihanla estetik ölçülere kadar varan incelemeler sonucunda alındı. Bahriye mektebine devam ederken el yazması talebe yazıları ve Nihal adında bir dergi çıkardı.⁵

⁵ Boz, s.24.

Necip Fazıl'ın Bahriye Mektebi'ndeki hocaları arasında tarih dersini Yahya Kemal, din dersini Ahmet Hamdi Akseki, edebiyat dersini Hamdullah Suphi (Tanrıöver) den almıştı.

Necip Fazıl babasının vefatından sonra 1921 yılında anneannesi Nefise ve annesi Mediha Hanım ile birlikte Erzurum'da müdür olan büyük dayısının yanına gitti. Necip Fazıl 1921-1922 yıllarının kış aylarını burada geçirdi. Necip Fazıl'ın burada ticaret girişiminde bulunduğu ve bunu zararla kapattığı ifade edilmektedir. 1922 yılında İstanbul'a diğer dayısının yanına geri dönerek Darülfünun'un felsefe şubesine yazıldı. Necip Fazıl ilk şiirlerini 1923 yılında Yeni Mecmua'da neşredilirken özellikle Milli Mecmua'da şiirleri basıldı. Mihrap dergisinde iki şiirinin basıldığı bilinmektedir. Ankara'da tek sayı olarak basılan Pınar dergisinde ise ilk şiirlerinden Akşam'ın basıldığı bilinmektedir.⁶

Kafa Kâğıdı, Necip Fazıl Kısakürek portresinin romanıdır. Kafa Kâğıdında söylediği gibi; "ihtilalci tipine çok uzak, fakat besledikleri fikirler ihtilal çapında bir takım saf ve masum gençler olarak"⁷ tanımladığı Hilmi Ziya Ülken, Mükrimin Halil Yınanç, Remzi Oğuz Arık, Mehmet Halit Bayrı ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun başını çektiği Anadolucular⁸ fikri temsilcileri Darülfünun son senesinde esas çevresini oluşturdu.

Necip Fazıl'ın doğumu ve çocukluk dönemi Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişin sancılarının olduğu süreçtir. Necip Fazıl, İkinci Abdülhamit'in yönetiminde dünya geldi. İkinci Meşrutiyet, Trablusgarp ve Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı'nı yaşadı. Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan Kurtuluş Savaşı mücadelesiyle yeni bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulacağı süreçte Necip Fazıl gençlik dönemlerini sancılı bir dönemde geçirmiştir.

⁶ Birinci, s.42.

⁷ Necip Fazıl Kısakürek, **Kafa Kâğıdı**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1984, s.189-190. Kitabın ilk baskısı 1984 yılında yayınlanmıştır.

⁸ Anadoluculuk, Anadolu'yu Türk kültür medeniyetinin esas olarak kabul etmektedir. Abdullah Uçman, "Anadolu Mecmuası", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 3, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1991, ss.144-145.

1.3. BOHEM HAYATI

29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilen Cumhuriyet ile “Türkiye Cumhuriyeti Devleti” adında yeni bir devlet kuruldu. Yeni bir devletin kurulması ile birçok alanda inkılâplar yapıldı.

Necip Fazıl için 1924 yılı hayatının önemli yıllarındandır. Türkiye Cumhuriyeti’nde eğitim alanında yapılan inkılâplar içerisinde Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğindeki Tevhid-i Tedrisat kanunu çerçevesinde yurtdışına öğrenci gönderilmesi konusu sonucunda 29 Ekim 1924 tarihinde düzenlenen Maarif Vekâletinin Avrupa imtihanları düzenlenmiştir. Bu sınav sonucunda Almanya ve Fransa’ya yirmi iki genç öğrenci öğrenim görmek için gönderilmişti. Bu gençlerden biri de Necip Fazıl Kısakürek’ti. 1924 yılında Darülfünun felsefe bölümünün son sınıfında okurken girdiği sınav başarılı olmasından sonucunda Fransa’ya gidecek öğrencilerdendir.

Yirmi iki kişiden ikisi Almanya diğerleri Fransa ve Belçika’ya gönderilmiştir. İlk grupta Mahmut Cüda, Muhittin Sebati, Refik Epikman, Ulvi Cemal Erkin, Cezmi Rıfkı, Cemil Sena Ongun, Naci Ecer, Vildan Aşır Savaşır, Burhan Toprak, Ekrem Zeki Ün, Osman Horasanlı, Necip Fazıl Kısakürek, Sadi Irmak, Suat Hayri Ürgüplü, Cevat Dereli, Şeref Akdik, Ali Münip Karsan, Namdar Rahmi ve Necmi Bey gibi isimler yer alıyordu.⁹

Yurtdışına eğitim almaya giden öğrenciler Pormida adlı küçük bir İtalyan teknesi ile Ocak 1925’te İstanbul’dan ayrıldılar. On gün süren bir deniz yolculuğundan sonra Marsilya’ya ulaştılar ve trenle Paris’e geçtiler.

Necip Fazıl Kısakürek Paris’e Sorbonne Üniversitesi’nde felsefe bölümünü okumaya gitti. Necip Fazıl Avrupa’daki eğitim için İngilizce sınavını vermiş fakat Paris’te altı aylık dil eğitimi süresi almasına rağmen bu süreçte Paris hayatının gecelerini yaşamayı tercih etmişti. Paris’te tutkulu bir biçimde kumar oynamaya başlar. Bu sebepten dolayı okula bile uğramamıştır.

Avrupa’ya gönderilen öğrenciler hastalık ve herhangi bir olağanüstü hal olmadığı takdirde öğrenim planında gösterilen sürede eğitimini bitirmemesi halinde geri çağrılıyordu. Maarif Vekâleti yurtdışında eğitimini sürdüren öğrencileri düzenli

⁹ Kansu Şarman, **Türk Promethe’ler Cumhuriyet’in Öğrencileri Avrupa’da (1925-1945)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.37.

şekilde denetliyor. Bu denetim göreviyle ilgili olarak o ülkede en fazla dört maarif müfettişleri oluşan bir heyet bulunduruyordu. Talebe müfettişleri önemli bir neden görürse öğrencinin bulunduğu şehir veya okulu ziyaret edip rapor verebiliyordu.¹⁰

Bu duruma son verip İstanbul'a dönmesini sağlayan talebe müfettişi Zeki Mesut Alsan, onu şiir ve sanat hayatına tekrar kazandırmıştı. Paris hayatından bazı şiirle, özellikle "Kaldırımlar" şiiri bu dönemden kalmıştır.

Necip Fazıl, O ve Ben adlı kitabında kumarı şu şekilde ifade etmektedir.

"Kumar;

*İşte felaketim! Kendimden kaçmak ve içimdeki sabit fikir uyutmak için bende ilaç haline gelen gebertici zehir... Beni çürüten, şahsiyetimi lif lif yolan, dış hayata ve cücelere karşı müdafaalarımı tek tek düşüren bu zehir, şeytanın içine girmek için ruh kaleimde açtığı en korkunç gedikti. Paris'ten getirdiğim ve ilk gençlik, gençlik, olgunluk hatta ihtiyarlık çağına kadar kendimi su ve ekmek ihtiyacından fazla kaptırdığım orada bir büyük davranışlar ve dövünmelere arka çevirip tekrar ağına tutulduğum bu zehir, Aşil'in topuğundaki zayıf nokta hayaline taş çıkartacak çapta, üstüne şeytanın eli değer değmez teslim oluverdiğim bir ukde yaşıyordum ruhumda."*¹¹

Mustafa Kemal Atatürk'ün yurtdışına gönderdiği öğrencilere gönderdiği mektupta 'Sizi bir kıvılcım olarak gönderiyorum. Volkan olarak dönmelisin' sözüne karşılık eğitim sürecini tamamlayamadan dönmüştür.

Metin Acıpayam'a göre; Fransa'ya giden Necip Fazıl'ın yirmi yaşını henüz geçtiği döneme rastlayan Paris yılları, aynı zamanda onun kendini arayış ıstırabını ve kıvranımlarını en kuvvetli ve can acıtıcı şekilde yaşadığı yıllardır diye nitelemektedir.¹²

1.3.1. Türkiye'deki Bohem Hayatı

Necip Fazıl Türkiye'ye dönmesiyle edebiyat ve sanat alanlarında tanınan bir grupların içinde yer almaktaydı. Necip Fazıl, Cumhuriyet döneminin ilk aydın nesli olarak sayılacak olan Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Hasan Ali Yücel, Peyami Safa gibi önemli kişiliklerle Darülfünunda tanıştı. Hocası Mustafa Şekip Tunç sayesinde Babıâli'ye girmesine sebep oldu.

¹⁰ Şarman, s.39.

¹¹ Necip Fazıl Kısakürek, **O ve Ben**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013, s.73.

¹²Metin Acıpayam, **Medeniyetimizin Büyük Dehası Necip Fazıl**, Fikir Teknesi Yayınları, Kahramanmaraş, 2015, s.131.

İbrahim Çallı, Elif Naci, Eşref Şefik, Fikret Adil gibi gazeteci, ressam, yazarlar ile beraber bohem hayatı yaşamaya devam etti. Necip Fazıl, Babiâli adlı eserinde yaşadığı bohem hayatına değinmiştir. 1920'li yıllarda siyaset tarihinin önemli buluşma yerlerinden olan Meserret kahvesi Babiâli yazarlarının uğrak yeri olması yazarların burada eserlerinin yazdığı gibi bir taraftan derin sohbetler ve tartışmalar yaşandığından bahseder.

Fikret Adil'in hatıralarını kaleme aldığı Asmalımescit 74 adlı kitabında bohem karargâhı¹³ olarak adlandırdığı ev Necip Fazıl'ın ziyaretçi olarak gittiği bir yer gibi değil tam tersine sahibi olduğu bir yer gibidir. Bu evde birçok Beyza diye adlandırdıkları kokain için partiler düzenleniyordu. Alkol ve uyuşturucu gibi keyif verici kullanımının söz konusu olduğu beyazlığın kinaye olarak Beyza hanımefendi diye adlandırılan kokain, bohem karargâhı müdavimlerinden çoğunun en büyük tutkusudur. Özellikle Necip Fazıl'ın kara sevda dediği beş kişi arasında Elif Naci, Mesut Cemil, Fikret Adil, Eşref Şefik, Peyami Safa vardı.¹⁴ Diğer bir bohem hayatın sürdüğü ev ise Dinoların evidir. Bu dönemde Abidin Dino çok yakın dostu olan Necip Fazıl çok sık görüşmektedir. Necip Fazıl'ın adı 1928 yılında kaldırımlar şairi olarak anılmaktadır. Kaldırımlar şiiri bohem hayatının içinde ürettiği en önemli eserlerindendir. 1928 ve 1929 yıllarında yaşadığı bohem hayatında en önemli yeri Peyami Safa ile yan yana ve diz dize geçirdiği dönemden bahsetmektedir.

Necip Fazıl, genç, atak, dinamik olduğu bir yaşıdır. Bu süreç zarfında İstanbul ve Ankara'ya gidip gelmektedir. Hem İstanbul hem de Ankara'da belli bir çevreye sahip aristokrat ve bohem gruplar arasında adından söz ettiren bu dönemde yıldızı parlayan biriydi.

1.4. NECİP FAZIL İLE ABDÜLHAKİM ARVASI İLİŞKİSİ

1934 yılı Necip Fazıl'ın hayat seyrini tamamen değiştiren bir yıl olmuştur. Bu tarihe kadar yaşadığı hafakan girdabından İslami düşünceye doğru geçişini sağlayan Abdülhakim Arvasi ile tanıştı. Bu tanışma Necip Fazıl'ın hayatına yeni bir yön

¹³ Fikret Adil, *Asmalımescit 74 (Bohem Hayatı): İntermezzo (Bohem Hayatı)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s.34.

¹⁴ Beşir Ayvazoğlu, *Peyami: Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998, s.134.

vermesini hatta eski tanıdığı çevrelere yüz dönmesine onları yok saymaya kadar ilerledi. Necip Fazıl, Abdülhakim Arvasi ile tanışmasını şu dizelerle ifade etmektedir.

“Tam otuz yıl saatim işlemiş, ben durmuşum.

Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum.”¹⁵

Mısralarıyla, ömrünün ilk otuz yılını yaşamamış gibi yaşadığını söyleyen kâinatın efendisinin neslinden bir büyük Allah dostunu, Esseyid Abdülhakim Arvasi hazretlerinin tanıdıktan sonra “Gökyüzünün farkına varan, Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur!” diyen Necip Fazıl Kısakürek’ten başkası değildir.¹⁶

Abdülhakim Arvasi ile tanışmasını “O ve Ben” adlı eserinde aktardı. 1934 yılında Necip Fazıl’ın Beylerbeyi’ne giden bir vapurda, Arvasi’nin müritlerinden birisiyle karşılaşır. Karşılaştığı kişi Necip Fazıl’a Arvasi hazretlerinin cuma günleri Beyoğlu’nda Ağa caminde vaaz verdiğini söyler. Bu karşılaşmadan sonra birkaç cuma günü bahsi geçen camiye yanında ressam Abidin Dino’yu da alarak gider. Bu camide Arvasi’den dinlediği vaazdan etkilenerek vaaz sonrasında Arvasi’nin elini öpmek ister. Abdülhakim Arvasi bu görüşme sırasında Necip Fazıl’a Eyüp Gümüşsuyu’nda oturduğunu ve ne zaman isterse ziyaret edebileceğini söyler. Bu adres Abdülhakim Efendi’nin 1919’dan beri şeyhliğini yaptığı tekkelerin kapatılmasından sonra ikamet ettiği adres ve tasavvufi sohbetlerde bulunduğu Kaşgari Dergâhıdır.

Eyüp’te Hüsam Efendi Sokağı ile Karyağdı sokağının arasında yer alan Kaşgari tekkesi kurucusunun adıyla da anılmaktadır.¹⁷

Kaşgari tekkesinin geçmişi on sekizinci yüzyıla kadar dayanmaktadır. 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra da günümüzde cami olarak kullanılmaktadır.

Tekkenin banisi Murtaza Efendi tarafından tekkenin yapımına 1157/1744 tarihinde başlamış.1158/1745 bir sene içerisinde tevhidhane ve şeyhin evinden ibaret olan kısmı tamamlanmıştır.1159/1746’da Murtaza Efendi tarafından tekke vakfedilmiştir.¹⁸

¹⁵ “Tam Otuz Yıl”, Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2009, s.35.

¹⁶ Orhan Okay, **Sıcak Yarada Kezzap Necip Fazıl**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015, s.141.

¹⁷ Nuran Çetin, **Eyüp-Kaşgari Dergâhı ve Kültür Tarihindeki Yeri**,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004, s.14.

¹⁸ Çetin, s.18.

Nakşibendî tarikatı müritlerine tahsis edilen bir tekke özelliğini taşımaktadır. Nakşibendî tarikatını esas alan bir tekke olarak kuruluşundan tekkelerin kapatıldığı tarihe kadar faaliyetlerini yürütmüştür.

Tekkenin kurucusu olan Murtaza Efendi Nakşibendî tarikatının Müceddidiyye koluna bağlı iken, tekkenin ilk şeyhi olan Abdullah Kaşgari Kassaniyye koluna tekkenin son şeyhi olan Abdülhakim Arvasi ise Halidiyye koluna bağlıdır. Tekke değişik zamanlarda Nakşibendî tarikatının farklı kollarına etkili olmuştur.¹⁹

Abdülhakim Arvasi Kaşgari dergâhının son şeyhi olarak kabul edilir. Arvasi, 1281/1864 yılında Van Başkale kazasında doğdu. Arvasi İstanbul'a geldiğinde ailesiyle birlikte Eyüp'teki Yazılı medresede ikamet ediyordu. Padişah buyruğu ile Arvasi, Kaşgari Dergâhı şeyhliğine tayin edilince dergâhın aslı vazifelisi de belli olmuş oldu. Dergâhtaki şeyhlik görevinin yanı sıra, Ayrıca Kaşgari caminin imamlık ve hatiplik vazifesi de 100 kuruş maaş ile kendisine verildi. Süleymaniye medresesinde de tasavvuf müderrisi olarak talebe okuttu.²⁰

Tekkeler kapatılana kadar görevini sürdürürken Arvasi daha sonraları tarikat ile ilgili faaliyetleri bırakarak, evi konumundaki dergâh binasında sohbetler verdi. Beyoğlu Ağa Camii, Beyazıt, Fatih, Eyüp Sultan gibi İstanbul'un çeşitli camilerinde vaazlarına devam etti. 1930 yılındaki Menemen olayında Arvasi 'nin de ilgili olduğu gerekçesiyle tutuklanarak Menemen'e gönderildi. Herhangi bir ilgisi olmaması sebebiyle 12 Şubat 1931'de beraat etti.²¹

Necip Fazıl ile Abdülhakim Arvasi bir rastlantı sonucu 1934 yılında Beyoğlu'nda Ağa camiinde verdiği cuma vaazında tanışması ile başlayan ilişkisi Necip Fazıl Arvasi'nin yaptığı sohbetlere katılarak İslami düşüncelere yönelmiştir. Arvasi'nin nasihatleri çerçevesinde hayatını, fikirlerini ve sanatını yönlendirmeye çalışmıştır.

Necip Fazıl ile Abdülhakim Arvasi arasındaki oluşan ilişkisini Max Weber'in Din Sosyolojisi'nde yer alan Soterioloji (dışarıdan kurtuluş) görüşünü desteklemektedir. Max Weber bu görüşünü bireyin kendi emeklerini kurtuluşa

¹⁹ Çetin, s.55.

²⁰ Çetin, s.107.

²¹ Çetin, s.108.

ulaşmada tamamen yetersiz olarak görür. Kurtuluşu ancak büyük yeteneklere sahip bir kahraman veya tanrı sayesinde olabileceği görüşünü savunmaktadır.²²

Necip Fazıl geçirdiği buhran ve hafakan dolu yıllarını Abdülhakim Arvasi sayesinde atlattığını, Arvasi'den mürşidim ve büyük kurtarıcı olarak bahsetmesi Weber'in görüşünü destekleyen bir tanımlamadır. Necip Fazıl yaşadığı buhranlı dönemlerde tanıştığı Arvasi ile yaptığı sohbetler sonucunda hayata bakışı ve düşünce yapısında değişimleri sonucunda Arvasi 'ye olan bağlılığı arttırmıştı. Necip Fazıl, yaşadığı varoluşsal boşluğu Nakşibendi tarikatına bağlı bir şeyhi kurtarıcı olarak görerek hayatını onun düşüncelerine göre düzenleme yolunda gitmişti.

Necip Fazıl, Arvasi ile tanışma anısını 1940 yılında "Mürşit" adlı şiiri ile açıklar:

"Bana yakan gözlerle bir kerecik baktınız;

*Ruhuma, büyük temel çivisini çaktınız!"*²³

Necip Fazıl, "Efendi Hazretleri" bahsettiği Arvasi'nin manevi nazarı karşısında avlandığını: *"Bu büyük manevi buhran (metafizik) kıvranış, yepyeni bir kuruluşa doğru temelinden sarsılıştı; en kısa zamanda sezdiğime göre onun Efendi Hazretleri'nin tez nazarıdır ki beni bu hâle getirmişti. Avlanmışım. Beni avlamışlardı. Adı sinir hastalıklarıyla yahut marazî ruhiyat kitaplarının çerçevelediği basit ve süflî ruh ihtilalleriyle alâkası yoktu bu hâlin... Ulvî mi ulvî bir çile... Belki aklın verasına çıkıp çıldırma noktasına gelmenin ve sonra kudsî bir nur, bu ruh feyziyle kanat ve muvazene kazanarak oradan geriye dönmenin hâliydi bu... Ve aklın, akla güvenmenin sefaletini anlama hâli."*²⁴ ifadeleri ile açıklamıştı.

Necip Fazıl'ın kurtarıcısı Arvasi sayesinde hem iş hem de özel hayatında büyük farklılıkların ortaya çıkmasına neden oldu. Arvasi ile tanıştıktan sonrasında İş Bankası müfettişlik görevinde iken 1938 yılında istifa etmişti. İş bankasından istifası sonrası köşe yazarlığı mesleğine yöneldi. Özel hayatındaki değişikliği ise 1941 yılında Babanzade ailesine mensup Fatma Neslihan Hanım ile yaptığı evlilik ile tamamen değişti. Neslihan Hanım ile evliliğinden 1943 yılında Mehmet, 1944 yılında Ömer, 1948 yılında Ayşe, 1950 yılında Osman ve 1954 yılında Zeynep adında beş çocuğu olmuştur.

²² Max Weber, **Din Sosyolojisi**, Yarın Yayınları, İstanbul, 2012,s.313.

²³ Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2009, s.77.

²⁴ Necip Fazıl Kısakürek, **O ve Ben**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013, s.108.

Necip Fazıl, bu tanışma sonrasında önceki hayatıyla bütün irtibatını kesmiş ve birlikte vakit geçirdiği sanat ve siyasi çevreye karşı cephe oluşturmuş. Bu dönemde yazdığı eserlerde işlediği konular değişiklik göstermiştir. 1943 yılında Abdülhakim Arvasi'nin vefatına kadar onun görüşmeyi sürdürür. Arvasi'nin vefatından sonra da yaşamını ondan öğrendiği fikirleri aktarma yönünde ilerledi. Arvasi'nin etkisiyle kaleme aldığı “O ve Ben”, “Halkadan Parıltılar” adlı eserler gibi aynı zamanda “Tohum”, “Para”, “Bir Adam Yaratmak”, tiyatro eserlerini edebiyat ve tiyatro tarihine kazandırdı.

Necip Fazıl, Abdülhakim Arvasi 'ye ait olan “Rabıta-i Şerife” ve “Er-Riyadü't Tasavuffiye” adlı eserleri sadeleştirerek tekrar yayınlamıştır. Necip Fazıl, Arvasi'yi gelecek kuşaklara tanıtmada ve onun fikirlerini yaşatmaya ölümüne kadar bir görev olarak kabul etmişti.

Necip Fazıl Kısakürek'e birçok sıfat yakıştırmış ve kullanılmıştır. Abdülhakim Arvasi ile tanıştıktan sonra geçirdiği düşünsel değişiklik sonrasında yakın çevresinde bulunan Burhan Belge, Necip Fazıl'a İslam komünisti ifadesini kullandı. Falih Rıfkı Atay İslam faşisti ifadesi ile nitelerken, Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından Neo Müslüman gibi isimler dile getirilir.²⁵ Bu ifadeler dışında kendisine üstat, üstat-ı azam, sabık şair, süper mürşit, bencil bir dev denilmeden önce okul sıralarında koca kafa lakabı ve şair sıfatıyla meşhurdur.

²⁵ Hakkı Karatekeli, **Necip Fazıl Kısakürek**, Kaynak Yayınları, İzmir, 2013, s.52.

İKİNCİ BÖLÜM

NECİP FAZIL KISAKÜREK VE CHP İLİŞKİSİ

Cumhuriyet'in erken dönem siyasetini iki ana bölümde incelemek gerekir. Bu dönemlerden ilki tek partili dönem olarak nitelendirilen 1923-1945 yıllarını kapsayan süreçtir. Diğeri ise 1945-1960 yıllarını kapsayan çok partili dönemdir. Tek partili dönemin oluşumunu sağlayan parti ise Cumhuriyet Halk Partisidir. Necip Fazıl'ın ilk gençlik dönemlerine rastlayan bu yıllar sanat ve politika çevresi sebebiyle Cumhuriyet Halk Partisi ile ilişkisi söz konusudur. CHP ile ilişkisi Abdülhakim Arvasi ile tanışmasına kadar iyi olan ilişkisi sonrasında bozulmaya başlamıştır.

Necip Fazıl'ın CHP düşmanlığı hem fikir, ideolojik ve İslami kaygılar içerse de aynı zamanda kişisel husumetler de içermekteydi. Celal Bayar ile olan ilişkisi gayet iyidir. Bu ilişki neticesinde 1930 yılında Celal Bayar vesilesiyle çalışmaya başladığı İş Bankasından istifa etti. İstifa etmiş olmasına rağmen 1935 yılında tekrar İş Bankasına işe girmiştir.

1937 yılında Ulus gazetesi tarafından bir marş müsabakası düzenlenmişti. Bu müsabaka ile ilgili gazetede yayınlanan ilk gazete ilanı 10 Kasım 1937 tarihine aittir. Pek yakında başlığı ile gazetenin ilk sayfasında “Türkiye Cumhuriyetinin on beşinci yıl dönümü için gazetemiz bir müsabakası açıyor. Güfte için beş yüz lira, beste için bin lira mükâfat vereceğiz. Güfte ve beste için çalışacak olanların riayet edecekleri şartları birkaç gün içinde bu sütunlarda bulacaksınız.”²⁶ duyurusu ile çıktı.

Müsabaka ile ilgili şartların da bulunduğu ilan ise 14 Kasım 1937 tarihinde çıktı. İlanda müsabakaya on beşinci yıldönümü marşı için şairler ve bestekârları davet ediyor. Birinciliği kazanan güfte sahibine beş yüz ve birincilik kazanan beste sahibine bin lira telif hakkı vereceğini bildirir. Güfteler 30 Şubat besteler 30 Temmuz kadar verilmiş olması gerektiğini bildirir. İlanın devamında ise şartlar şu şekilde belirtilmiştir.

“Marş güftesi müsabakasına iştirak edecek olanlar şu noktalara dikkat etmelidirler.

Marşın esas bünyesi, dörder mısralık üç kıtadan ibaret olacaktır. Birinci kıta A, esas fikirleri ihtiva edecek ve diğer iki kıtanın sonlarında birer defa tekrarlanacaktır.

²⁶ “Pek Yakında”, **Ulus**, 10 Kasım 1937, s.1.

B ve B le gösterdiğimiz diğer iki kıta ise yukarıdaki dört ana mısradan artan duygu ve düşünceleri ihtiva edecektir.

Bu kıtaların musiki bünyeleri biri birinin aynı olacağı için bunları b ve b' diye göstereceğiz.

Şu halde marş A, B, A, B', A şeklinde olacaktır. Bu suretle şairin emeği, besteye uygunsuzluk yüzünden kaybolmayacak, iyi bir inşadda üzerinde durulan kelimenin bestede de hakkı verilmiş olacaktır.

Her kelimenin tabii okuyuşta üzerine vurulan, en çok ehemmiyetli ve açık telaffuz edilen hecesinin marşın bünyesinde öyle yerleri alması lazımdır ki, bestenin notaları ve musiki irtifai ile bu tabii okunuş makamlaştırılmış bir şekilde temin edilmiş olsun.

Yazılacak şiirin marş halinde bestelenebilmesi için hecelerinin (uzunluğu ve kısalığı, vurgulu veya vurgusuz oluşuna göre) cins ve nevilerinin ne gibi bir terkibi haiz olması lazım geldiğini ayrıca memleketin tanınmış bestekârları ile temasa gelindikten sonra, mümkün olduğu kadar, kolayca anlaşılabilir bir açıklıkta izah eden bir not, matbaamızca müsabakaya dâhil olmak isteyen şairlerden isteyenlerin adresine gönderilecektir. Müracaatların ulus marş müsabakası adresine yapılmalıdır. ²⁷ Yayınlandı.

Ulus gazetesinin bu müsabaka ilanından sonra on beşinci yıl marşı güftesinin, şairinin emek ve heyecanını uygunsuz beste ile olmasını engellemek amacıyla tanınmış bestekârlar ile temastan sonra, müsabakanın yayınlanmış olan şartlarda düzenleme yapılarak tekrar yayınlandı. Değişiklik yapıldıktan sonra yayınlanan şart ilanı daha ayrıntılı olarak dört madde ile açıklandı.

1.marşın bünyesi evvelce de tasrih ettiğimiz gibi dörder mısralı üç kıtadan ibaret olacaktır.

A: Ana fikirleri ihtiva eden, başta ve diğer kıtaların sonlarında birer defa tekrar edilen ana parçadır.

B ve B' , A'daki yalın mısraların izahını ve edebiyatını yapan iki kıtadır.

2. Hece sayısının çift olması tercih olunur. 12,10 ve 8 heceliler beste için uygun olanlardır. A kısmının diğerlerinden ayrı hecede yazılması musikide kontrastı temine imkân vermesi itibariyle tavsiyeye değer.

3. Marşın iddia ve manasına uygun bir bestenin temini için, kullanılacak kelimelerin nihayet dört heceden fazla olmamasına dikkat etmek, şairlerimize muğlak görünecek vurgu şartlarına her kelime için bir kere riayetden kurtulmak için en doğru ve lüzumlu çaredir.

4. Kıtalarda mısraların, ya birer aşırı, ya birbiri ardı sıra, musiki bünyeleri aynı olmalı yani hecelerinin cinsi ve nevi itibariyle aralarında mutabakat olmalıdır.

Bu itibarla heceleri dört kısma ayıracağız:

I. uzun ve vurgulu hece

II. uzun ve vurgusuz hece

III. kısa ve vurgulu hece

IV. kısa ve vurgusuz hece

²⁷ "Marş Müsabakamız", **Ulus**, 14 Kasım 1937, s.6.

5.Çift sayılı mısraların son hecelerinin muhakkak vurgulu ve açık sesli harfleri ihtiva eden uzun hecelerden seçilmiş olması şarttır. Güftelerin en son 30 Şubat kadar gönderilmesi gerektiğini²⁸ bildirildi.

1938 Ocak ayında yayınlanan gazete ilanlarında tarih 28 Şubat olarak düzeltildi.²⁹ Ulus gazetesinde bu müsabaka ile ilgili en son 25 Ocak 1938 tarihinde yayınlanan müsabaka şartlarının yayınlanması söz konusudur.³⁰ Yarışmanın son başvuru tarihi olarak bildirilen tarihten sonra gazetede herhangi bir açıklamaya gazete taramasında rastlanmadı.

Necip Fazıl Kısakürek, Ulus gazetesinin düzenlediği marş müsabakası hakkında bambaşka bir olay olarak anlatmaktadır. Necip Fazıl'a göre; Falih Rıfkı, Necip Fazıl'a da katılması teklifini götürmüştü. Necip Fazıl, yarışma iptali şartı ile yazmayı kabul etmiştir ve Büyük Doğu Marşı bu şekilde yazılmıştır.

BÜYÜK DOĞU MARŞI

Allah'ın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Avlanır, kim sana atarsa kement,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.
Allah'ın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Yürü altın nesli, o tunç Oğuz'un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.
Nur yolu izinden git, KILAVUZ'un!
Fethine çık, doğru, güzel, sonsuzun!
Yürü altın nesli, o tunç Oğuz'un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.
Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!
Şahit ol, ey kılıç, kalem ve orak!
Doğsun BÜYÜK DOĞU, benden doğarak!
Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!³¹

Bu olayı, Necip Fazıl Kısakürek Babıali kitabında anlatmıştır.

“O senenin başlarında bir hadise olmuştur. Mehmet Akif'in İstiklal Marşı beğenilmiyor ve yerine bir milli marş yazdırılmak isteniyordu. Hatta Ulus gazetesi bu iş için bir de müsabaka açmıştı. Gaye açıktı. Akif'in manzumesindeki İslami hava, sonu laisizmde karar kılan bir rejimin kaynağındaki heyecana, daha doğrusu maksada uygun sayılmıyordu. Yazana o zamanın parasıyla on bin lira mükâfat verilecek ve şiiri Büyük Millet Meclisince kanunla kabul edilecekti.

²⁸ “Marş Müsabakamız”, **Ulus**, 21 Kasım 1937, s.5.

²⁹ “Marş Müsabakamız”, **Ulus**, 11 Ocak 1938, s.4.

³⁰ “Marş Müsabakamız”, **Ulus**, 25 Ocak 1938, s.4.

³¹ Necip Fazıl Kısakürek, “Büyük Doğu Marşı”, **Büyük Doğu**, Cilt: 4, Sayı: 13, 3 Haziran 1949, s.2.

Teklifi Mistik Şair'e (Necip Fazıl) ettiler ve şu cevabı aldılar.
-Milli marş denilen, ısmarlama ve adi kalıplardan dökümlü işleri sevmem. Dünyada zoraki tarih ve politika şöretleri bir milli marş halinde bir şiir harikası tanımıyor beşeriyet. On bin lira o kadar tatlı ki, gerekirse Halk Partisi Genel Sekreterinin (Recep Peker) Keçiören'deki evinin bahçesini bu para karşılığında çapalamayı kabul ederim, fakat bu rejim havası içinde bir takım şahıs pohpohlamaları uğrunda şiirimi alçaltmaya razı olamam.

Başta Falih Rıfkı Atay, Mistik Şaire o kadar asıldılar, abandılar, her şartını kabul edecekleri teminatını verdiler ki o da şöyle dedi.

-Peki, yazayım, ama içinde hiçbir özel isim bulunmayacak ve sadece milletimden aldığım heyecan ve o heyecana vereceğim yön görünecek.

Ve yazdı. Sonunda Büyük Doğu Marşı olarak kalan şiir. Burhan Belge'nin okuyup da zevkinden çıldırır gibi olduğu ve aman, bu keşke bizim marşımız olsa! Diye haykırdığı şiir. Akif'te hoş gitmeyen İslami hava, asıl bu şiirde gizli bir iklim halinde mevcuttu ve kaba tebliğ planında değil, ipince ve herkesin dilediği yere çekebileceği bir telkin ifadesinde bürülü olarak veriliyordu".³²

Bu müsabaka ile ilgili Falih Rıfkı Atay'a ait herhangi bir yazı veya bir belge yaptığımız araştırmalar sonucunda bulunamadı.

Necip Fazıl bu müsabaka için yazılacak marşın ilan şartlarda yazdığı gibi Cumhuriyet'in on beşinci yıl dönümü ibaresi olarak belirtilse de Necip Fazıl bu marşı İstiklal Marşı yerine yazdırıldığını söylese de bu açıklamayı kendisinden başka destekleyecek bir yazı ve belge bulunmamaktadır.

Bir sonraki bölümde değineceğim Ağaç mecmuası İş Bankası ve Sümerbank'ın bir yıllık reklam ücreti olarak 1600 lirayı peşin alarak çıkardı. Milletvekilleri 200 lira maaş aldığı bir dönemde, CHP'nin verdiği örtülü ödeneğiyle dergi çıkmıştır.

Mustafa Kemal'in ölümün ardından Cumhuriyet gazetesindeki yazısının etkisi ve Maarif vekili Hasan Ali Yücel'in yönlendirmesi ile Dil Tarih Coğrafya Fakültesine hoca görevine getirilince geçim derdi büyük oranda giderildiği görüleceği gibi CHP'nin Necip Fazıl ilgisi söz konusuydu.

Yaşadığı anlaşmazlıklar özellikle İsmet İnönü ile Necip Fazıl'ın milletvekillik görüşmelerindeki takındığı tutum sebebiyle olumsuz yönde ilerlemiştir. Necip Fazıl CHP başvekili Refik Saydam ve genel sekreter Memduh Şevket Esendal ile görüşmeler yapmış, iki defa milletvekili olma aşamasına kadar gelmiştir. Sanat mükâfatı yarışmasındaki yaşadığı durumu "CHP'nin kasasından çıkacak bu ödül böyle bir CHP düşmanı gericiye nasıl verilir? "kaygısı sonucun açıklanmasının

³² Necip Fazıl Kısakürek, **Babıâli**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013, s.244-245.

engellendiğini düşünerek Necip Fazıl bütün suçu İnönü'ye yükler, devreye girerek jüriye baskı yaptırdığını söylese de kurulun kararında direndiğini iddia eder.³³

2.1. İŞ HAYATI

Necip Fazıl, iş hayatında belirli bir çizgi tutturamayan biridir. İlk iş girişimi olarak annesi ve anneannesi ile büyük dayısının yanına Erzurum'a gittiği dönemde yaptı. Erzurum'da atıldığı ticaret hayatında iflas ile sonuçlandırmıştır. Daha sonra iş deneyimleri Paris'ten dönüşünde olmuş. Türkiye'ye döndükten sonraki yıllarda Robert Kolejinde, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde, konservatuvarda ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde hocalık yapmıştır.³⁴

Çalışma hayatında yer alan en önemli alanı bankacılık sektörü tutmuştur. Necip Fazıl bankacılık işine ilk 1925 yılında Hollanda Bankasında başladı. 1926 ile 1928 yıllarında ise Necip Fazıl 1856 yılında kurulmuş İngiliz imtiyazlı Osmanlı Bankası'nda çalıştı. 1928'de Ziraat Bankası'nda bir sene çalıştıktan sonra memuriyete Atatürk'ün direktifleriyle İzmir Birinci İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda 26 Ağustos 1924 tarihinde kurulan Cumhuriyet döneminin ilk ulusal bankası olan İş Bankası'nda çalıştı. 1929'da şeflik sınavında başarılı olarak İş Bankası Ankara'daki şubede muhasebe bölümünde çalışmaya başladı. Trabzon, İstanbul ve Edirne şubelerinde muhasebeci görevinde bulunduktan sonra 1934 yılında istifa etti. Banka kayıtlarına göre 10 Mart 1935 ile 1 Kasım 1935 tarihleri arasında Milliyet gazetesi ve Tan gazetesinde çalıştı. Necip Fazıl bankacılık hayatında ilginç olaylar yaşamıştır.

Kısakürek'in gözünde ve yüzünde tikler vardı. Trabzon'da bu tikleri sebebiyle yanlış anlaşılmıştır. 30'lu yıllarda Trabzon'dayken bir telgraf çekmek için postaneye gidiyor. Telgrafın yazılı olduğu kâğıdı bayan gişe memuruna uzatıyor. Tam o sırada, Kısakürek'in gözü tikten işaret verir gibi oynuyor. Kadın ilkin bir şey söylemiyor. Fakat paranın üstünü verirken aynı göz kırpması bir daha olmasın mı? Bu kez kadın kendisine göz kırptığı kanısına vararak hemen ayağa kalkıp, arka

³³ Ercan Yıldırım, "Necip Fazıl'da Siyasallık: Real Politikten İdeal Politığe Ulaşma Davası", **Necip Fazıl Kitabı Kahr Dudaklarda Şarkımız Bizim**, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss.493-522, s.501.

³⁴ Lütfü Şehsuvaroğlu, **Necip Fazıl Kısakürek**, Alternatif Yayınları, Ankara, 2003, s.12.

sıralarda oturan postanenin iri yapılı bir memuruna durumu anlatıyor. Adam hole çıkıp, ulan sen utanmıyor musun? Diye Necip Fazıl'a bir tane çıkıyor. Panikleyen Kısakürek, olayı tam anlatamadan araya girenler tarafından oradan uzaklaştırılıyor. Elbette olay şehirde "İş Bankası muhasebecisi postanede memura göz işareti verirken yakalandı ve dövüldü" şeklinde yayılıyor.³⁵

Bankacılık mesleği ile ilgili tayin haberleri Cumhuriyet gazetesinde de yer aldı. Gazete haberinde Türkiye İş Bankası Trabzon şubesi muhasebecisi bulunan neslimizin değerli şairi Necip Fazıl Kısakürek, İş Bankasının İstanbul muhasebeci muavinliğine tayin olduğunu ve arkadaşımızın muhitimize mal eden bu tayinden dolayı sevincimizi bildirir ve kendisine muvaffakiyetler dileyen bir yazıdır³⁶

Cumhuriyet gazetesindeki bir başka tayin haberi ise yeni açılacak olan Edirne'deki şubeye Necip Fazıl Kısakürek'in tayin edildiğinden de yer aldığı bankanın açılışı vesilesi ile dönemin İktisat vekili Celal Bayar'ın Edirne'yi ziyareti yer almaktadır.³⁷

1935 yılında umum müdürlük kadrosunda göreve tekrar başlayan Necip Fazıl, 1936 ile 1938 yıllarında müfettişlik görevinde iken 1938 Ekim'de istifa ederek bankadan ayrılmıştır. Kısakürek'in bankaya olan 2030 liralık borcu yapılan kanuni takibat sonucunda alınamadığı için, şairin geçmiş hizmet seneleri de nazara alınarak borcun tasfiyesi konusunda idare meclisi 12 Aralık 1945 tarihli toplantısında 1778 sayılı kararla genel müdürlüğe yetki vermiş ve borç silinmiştir.³⁸

1938 yılında İş Bankasında müfettişlik görevine yükseldiğini gazete haberi ile duyuruldu.³⁹

2.2. GAZETECİLİK SERÜVENİ VE KÖŞE YAZILARI

Necip Fazıl Kısakürek, yaşamı sürecinde dönemin önemli olan gazetelerinde köşe yazarlığı yapmıştır. Necip Fazıl 1950 yılına kadar yazdığı gazeteler Vakit, Cumhuriyet, Hâkimiyeti Milliye, Haber ve Son Telgraf gazeteleridir.

³⁵ Birinci, s.50.

³⁶ "Necip Fazıl Bey", **Cumhuriyet**, 13 Kasım 1933, s.2.

³⁷ "İktisat Vekili Bugün Edirne'ye Gidiyor", **Cumhuriyet**, 4 Eylül 1934, s.3.

³⁸ Uygur Kocabaşoğlu, **Türkiye İş Bankası Tarihi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001, s.49.

³⁹ "Necip Fazıl İş Bankası Müfettişi Oldu", **Akşam**, 6 Kânunusani 1938, s.5.

Gazeteciliğe ilk adımı başında Hakkı Tarık Us'un bulunduğu Vakit'in, yeni kurulan Ankara bürosunda gazeteciliğe başlamıştır.

Necip Fazıl, 1929 ve 1930 yıllarında Cumhuriyet gazetesinin Edebiyat ekinde hikâyeler yazarken, Hâkimiyeti Milliye gazetesinde siyasi fıkralar kaleme almıştır. 1933 yılında bu yazdığı yazıları kitapta toplamıştır. Bu kitabın adı ise Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil'dir.

“Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil” adlı kitabının yayınlanma haberi Cumhuriyet gazetesinde “Yeni Eserler” başlığı altında tanıtıldı. Kitabın Ankara'da tabolunduğu, İstanbul'da tevzi mahalli Ahmet Halit kitaphanesidir bilgisi yer aldı.⁴⁰

1939 yılına gelindiğinde 25 Ocak 1939 ile 22 Ağustos 1939 tarihlerini kapsayan dönemde Haber gazetesinde Çerçeve adlı köşesinde köşe yazıları kaleme almıştır. Aynı yıl 25 Eylül 1939 tarihinden 15 Kasım 1943 tarihine kadar çerçeve yazıları olarak Son Telgraf gazetesinde yazmaya devam etmişti. Gazetede yazdığı bu tarih aralığında yaşanan İkinci Dünya Savaşı hakkında yaşananlar ile ilgili çeşitli yazılar kaleme almıştı.

Köşe yazılarının arasında Haber gazetesinde yazmaya başladığı 25 Ocak 1939'da kaleme aldığı ilk yazısında “elim değdikçe hadiseleri çerçeveleyeceğim, mikyasım 20 satırla 40 satır arası olacağını”⁴¹ ifade eder. Kaleme alacağı yazıların günlük yaşanan olayların hakkında bilgiler ile köşe yazıları yazacağını söyleyen Necip Fazıl yazdığı yazılarda bu çizgiden ayrılmamıştır.

13 Şubat 1939 tarihli yazısında o dönem samimi arkadaşları ressam olan Abidin Dino ve Bedri Rahmi'nin içinde bulundukları D grubu resim sergisi ile hakkında bir yazı kaleme almış okuyucularını bu sergi hakkında bilgilendirmiştir. Arkadaşım olarak bahsettiği Burhan Toprak'ın Fransızcadan tercüme bir etüt serisi olarak yazdığı Din ve Sanat isimli kitabı hakkında iki yazı yazmıştır. Ayrıca Burhan Toprak'ın adının geçtiği diğer bir yazıda Burhan Toprak'ın karısı aynı zamanda Fevzi Çakmak'ın kızı olan Ayşe Muazzez'in ölümü üzerine yazdığı yazıdır. Ölümünün ikinci yıl dönümünde karısından başka hiçbir muharririn anmadığı Abdülhak Hamid Tarhan için yazdığı yazıda şaire verdiği değeri gösterir.

⁴⁰ “Yeni Eserler Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil”, **Cumhuriyet**, 5 Mayıs 1933, s.4.

⁴¹ Necip Fazıl Kısakürek, **Çerçeve 1**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016, s.5.

1 Mayıs 1939 tarihindeki köşe yazısında Necip Fazıl Kısakürek ‘Ben Buyum’ başlığıyla kendini tanımlayan yazı kaleme almıştır. Necip Fazıl kendini 8 madde ile açıklar.

“1. Milliyetçi- Anadolucu (*kopya Avrupacılığına zıt, Avrupa emperyalizme zıt*)

2. Ruhçu (*Maddecîye zıt*)

3. Maveracı (*ham softaya zıt, dinsize zıt*)

4. Şahsiyetçi –Keyfiyetçi (*başiboş fert haklarına zıt, standart ölçülere zıt*)

5. Mülkiyette Tahditçe (*büyük ferdi sermayeciliğe zıt*)

6. Sanat, fikir ve ilimde tecritçi- safiyetçi (*köksüz ve kabataslak teşhis sistemlerine zıt*)

7. Kafa ve ruh mümtaziyeti bakımından sınıfçı (*anti demokrat*)

8. Tek görüş etrafında müdahaleci (*anti liberal*)”

Bugünkü dünya rejimlerine müspetle öz hususi bir görüş zaviyesinden antikomünist, antifaşist, anti liberal ⁴²ifadeleriyle kendini tanıtarak okuyucularına bildiriyor.

Dönemin önemli siyasal ve edebiyat çevrelerinde yer almakta olan kişilerden bahsetmek konusunda yazılar yazdığı gibi, siyasal çevrelerin tepkisini üzerine çekmekten kaçınmamıştır. Necip Fazıl, Fevzi Çakmak’ı şahsiyle işi ve gayesi arasında, ondan daha güzel bir ahenk kurmuş insan tanımıyorum ifadesini kullanmıştır.⁴³ 1940 Yılında Hollanda elçiliği görevinden dönüşünde yazdığı yazıda dostum ve üstadım olarak Yakup Kadri’den bahsetmiştir.⁴⁴

Siyasal çevrenin tepkisi çeken yazısı ise 20 Temmuz 1942 tarihinde Son Telgraf’ da yazmaya başladığı “Ahlakımız” başlıklı yazı dizisi dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu’nun gazetelere gönderdiği bir tamim sebebiyle yarıda bıraktı. Bununla ilgili Necip Fazıl’ın ifşası ve gelen mesaj Büyük Doğu dergisi bölümünde değinilecektir.

⁴² Kısakürek, **Çerçeve 1**, s.60.

⁴³ Kısakürek, **Çerçeve 1**, s.219.

⁴⁴ Kısakürek, **Çerçeve 2**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016, s.230.

2.3. TİYATROLARI AÇISINDAN HALKEVLERİ İLE İLİŞKİSİ

Cumhuriyet döneminin kültür akımları, laikleşme ve batılılaşma siyaseti içinde halkevleri özgün bir yapıya sahiptir. Halkevleri, Cumhuriyet yönetiminin dünya görüşünü aydınlar ve mahalli önderler aracılığıyla halka götürme, yaygınlaştırma, tanıtma ve toplumun kültür yapısını canlandırma denemesidir. Bu amaçla kurulan, yeni çağdaş yurttaş yetiştirmeye yardımcı, yurt yüzeyine yayılmış kültür merkezidir.⁴⁵ Dönemin tek siyasi örgütü olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1931 yılında gerçekleştiği Üçüncü Kongresinde cemiyet ve kültür hayatına yeni anlayış getirmek amacıyla yeni bir milli teşekkül çalışması yapılması gerektiği düşüncesiyle kongrede CHP tüzüğüne “halkevleri” maddesi eklendi.

Halkevleri 19 Şubat 1932’de açıldı. İlk defa on dört il merkezinde, ikinci aşamada Haziran 1932’de yirmi il merkezinde birden faaliyete geçti. 1933 yılında, çeşitli il ve ilçelerde yirmi bir halk evi daha açıldı. 1938’de sayıları 209’u bulmuştu.⁴⁶ Halkevleri, 1950 yılında sayısı dört yüz yetmiş sekize ulaştı. Halkodaları ise dört bin üç yüz yirmi iki’ye varmıştı.⁴⁷

Halk Evleri’nin kuruluş amaçları şöyle toplanabilir.

1. Ulusu bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, ortak ideale bağlı bir halk kitlesi üzerinde örgütlemek,
2. Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak,
3. Ulusal birliği oluşturan, ulusal ruhu biçimlendiren ve güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek,
4. Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyerek, geliştirecek köycülük çalışmalarının yürütülmesi,
5. Cumhuriyet Halk Partisi’nin ana ilkelerini ve bunların ülke düzeyinde nasıl uygulandığını anlatmak için kullanılan merkez biçimine dönüştürülmesinin sağlanması,

⁴⁵ Murat Katoğlu, “Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim, Kültür, Sanat”, **Türkiye Tarihi, cilt 4: Çağdaş Türkiye, 1908-1980** içinde (Ed.) Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, ss.417-520, s.433.

⁴⁶ Akşin, s.434.

⁴⁷ Zeki Arıkan, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 23, Ankara, 1999, ss. 261-281, s.261 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10206.pdf>

6. Kısa zamanda toplumsal ve kültürel kalkınma sağlanarak, Türk toplumunun devletin çağdaşlaşma savaşına katkılarının artırılması sağlanmıştır.⁴⁸

Halkevlerinin kuruluş felsefesi her yurttaşın ilgi alanlarını göz önünde bulundurarak halkla sıcak iletişim sağlanıp, halk değerlerinden yararlanılan yurttaşların katılımlarını sağlayan kültür merkezi olarak düşünülmüştür. Dokuz çalışma alanı olarak Dil-Edebiyat-Tarih alanının yanı sıra Güzel Sanatlar, Temsil, Halk Dershaneleri ve Kursları, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Spor, Müzecilik ve Sergileme, Sosyal Yardım olarak belirlenmiştir.

Halkevlerinin kurulurken güdülen amaçlarından ikisi toplumsallaşma ve devlet ideolojisini ve devrimlerini halka benimsetmesidir. Halkevlerinde bulunan temsil şubelerinin tiyatroya daha fazla önem vererek bu alanın toplum içinde yaygınlık kazanmasına yardımcı olacağını, önemli piyeslerin halkevleri şubeleri aracılığı ile tiyatro kollarının toplum içinde ulusal bilincinin uyanmasına yardımcı olacağı düşünülmüştür.⁴⁹

Temsil şubeleri yalnız tiyatrodan değil, kukladan Karagöz'e, ortaoyunundan sinemaya daha faydalanmayı düşünmüşler ve geniş ölçüde uygulamaya geçilmiştir.⁵⁰ Halkevleri kuruluşundan kapanmasına kadar geçen süreçte temsil ve izleyici sayısını artırmayı sürdürmüştür.

Türk devriminin ilkeleri doğrultusundaki konuşmalarla açılan halkevleri şubelerinde ilk etkinlikler olarak Faruk Nafiz'in "Akın" adlı piyesi ile Behçet Kemal'in "Çoban" adlı manzum oyunu sahnelenmiştir. Daha çok Türk tarihini günümüzde yansıtmaya dönük olan bu oyunlar Halkevleri aracılığı ile toplumumuza ulusal bilinç vermeye dönük tiyatro eserleriydi.⁵¹

Halkevlerinde temsil repertuarlarında toplumu birçok amaç ile destekleyen oyunlar sergilenmiştir. Bu oyunlardan Atatürkçülüğü öğreten ve yaygınlaştıran düşüncesindekiler Mavi Yıldırım, Atatürk Köyünde Bir Uçak Günü, Eğitimci, İnkılap Çocukları, 30 Ağustos, Bir Gönül Masalı, Gelin Alayı, Mete, Yaşayan Ölü, Cumhuriyet Çocukları, Değişen Adam, Canavar, Çakır Ali, Bir Yağmur Gecesi, Bir Ses, Kahraman, Alev, Vatan ve Vazife, Uzun Mehmet, İstiklal, Cumhuriyet,

⁴⁸ Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000,s.104.

⁴⁹ Çeçen, s.97.

⁵⁰ **CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1342**, Alaeddin Kırıl Basımevi, İstanbul-Ankara, 1942, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu, <http://hdl.handle.net/11543/532> .

⁵¹ Çeçen, s.100.

Çocukları, 29 Birinci Teşrin, İnkılap Çocukları, 5 Devir, Karagöz Stepte, Ak Akça, On Yılın Destanı, Beyaz Kahraman, Haydi Suna, Şeriye Mahkemesinde, Işık, Destan, Kartal, Ateş, Gün Doğarken, Kızıl Çağlayan, Yaman, Devrim Yolcuları, Tipi, Tohum, Yarım Osman, Gâvur İmam, Akın, Özyurt, Çoban, Atilla, Ergenekon, Bay Önder, Çorumlu, Koçyiğit Köroğlu, Kozanoğlu, Tırtıllar, Karagöz Ankara'da, Vergi Hırsız, Haydi Suna, Belkis temsilleri gerçekleştirilmişti.⁵² Bu oyunların yanı sıra halkın tiyatro gereksinimi eğitici ve eğlendirici açıdan destekleyen Shakespeare, Moliere, Sophokles, Musahipzade Celal'in oyunları ve Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere uyarlamaları da repertuvarda yer almıştı.

Bu oyunların dışında Fransız vodvillerinden, dolantı komedilerinden adapteler ve çeviriler oluşturuyor. Hamdi Olcay'ın Köy oyunları adı altında yayınladığı Ucuz Çoban, Elif, Tarla gibi dramatik köy seyirlik oyunları özelliğinde olan oyunları vardır. Aziz Hüdai'nin sağlık sorunlarını eğitsel amaçlı işleyen Dış Ağrısı adlı monolog, Mehmet Hokna'nın, kente göçü önlemek amacıyla yazdığı Toprak Çocuğu oyunu, Vedat Örfi'nin, yasaların her şeyin üstünde olduğunu işleyen Kanun Adamı adlı oyunu, tiyatro ve tiyatrocunun saygınlığını vurgulayan İ. Galip Arcan'ın Hava Parası, karakter yaratma, psikolojik derinlikler işleme uğraşında olan Bir Günün Beyliği, Belkıs, Bir Gemi, Gölgele gibi oyunlar da Halkevleri oyunları arasında yer alıyor.

Ağırlığını çeviri ve adaptelerin oluşturduğu üçüncü grup oyunlar; genellikle aile ilişkilerini işleyen dolantı komedileri ve toplumsal yaşamın gerektirdiği ahlak kuralları ile kişisel yaşamın aile ilişkilerinde ve toplum yaşamındaki çatışmalarını işleyen dram, melodram türü oyunlardır. Akıl İdarehanesi, Andaval Palas, Para Delisi, Delikanlılar, Babür Şahın Seccadesi, Annesi İçin, Geçimsizlik, Kavgasız Saadet, Kılıbıklık mı Kazaklık mı, Mahsuplar, Erkek Güzeli, Kafa Tamircisi, İnsan Sarrafı, Sevilen Adam, A1ahçupluk İmtihanı, Kukla Oyunları, Knock, Okumuş Adam, Palavra, Şenlik Palas, Şikago Çiftçisi, Şüphe, Yapışkanlar, Züğürtler-, Eski Palto, Uludağ, Kavga Sonu, Evlilik Şurubu gibi oyunlar dolantı komedilerine örnek sayılabilir.

Zehirli Kucak, Akıl Taciri, Burgu, Himmetin Oğlu, Kütük, Beyaz Baykuş, Babaların Günahı, Ceza Hâkimi, Horozibiği, Oyuncular, Ölüler, Sazlı Pınar,

⁵² Nurhan Karadağ, "1932-1951 Yılları Arasında Halkevi Tiyatro Çalışmaları", **Ankara Üniversitesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, S. 8, Ankara, 1988, ss. 135-177, s.137.

Fedakârlık, Para, Saadet Perdesi, Bir Doktorun Ödevi, Düşünüş Ayrılığı, Yalnız Bir Kelime, Kafa Kâğıdı, Yalnız Adam, Baba ve Çocukları, Kör, Yanlış Yol, Para. Ne İşler Görmez, Altın Küpe, Son Altes, Kimsesizler gibi oyunlarda da kişi toplum atışması, ahlak değerleri dram, melodram ağırlığında işlenir.⁵³

Halkevleri Cumhuriyeti tarihi açısından önemli izler bırakan bir kurum olmuştur. CHP'ne bağlı kuruluşlar olan halkevleri çok partili döneme geçildiğinde siyasal sorun haline gelmiştir. CHP halkevleri ile olan bağlantısını kesme kararı almasına rağmen 1951 yılında Demokrat Parti iktidarınca özel bir kanunla kapatıldı. Halkevleri çok sayıda insanların yararlandığı eğitim ve sanat kurumlarının henüz tam olarak örgütlenemediği bir dönemde insanların meslek sahibi olmalarını sağlamıştır. Aynı zamanda birçok araştırmacı, yazar ve sanatçı halkevlerinin yarattığı imkânlarla ulaştı.

Muhsin Ertuğrul'un bir yemekte Necip Fazıl Kısakürek'e "niçin piyes yazmıyorsun" sorusuyla tiyatro oyunu yazmaya başlayan ve bunun sonucunda Necip Fazıl Kısakürek yaşamı boyunca toplam on iki tiyatro oyunu alanında eser vermiş. Eserlerinin altı tanesi 1935 ile 1949 yılları arasında diğerlerini ise 1964 ile 1970 yılları arasında yazmıştır. İlk tiyatro oyununu Abdülhakim Arvasi ile tanışmasından bir yıl sonra 1935 yılında Tohumu yazmıştır. Necip Fazıl Kısakürek'in yayım tarihlerine göre oyunları şöyledir, Tohum (1935), Bir Adam Yaratmak (1938) Künye (1938), Sabır Taşı (1940), Para (1942), Nam-ı Diğer Parmaksız Salih (1948).

1935-1949 yılları arasındaki dönemde, İstanbul Şehir Tiyatrosu tarafından Tohum, Bir Adam Yaratmak, Para ve Nam-ı Diğer Parmaksız Salih sahnelenmiştir. Muhsin Ertuğrul bu oyunlarda bizzat oynayarak ya da yöneterek bulunmuştur.

29 Ekim 1935 tarihinde İstanbul şehir tiyatrosunda sahneye konan Tohum oyunu başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere İsmail Galip Arcan Talat ve Neyyire Neyir gibi o vaktin en usta oyuncularından tarafından oynanmıştır.⁵⁴ Tohum oyunu olay örgüsü olarak Maraş'ın Fransız işgali altında bulunduğu tarihlerde Maraş yakınlarında bir handa geçmektedir. İhtiyar hancı tarafından esaretten yeni dönmüş İstanbullu genç bir yolcuya işgal facialarını anlatmasını konu almıştır.

⁵³ Karadağ, s.138.

⁵⁴ Arif Bülendoğlu, **Necip Fazıl Kısakürek Şiiri, Sanatı, Aksiyonu**, Binbir Yayınları, İstanbul, 1968, s.105.

Bir Adam Yaratmak olay örgüsü meçhul bir tarihte İstanbul'da geçen üç perdelik piyeste Hüsrev, hayatı kaderin ve tesadüflerin yönettiğine inanan, otuz sekiz yaşlarında bir yazardır. Son oyunuyla büyük bir başarı sağlamış, eserde yalnız bir noktada oyun kahramanının, annesini kaza kurşunu ile öldürmesi seyircilerce yadırganmıştır. Bir Adam yaratmak, üç yıl sonra, 1937-1938 kışında İstanbul Şehir Tiyatrosunda sahnelenmiş, tiyatro çevresinde büyük heyecan uyandırır.⁵⁵

Bir Adam Yaratmak adlı tiyatro oyunu ilk defa 15 Şubat 1938'de Şehir tiyatrolarında başrolünde Muhsin Ertuğrul'un oynayacağı mevsimin baş eseri olarak gazetelerde duyuruldu. Aynı gün Bir Adam Yaratmak eseri kitap halinde neşredileceği bildirildi.⁵⁶

Vala Nureddin'in (Va Nü) kaleme aldığı "Akşamdan Akşama" adlı köşe yazısında Necip Fazıl Kısakürek'in Bir Adam Yaratmak piyesinin gazeteciliğe tahkir etmesi (aşağılaması) dedikoduları sebebiyle şehir tiyatrosu ve muharrirlerin kararı ile Selim Ragıp, Selami İzzet ve kendisinden (Vala Nureddin) oluşan heyetin genel provada piyesi seyretmesine karar verildi. Piyesi izledikten sonra Vala Nureddin piyes hakkındaki yorumu ise gazeteciliğe tahkir yönünde bir söylem olmadığını yazdı.

Vala Nureddin:

"Şair Necip Fazıl Kısakürek bu piyes ile Türkçe'ye en güzel, en işlenmiş eserlerden birini daha kazandırmıştır.

Necip, ölünceye yok olmayı kabul etmeyen telakkinin mensubudur. Mistik cihana imanı o dereceyi bulmuştur ki, piyesindeki muharrir, bu kahramanın dimağından evvelce doğan bir akıbeti yaşıyor." İfadesi ile açıkladı.⁵⁷

Bu piyes sahnelendiğinde hem seyirciler hem de köşe yazarları tarafından ilgi görmüştür. Piyesi değerlendirme amacıyla tenkit yazıları kaleme alınmıştı. Bu yazılardan biri de Selami Sedes'in Akşam gazetesinde yazdığı yazıdır.

"Bir Adam Yaratmak Harp sonu tiyatro edebiyatının her kolunu nefsinde toplayan idealist bir eserdir. Bugün cihan sahnelerinde ladini mistikler, ezoterikler, ideorealistler, teozafılar, dimağiler mevcuttur. Genç müellifler fikri ile sürüp madde ile mücadele halindedirler. Necip Fazıl Kısakürek bunlardan biridir. Bizde henüz seri haline girmeye başlayıp usanç vermiş idealist eserler mevcut olmadığı için, Bir Adam Yaratmak eserinin vakasını inceleyip tenkit etmeye hakkımız olmamalıdır. Bir Adam

⁵⁵ Hüseyin Sorgun, "Tiyatro Sahnesinden Anadolu'nun Sinesine: Necip Fazıl Kısakürek", **Necip Fazıl Kitabı Kahr Dudaklarda Şarkımız Bizim**, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss. 143-161, s. 146.

⁵⁶ "Bir Adam Yaratmak 15 Şubat'ta Oynanacak", **Akşam**, 14 Kânunusani 1938, s. 3.

⁵⁷ Va. Nü, "Şair Necip Fazıl Kısakürek Gazetecileri Tahkir Mi Etti?", **Akşam**, 23 Şubat 1938, s. 3.

*Yaratmak eserinin uyandıracağı akisler bizde bir kaç idealist muharrir daha doğursun ve onların eserleri de aksülâmel vücuda getirsin ve bizde de symbolist, natüralist, realist muharrirler yetişsin. Bunlar hepsi lâzım bize”*⁵⁸ görüşü içindedir.

Akşam gazetesinin haberine göre; Piyes Şehir tiyatrolarında on dört gün boyunca oynandı. Benzeri görülmemiş başarı sağladı. Temsilin kaldırılması sebebiyle halkın akınından dolayı güvenlik tedbirleri almak gerekti. Piyes önce Ankara’da ve daha sonra İzmir’de temsil söylentisi vardır. Duyumlara göre Alman Devlet Tiyatrosu piyese hususi bir alâka göstermiş ve Almanya’nın en büyük aktörlerinden Lienie tarafından oynanmak üzere Almanya’ya eserden bir nüsha gönderilmiştir. Eserin Ankara Gazi enstitüsü profesörlerinden Hüseyin Namık tarafından Macarcaya tercümesi başlamıştır. (Bir adam yaratmak) piyesinin ayrıca İngiltere ve Fransa’da; da temsili için teşebbüsler vardır.⁵⁹

Necip Fazıl Kısakürek’in “Nam-ı Diğer Parmaksız Salih” eseri 1950 yılında film olarak yapıldı. Sinema filmi hakkında Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde tanıtım ilanı yayınlandı. Milliyet gazetesinin ilanında 14 Kasım 1950’de Sümer sinemasında oynayacağını⁶⁰, Cumhuriyet gazetesi ilanında bugün (17 Kasım 1950) matineden itibaren Sümer ve Taksim sinemalarında birden oynayacağı haberi And filmin yapımında Talat Artemel, Nevin Seval, Muzaffer Tema ve Melahat İçli’nin oynadığı filmin tanıtımı yapıldı.⁶¹

Necip Fazıl’ın Kısakürek’in Halkevleri ile ilk ilişkisi Abdülhak Hamid Tarhan’ın 1937 yılında vefat etmesi sebebiyle onun adına düzenlenecek bir konferans ile keşiştir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi kayıtlarında 28 Mayıs 1937 Salı günü, Halkevinde Dahi Şair Abdülhak Hamid Tarhan hakkında, genç neslin en kuvvetli şairi Necip Fazıl Kısakürek tarafından verilen konferans olmuştur.⁶² Bu konferans kitaplaştırılan bir edebi tenkit olmuştur. Konferansında yaptığı konuşmaya şu şekilde başlamıştır. Necip Fazıl, Abdülhak Hamid’in gömüldüğünün ertesi günün Zonguldak’ta bir vazife emri aldığından sonra şairin refikası (eşi) veda ederken Necip Fazıl’a Zonguldak’a gittiğinin çok iyi olduğunu Hamid’in ölümü ile en canlı alakalardan birini duyanın Zonguldak olduğundan

⁵⁸ Selami Sedes, “Bir Adam Yaratmak”, **Akşam**, 25 Şubat 1938, s. 3-4.

⁵⁹ “Bir Adam Yaratmak Yabancı Memleketlerde de Temsil Edilecek”, **Akşam**, 5 Mart 1938, s. 3.

⁶⁰ “Nam-ı Diğer Parmaksız Salih”, **Milliyet**, 12.11.1950, s. 3.

⁶¹ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1950, s. 4.

⁶² **BCA**, 490.1.0.0/ 845.344..1., s. 78-79.

bahseder. Necip Fazıl'dan refikası bu alakaya hem benim namıma ve Hamid'in en yakınlarından biri sıfatı ile bizzat teşekkür etmesi rica etmiştir. Necip Fazıl kendi konuşmasına Abdülhak Hamid'in birkaç kere Zonguldak'tan kendisine bahsettiğini söyler. Hatta bir keresinde Zonguldak'a gönderdiği bir mektubun metnini göstermiştir. Abdülhak Hamid'in ölümünden beri ilk defa olarak Hamid'e ait, fikir, his ve hatıralarına dil vermek teşebbüsünde bulunduğunu dile getirir. Bu konuşmada en dikkat çeken noktalar olarak 'kula mahsus ibda nevileri ve hadleri içinde, aslan payını kapmış olan sanatkâr, yaratıcı kudretini fişkirtirken, çok defa en zayıf ve narin bünyeyi yıllarca ayakta tutacak bir başka kuvveti de, sanki istihsal edendir' cümlesini kullanmıştır.

Necip Fazıl, Abdülhak Hamid'i İslam metafiziği içinde duymuş ve düşünmüş ve aralarında Süleyman Çelebi, Fuzuli, Baki, Şeyh Galip gibi büyükler yetişmiş divan şairlerinden bir zümre istisna edilecek olursa, Türk edebiyatında metafizik kafaya sahip ilk sanatkâr olduğunu söylemektedir.

Arşiv kayıtlarına göre 20 Ağustos 1937 tarihli Zonguldak Halkevinin CHP genel sekreterliğine yazılan dilekçede geçmektedir. Zonguldak Halkevi başkanı Akın Karağuz tarafından imzalanan dilekçede Zonguldak'ta Halkevi adına çıkarılacak 936 yılı raporunda arz etmiş oldukları evvelce imtiyazı alınmış bulundukları Karaelmas adlı derginin masraflarını ve onu karşılayacak gelir hakkında bir tecrübe olmak üzere ilk sayısı aynı zamanda Zonguldak'ın ilk gazetecisi ve matbaacısı konumunda olan halkevi başkanı Akın Karağuz tarafından kendi basım evinde basarak emek ve masrafını kedinin karşılayacak şeklinde çıkarmayı üstüne almıştır. O tarihlerde Zonguldak'a gelmiş olan ve derginin başyazarlığını kabul etmiş olan Behçet Kemal Çağlar ile dergi programlarının ana hatlarını saptamışlardır. CHP genel merkezinin genelgeleri göz önünde bulundurularak tasarlanıp ve yön kurul tarafından onaylanan esaslara göre; derginin muhitin dergisi olarak imkânlardan faydalanacağını ve adının bu sebeple Karaelmas –kömür konuları üzerinde, mili prensip çerçevesinde tanıtıcı ve yayıcı ve aydınlatıcı yazılarla bulunacağından ve derginin şimdilik iki ayda bir çıkarılacak bilgisine ve önemli memleket haberlerinin özetleri yapılacağından bahsedilir. Dergimizin ilk sayfalarının Abdülhak Hamid'e ayrıldığından bahsedilir. Büyük şair hakkında Behçet Kemal Çağlar, Necip Fazıl, İsmail Habip ve İsmail Hami Danişmend'in ve diğer kalemlerin yazıları ve Hamid'in

hayatına ait birçok kıymetli resimler olacağından bahseder. Derginin ilk sayısı 800 nüsha olarak basılacağı dilekçede geçmektedir.

Necip Fazıl'ın Zonguldak sekizinci halkevi yayını olarak geçen Abdülhak Hamid ve dolayısıyla adıyla basıldığını arşiv kayıtlarında görmekteyiz. Aynı zamanda, Yakında çıkacaklar kısmında da Necip Fazıl Kısakürek "Bayrak" on ikinci Halkevi yayını olarak adı geçmektedir. Lakin daha sonra bu belgeler içerisinde çıkanlar arasında adı geçmemektedir.⁶³

1938 yılında da Maraş'ın kurtuluşunun on sekizinci yıl dönümünde Maraşlı yüksek tahsil gençleri tarafından Eminönü Halkevi salonunda büyük bir kalabalıkla kutlandı. Törende Necip Fazıl Kısakürek Maraş'ı anlatan güzel bir konuşma yapmış, Nizameddin Nazif ve Zahir Güvemli bu kutlamada konuşma yaptılar.⁶⁴

Necip Fazıl Kısakürek ile halkevleri ile olan bundan sonraki ilişkisi doğrudan olarak değil dolaylı olarak sürmüştür. Halkevlerinde bulunan temsil şubelerindeki öğrencilerin dönemin İstanbul Şehir Tiyatrosunda büyük ses getiren oynadığı geceler kapalı gişeler ile dönemin en önemli tiyatrocularının sahnelediği oyunlara olan ilgisinden kaynaklanmaktı. Necip Fazıl bu tarihlerde siyasi duruma karşı bir görüş ifadesine girmesi ve kaleme aldığı yazıların dönemin tek partisi konumundaki CHP'nin yetkileri ile yönetiliyor olması tiyatro oyunlarının temsiline karşı bir görüş bildirmelerine neden oldu.

Necip Fazıl Kısakürek'in tiyatro oyunlarını Halkevlerinin çalışma alanlarından olan temsil şubelerinde oynamak için CHP genel sekreterlerine yazılan dilekçeler Başbakanlık Cumhuriyet arşivinde yer almaktadır. Sonrasında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi katalog taramasından çıkarılmıştır. Bu arşivlerde bulduğum en erken tarih Giresun halkevine ait 28 Mart 1939 tarihli ve 20 sayılı yazıdır. Giresun halkevi başkanı İhsan Gürak imzası ile CHP genel sekreterliğine yazdığı bu yazıda Necip Fazıl Kısakürek'in yazdığı ve halkevleri repertuarına alınmamış olan Bir Adam Yaratmak adlı piyesin temsil edilip edilmeyeceğinin bildirilmesini istemektedir.⁶⁵ Cevap olarak CHP genel sekreteri vekili Zonguldak mebusu olarak 12 Nisan 1939 tarihli 13393 sayılı

⁶³ BCA, 490..1.0.0/ 845.344..1.

⁶⁴ "Maraş'ın Kurtuluşu", **Akşam**, 14 Şubat 1938, s. 2.

⁶⁵ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 28. Bu belge Devlet Arşivi Katalog Taramasından çıkarılmıştır.

gönderilen yazıda bahsedilen piyesin tedarik ettirttiklerinden bahsetmektedir. Netice ayrıca bildirildiğinde oynanmasının o zaman mümkün olacağından söylemektedir.⁶⁶

Halkevlerinden diğeri ise Sivas halkevidir. Sivas halkevi başkanı tarafından gönderilen yazı ise 14 Temmuz 1939 tarihli sayı 450sayılıdır.Sivas'ta Ankara'ya yazdığı yazıda Bir Adam Yaratmak piyesini temsil etmek istediklerini beyan etmektedir. Özellikle halkevi sahnesinde amatörlerinden biri iken devlet tiyatro mektebine geçen ve son sınıfına geçen bir arkadaşın bu oyun temsil etmek isteyişinin temsil kolunda buluna elemanların fala heveslenmesine sebep olduğundan bahsetmektedir. Repertuarında dâhil olmadığı söylerler. Bir defalık müsaade buyrulması istenmektedir⁶⁷. Cevap olarak Ankara'dan CHP genel sekreteri vekili Zonguldak mebusu tarafından 21 Temmuz 1939 tarihli 15966 sayılı Sivas'a karşılık olarak gönderilen yazıda eserin ağır bir eser olduğunu ve amatörler tarafından çıkarılacağını ummakla beraber, tecrübe mahiyetinde yalnız bir defaya mahsus olmak üzere oynanmasına müsaade edildiğini bildirilmiştir.⁶⁸

1942 yılına gelindiğinde ilk yazışma Beşiktaş halkevine aittir. 18 Mart 1942 tarihli ve 51 sayılı yazıda Beşiktaş halkevi reisi Hükmü Arkök imzasıyla Bir Adam Yaratmak piyesinin temsil komitesi tarafından sahneye konulmasını arzu ettiklerini beyan etmektedir. Repertuara dâhil olmayan bu oyunun temsil edilip edilmeyeceği sorulmaktadır⁶⁹. Cevap olarak 6 Nisan 1942 tarihli ve 45921 sayılı CHP genel sekreteri Erzurum mebusu Dr. A. F. Tuzer imzalı yazıda parti yayını olmayan değerli bazı eserlerden seçilmiş yeni bir repertuar daha hazırlanmak üzere olduğundan şimdilik Bir Adam Yaratmak adlı eserin temsilinden vazgeçilerek daha yeni göndermiş olduğumuz son repertuar listesinden piyesler intihap (seçim) etmenizi rica ettiklerini beyan etmektedir.⁷⁰

1942 yılına ait bir diğeri halkevi ise Buldan halkevi olmuştur.12 Temmuz 1942 tarihli 16 sayılı CHP halkevi reis Cevdet Kızılöz imzalı yazıda Para, Tohum, Bir Adam Yaratmak adı piyeslerin temsil kolu tarafından temsil edilmesinde bir mahsur olup olmadığının bildirilmesine emir ve müsaade hakkında bilgi verilmesi

⁶⁶ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 29.

⁶⁷ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 26.

⁶⁸ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 24.

⁶⁹ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 23.

⁷⁰ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 21.

istenir.⁷¹ Cevap olarak 25 Temmuz 1942 tarihli 49046 sayılı CHP genel sekreteri Zonguldak mebusu H. Türkmen imzalı yazıda Necip Fazıl'ın piyeslerinin tetkik heyetinden geçmedikçe temsili müspet veya menfi cevap verilmeyeceğinin tetkik neticesinin beklenmesi gerektiği belirtilmektedir.⁷²

1942 yılına ait belgelerden biri de CHP genel sekreterliğinin karşılık olarak Isparta halkevine verdiği cevap yazıdır. Isparta halkevinde ait yazı arşiv kayıtlarında bulunmamaktadır. Cevap yazısından anladığımız kadarıyla bu belge 16 Temmuz 1942 tarihine ait 152 sayılı belgedir. Verilen karşılık belgesi ise 8 Ağustos 1942 tarihli 49356 sayılı yazıda Necip Fazıl'ın eserleri hakkında henüz karar verilmediğinden Para adlı eserin temsili yapılmamasını rica eden bir belgedir.⁷³

1943 yılına gelindiğinde ilk bilgi isteği yazısı 11 Şubat 1943 tarihli 35 sayılı Adana halkevi tarafından yazılmıştır. Halkevi reisi Dr. Kemal Satır tarafından yazılan yazıda para oyununun temsilde mahzur olup olmadığı sorulur⁷⁴. Karşılık olarak CHP genel sekreterliğinden Bilecik mebusu Memduh Şevket Esendal imzalı yazıda para adlı repertuarına alınmadığından halkevlerimizce temsili uygun değildir ibaresi açıkça yazılmıştır.⁷⁵ Aynı yıla ait diğer istek Çanakkale halkeviden telgraf çekilerek CHP genel sekreterliği arşivinde 21 Eylül 1943 tarihli 99351 sayılı Para piyesinin oynanmasına müsaade istemektedir⁷⁶. Bu isteğe karşı arşivlerde bir belgeye rastlanmamaktadır.

1944 yılında da temsil isteği mevcuttur. 30 Kasım 1944 tarihli 192 sayılı yazıda Buca halkevi reisi Zeki Ökmen imzası ile “Para” oyununu temsil isteğinin mahur olup olmadığını sorulur. ⁷⁷Karşılık olarak 8 Kânunusani 1945 tarihinde 73560 sayılı yazılı repertuarda olmadığı cevabını genel sekreterlik iletmektedir.⁷⁸

Bu belgeler ışığında Necip Fazıl Kısakürek'in eserlerinin halkevleri tarafından temsil olarak oynanmasına sıcak bakılmadığı görülmektedir. Repertuara dâhil edilmemesi sebebi gösterilerek “Para” adlı oyunu bir şekilde halkevlerinde oynanması bir şekilde engellenmiştir. “Bir Adam Yaratmak” adlı eseri bir kereye

⁷¹ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 26.

⁷² BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 19.

⁷³ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 17.

⁷⁴ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 14.

⁷⁵ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 13.

⁷⁶ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 10.

⁷⁷ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 12.

⁷⁸ BCA, 490..1.0.0/ 866.411..1, s. 11.

mahsus Sivas halkevi tarafından temsil etmelerine izin verilmiştir. Temsil izinlerinin verilmemesi olarak Necip Fazıl Kısakürek'in düşünsel hayatında yaşadığı değişiklik sebebiyle bu siyasi çevreye takındığı tutum etkili olmuştur.

2.4. 1947 YILI CHP SANAT MÜKÂFATI

Cumhuriyet Halk Partisi, 1942'den itibaren CHP Sanat mükâfatı adı altında edebi sanatlar alanında 1943, 1945, 1946 ve 1947 yıllarında tiyatro, roman, müzik, şiir, resim, heykel ve mimari dallarından bir ya da bir kaçında yarışmalar düzenlemiştir. Bu yarışmalar neticesinde derece alan eserlerin sahiplerine ödüller vermiştir.

1942 yılında roman, 1943'te musiki, 1945'te tiyatro, 1946'da mimari, tiyatro ve şiir, 1947'de tiyatro dallarında yarışma açılmış ve mükâfatlar verilmiştir.

Bu ödülleri alanlar 1942 yılında roman ödülü Halide Edip Adıvar "Sinekli Bakkal" romanı 2500 lira mükâfat kazanmıştır. Roman ödülllerinde ikincilik Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" romanı, üçüncülük ödülü Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Fahim bey ve Biz" romanı, dördüncülük Sabahattin Ali "Kuyucaklı Yusuf" romanı, beşincilik ödülünü ise Memduh Şevket Esendal "Ayaşlı ve Kiracısı" romanı ile almıştır.⁷⁹

1943 yılında ise gerçekleşen müsabakada ise musiki alanında gerçekleşti. Bu yarışmanın sonucunda birincilik Ulvi Cemal Erkin "Piyano Konçertosu" ile kazanırken ikincilik Ahmet Adnan Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu" kazandı. Üçüncülük derecesini Hasan Ferit Alnar "Viyolonsel Konçertosu" kazanmıştır.

Bir yıl ara veren sanat mükâfatı müsabakası 1945 yılında tiyatro alanında bir yarışma düzenledi. Yarışmaya yüz kırk dokuz tiyatro eseri yarışmaya katılmış olsa da sadece on bir şartları yerine getirmiştir. Bu eserlerin içinden biraz daha iyi olması sebebiyle Hamdi Olcay'ın "Kafa Kâğıdı" oyunu 300 lira mükâfatı kazanmaya hak kazanmıştır.

⁷⁹ Selçuk Çıkla, "1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve İnönü Sanat Armağanları", **İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri Dergisi**, S. 23, 2007, ss.29-46, s.36. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/fsmiadeti/article/view/1028000559>

1946 yılında gerçekleşen yarışma şiir, mimari, tiyatro dallarında gerçekleşmiştir. Şiir alanındaki ödülleri ilk üç dereceyi kazananlara para ödülleri vardı. Birinciliği Cahit Sıtkı Tarancı “Otuz Beş Yaş” şiiri ile iki bin lira para ödülü ile alırken, ikincilik Atilla İlhan “Cabbaroğlu Mehmed” bin beş yüz lira ödül ve üçüncülük Fazıl Hüsni Dağlarca “Çakır Destanı” ile bin liralık ödülü almıştır.

Mimari alanda yapılan müsabakada ise birincilik, ikincilik, üçüncülük ve dördüncü, beşinci ve altıncıya mansiyon alanında para ödüllü bir sonuç olmuştur. Birincilik ödülüne Halit Temir-Feridun Akzan ve Nezahat Süğüder- Maruf Önal dört bin lira ödül alırken, ikincilik Nejat Gökbelen üç bin lira almıştır. Üçüncülük Asım Mutlu –İzzet Baysal iki bin lira aldı. Mansiyon ödülü olan bin lirayı Hamit Kemali-Harika Söylemezoğlu, Ferzan Baydar- M. Devres, Muhiddin Binan- Selim Gürce almıştır. Toplamda yirmi altı eser katılmış ve dereceye giremeyen her katılımcıya iki yüz lira ödül verilmiştir.⁸⁰

1946 yılında tiyatro alanında yüz iki eser katılmasına rağmen dereceye girmeye kazanan bir eser bulunmamıştır.

Necip Fazıl Kısakürek ile CHP Sanat Mükâfatı yarışması ile olan ilgisi 1947 yılında olan piyes alanındaki açtığı yarışma sonucunda olmuştur. Bu yarışma sonucunda jüri tarafında birincilik ödülüne Necip Fazıl Kısakürek’in konusunun ana hatlarını Türk masalından alan üç perdelik “Sabır Taşı” adlı piyesi ile layık görülür. Duyuru metinlerinde 23 Şubat 1947 Pazar günü ilan edileceği yazıyorsa da sonuç açıklanamamıştır.

CHP’nin 1947 yılında düzenlediği Sanat Mükâfatı Müsabakası temsil alanı dalında birinci seçilen Necip Fazıl Kısakürek’in “Sabır Taşı” adlı piyesinin ödülü verilmemesi sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu olayın nasıl geliştiğine dair bilgiler aralarında geçen yazışmalar sonucuyla oluşan belgeler Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde bulunan kayıtlarda bulunmaktadır. Dosyada bulunan belgeler 228 sayfa ve 1 kitapçıktan oluşmaktadır.⁸¹ Bu belgeler Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi katalog taramasından çıkarılmıştır.

Bu belgeler ışığında 1947 yılı CHP Sanat Mükâfatı müsabakası Haziran 1946 tarihinde alınan kararlar başlamıştır. 10 Haziran 1946 tarihli belgede müsabaka

⁸⁰ Çıkla, s.39.

⁸¹ **BCA** , 490..1.0.0 / 1423.700..1. Bu belge Devlet Arşivi Katalog Taramasından çıkarılmıştır.

şartnamesinin beş bin adet nüshasının halkevlerine gönderilmesi ile başlamıştır.⁸² 21 Haziran 1946 tarihinde alınan karar ile Ülkü dergisinde mükâfatın ilanı ve şartnameni neşredilmesi kararı alınmıştır.⁸³ 14 Ağustos 1946 tarihli 51833 sayılı yazıyla Tanin, Akşam, Ankara ve Ulus gazetelerine beşer defa yayınlanması için neşir ücreti ödendiğini belirten belgelerde bu dosyada mevcuttur.⁸⁴ Jüri seçimi için yazışmalar yapılarak jürinin belirlenmesi sağlanmıştır. Jüride bulunması kararlaştırılan kişilere ne kadar ücret verildiği belgelerle belirtilmiştir. Temsil alanındaki jüride jüri başkanı görevine Ali Süha Delilbaşı, rapor yazarı olarak Lütfi Ay ve altı üye bulunmaktadır. Üyeler sırasıyla Kenan Akyüz, İsmail Galip Arcan, Afif Obay, Sabri Esat Siyavuşgil, Bedrettin Tuncel'den oluşmaktadır.

3 Şubat 1947 günü yapılan eserleri incelemek için seçilmiş jürinin ilk toplantısı yapıldı. Fasilasız olarak her gün toplanılan 13 Şubat 1947 akşam bitirdikleri çalışma sonucunda incelenen yetmiş dokuz eser hakkında karar vermek amacıyla bir başkan bir rapor yazarı altı üyenin gizli oy usulüyle yaptı. Derecelendirme sonucu birinciliği Necip Fazıl Kısakürek'in "Sabır Taşı", ikinciliği Ahmet Muhip Dıranas'ın "Gölgeler" ve İlhan Tarus'un "Bir Gemi" adlı piyesi, üçüncülük Bekir Büyükarkın'ın "Dökmeci" piyesi almıştır. Jüri teşviğe layık oldukları gerekçesiyle İsmet Kür'ün "Kurbanlar" ile Saime Aydoğmuş "Burgu" adlı eserlerine ödül verilmiştir.

Bir başka belgede 25 Mart 1947 tarihli sekizinci büro şefi Bingöl milletvekili Tahsin Banguoğlu imzasıyla yazılan ek rapor ilişik olarak sunulan belge bulunmaktadır. Bu belge sonucun yönünü değiştirmiştir. Belgede müsabaka şartnamesinde bulunan birinci ve üçüncü maddeleri sebebiyle;

Birinci madde CHP Sanat Mükâfatı piyesi müsabakalarına katılmak isteyen piyes yazarlarının eserlerini 1947 yılı Ocak ayının 15'ine kadar Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreterliğine vermiş olmaları veya bu eserleri bu tarihe kadar taahhütlü olarak postayla göndermiş bulunmaları şarttır.

Üçüncü madde Müsabakaya 1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynamış veya oynamamış yalnız telif eserler kabul edecektir.

⁸² BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s. 81.

⁸³ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s. 78.

⁸⁴ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.71.

Necip Fazıl Kısakürek'in "Sabır Taşı" adlı eserinin 1940 yılı içinde yazılmış ve basılmış olması sebebiyle ikinci mükâfat için teklif edilen iki eserden İlhan Tarus'un "Bir Gemi" adlı piyesi 15 Ocak 1947'den sonra tevdi edildiğinden müsabaka dışı tutulma kararı bir başkan altı üyeden oluşan jürinin bir başkan beş üyenin imzası ile kabul edilmiştir. Üyelerden biri olan Sabri Esat Siyavuşgil toplantıya gelmemiştir.⁸⁵

Sanat Mükâfatı sonuçları beyan edildikten sonra arşiv belgelerinde bulunan en erken tarihlendirilmiş olan 7 Mart 1947 tarihli İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesine verilen davanın dosya numarası 947/190 olan belge bulunmaktadır. Necip Fazıl Kısakürek davacı sıfatı ile avukat Arif Hikmet Ymanoğlu vekili olarak yazılan dava dilekçesi davalı olarak Cumhuriyet Halk Partisi manevi şahsiyetine izafetle yetkili mümessili İstanbul il başkanı Mekki Hikmet Gelenbeğ adı geçmektedir. Tebliğ mevzusu olarak Sanat Mükâfatı müsabakasında birinciliği kazanan müvekkiline verilmesi vaat edilen üç bin Türk lirası ve verilecek tarihten itibaren kanun faizi, yargılama giderleri, vekâlet ücreti ve ayrıca müvekkilinin Ankara'ya seyahat ve ikamet masrafı olarak beş yüz lira tazminat talebinde bulunduklarını beyan ederler. Dilekçede sanat mükâfatı hakkında yapılan işlemlerin sıralamasını on bir madde ile anlatmaktadır.⁸⁶ Yazılan bu dilekçe karşında 10 Mart 1947 tarihli 914 numaralı CHP İstanbul vilayet idare heyeti reisliğinden Mekki Hikmet Gelenbeğ imzalı CHP genel sekreterliğine yazılan dilekçe söz konusudur.⁸⁷ Bu dilekçede partinin şahsiyeti maneviyesine izafeten İstanbul il başkanlığına dava açılmasının parti tüzüğünün yirmi ikinci maddesi sebebiyle parti şahsiyeti maneviyesini temsil genel sekreterliğine ait olduğundan dava Ankara Hukuk Mahkemesine nakli gerekli olduğunu belirtmektedir. Bir başka yazı yine 10 Mart 1947 tarihli 915 sayılı ait olarak yazılmış Necip Fazıl'ın açtığı dava için İstanbul barosunda kayıtlı avukat Mekki Hikmet Gelenbeğ, Faruk Dereli ve Atıf Ödül, Turgut Oktay adlarına umumi vekâletname gönderilmesi talebiyle yazılmıştır.⁸⁸

Bir diğer belge 10 Mart 1947 tarihli 914 ve 915 sayılı dilekçelere karşılık olarak 19 Mart 1947 tarihli 98599 sayılı Trabzon milletvekili F. A. Barutçu imzalı

⁸⁵ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.17-18.

⁸⁶ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.227-228.

⁸⁷ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.226.

⁸⁸ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.225.

cevapta umumi vekâletin verilmesini ek olarak gönderilmesi ve CHP parti manevi şahsiyetinin genel sekreterliğin genel başkana ait olması sebebiyle Ankara'ya taşınmasını doğru bulan bir yazıdır⁸⁹. Bunun üzerine CHP genel sekreterliğinden Hilmi Uran imzası ile Ankara Asliye Hukuk yargıçlığı vasıtasıyla İstanbul İkinci Asliye hukuk mahkemesine yazılan yazıda manevi şahsiyetine izafeten açılan davanın Ankara 'da açılması gerektiğini beyan eden bir yazı kaleme alınmıştır.

Bu tarihten sonra yazılan yazı ise 2 Nisan 1947'de avukat Arif Hikmet Yamanoğlu tarafından İstanbul Asliye İkinci Hukuk Mahkemesince yapılan oturumda yaptığı yazılı metin sunmuştur. Beyan ettikleri yazıda davanın bir siyasi bir dava olmadığından sebeple manevi şahsiyetine izafeten Ankara'nın olması için bir tüzük sadece siyasi için olabilir. Siyasi bir dava olmadığı sebebiyle davanın İstanbul'da olmasını tekrar talep ediyor.⁹⁰ Müvekkilinin de İstanbul'da ikamet etmesi sebeplerinde İstanbul'da görülmesini talep ediyor. Mahkeme oturumundan sonra 4 Nisan 1947 tarihli 1109 sayılı yazıyla İstanbul il başkanlığı Ankara genel sekreterliğine bilgilendirme yazısı göndermiş. Bu bilgilendirme davacının avukatının layihaya yazı ile cevap verdiğini söyler. Yargılamanın 18 Nisan 1947 Cuma günü 15.30 'a bırakılmıştır. Eğer ilave edilmesini istediğiniz bir husus var ise yargılama öncesi bildirilmesini istediklerini beyan eder.⁹¹

İstanbul il başkanlığına karşılık cevap olarak 14 Nisan 1947 tarihli 99349 sayılı yazıyla yanıt vermiş. Jüri heyeti 14 Şubat 1947 tarihli karar ve 25 Mart 1947 tarihe ait belgeler yazılan yazıya ek rapor olarak gönderilmiştir.⁹²

14 Nisan 1947 tarihinde CHP'nin avukatı Atıf Ödül tarafından davacı Necip Fazıl'ın avukatının yazdığı layiha münderecatına cevap olarak bir yazı bulunmaktadır. Manevi şahsiyetine aleyhine açılması sebebiyle İstanbul il idare kurulu bu davada yetkili olmadığını tekrar İstanbul'da görülmesi mevzu bahis olamayacağını beyan ederler.⁹³

28 Nisan 1947 avukat Arif Hikmet Yamanoğlu tarafından İstanbul On birinci Asliye Hukuk Mahkemesi yargıçlığına bir dilekçe bulunmaktadır. Bu tebliğin konusu dava sürecine başladıkları dilekçede yer alan müvekkili Necip Fazıl

⁸⁹ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.218.

⁹⁰ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.219-224.

⁹¹ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.218.

⁹² BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.215.

⁹³ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.213-214.

Kısakürek'e müsabakanın birinciliği vaat ve tahsis ettiği üç bin Türk lirası, bu paranın kanuni faizi ve yargılama giderleri ve vekâlet ücreti ile ayrıca Necip Fazıl'ın Ankara'ya seyahat ve ikamet masrafinin tahsilin vaat edilen miktar oranında tazminle mükellefiyetinin hüküm altına alınmasını talep eden bir dilekçedir.⁹⁴

Necip Fazıl Kısakürek ve CHP arasında dava süreci davanın İstanbul'da mı yoksa Ankara'da görülmesi konusu en önemli sorun durumuna gelmiştir. Arşiv kayıtlarında bu davanın daha sonraki sürecine ait herhangi bir belge bulunmaktadır. Dava sonucunu ilgilendiren bir belge yoktur.

Bu olaylar sonrasında belgelerle diğer ödül kazanan piyes yazarlarına bilgilendirme yazıları, İş Bankası aracılığıyla verilen müsabaka mükâfatının paralarının verildiği belgeler bulunmaktadır. Necip Fazıl Kısakürek ile ilgili bu sürece ait herhangi bir belge bulunmamaktadır.⁹⁵

Necip Fazıl Kısakürek bu yarışma hakkında o dönem çıkarmış olduğu Büyük Doğu dergisinde bir taahhütte bulunur.

“Davamı vicdanlarda yüzde yüz kazanmış bulunuyorum; onu mahkeme çerçevesinde de, birçok örnek halinde münezzehliğini bildiğim Türk hâkimini, önüme çıkacak her uzvuyla tecrübeyle amade olmak bakımından kazanmaya çalışacağım! Neticeyi taahhüt edemem, fakat kazanacak olursam alacağım, 300 lirayı meşhur Babıali caddesindeki CHP İstanbul İl Merkezi'nin önünde fakir üniversite talebelerine- vakıa ben onlardan daha fakirim-merasimle dağıtacağım. İş bu taahhütte hiçbir şartname oyunu olamaz!”⁹⁶

Necip Fazıl Kısakürek'in CHP'nin tek parti yönetiminde yaşadığı olaylara ait belgeler devlet arşivinin katalog taramasından yakın dönemde çıkarılmıştır. Belgeler ışığında edindiğimiz bilgilerde İş Bankası'nda memuriyet görevinde bulunduğu kendi isteği üzerine istifasına rağmen tekrar işe geri dönmesi ve çıkarmak istediği Ağaç dergisine bankadan reklam alma durumu CHP ile sorunlarının olmadığını göstergesidir.

Dönemin önemli gazetelerinden Ulus'un Cumhuriyet'in 15. Yılı için düzenlediği Marş yarışmasını kendi açısından farklı yorumlayarak yazdığı kitaplarda olayı saptırma ve İstiklal Marşı yerine yazılıyormuş izlenimi bırakma yoluna

⁹⁴ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1., s.208-210.

⁹⁵ BCA , 490..1.0.0 / 1423.700..1.

⁹⁶ Ali Haydar Haksal, **Necip Fazıl Kısakürek Büyük Doğu Irmağı**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s. 151.

gitmişti. Olayın gerçek belgeleri gazetenin düzenlemek için yayınladığı gazete duyurusu ile Necip Fazıl'ın yazdıklarının uyuşmadığının tespitini sağlamıştır.

Necip Fazıl'ın değişen görüşleri doğrultusunda CHP'ye yönelik bakış açısını da etkilemiştir. Bu dönemde Halkevleri ile düzenlenen konferanslarda yer aldığı ve oyunlarının repertuvara girme durumlarını etkilemişti. CHP'ye ve İsmet İnönü'ye karşı cephe almasının asıl sebebi ise 1947 yılında düzenlenmiş olan Sanat Mükâfatı yarışmasının “Sabır Taşı” adlı tiyatro oyununun kazandığı halde jürinin yarışma şartlarına bağlı olarak iptal etmesidir. Yarışmadan alacağı para ödülünü alamamış olması olayın mahkemeye intikal etmesine neden oldu. Yaşanan olayda dava sürecinin Ankara mı yoksa İstanbul'da yapılması bile kesinleşmemiştir. Davanın sonucu ile ilgili arşiv belgelerinde herhangi bir belge bulunmamaktadır. Zaten Necip Fazıl'ın davayı kazanma halinde yapacağı taahhütte bulunmasından başka bilgi mevcut değildir. Bu durum, Necip Fazıl'ın CHP'ye karşı cephe almasının en önemli kırılma noktası olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NECİP FAZIL'IN DERGİLERİNİN İDEOLOJİK OLUŞUMLARI

Dergi, belirli aralıklarla çıkan yayımlara denir. Derginin gazeteden ayrıldığı başka özelliği, sınırlı bir okura seslenmesi ve bu sınırlı sayıdaki okuru ilgilendiren araştırma, inceleme türündeki yazılara yer verilmesidir.

Necip Fazıl Kısakürek Cumhuriyet dönemi basın tarihi açısından önemli bir kişiliktir. Bahriye mektebinde okurken elle yazdığı tek nüsha Nihal adlı dergi çıkarır. İlk gençlik dönemlerinde çeşitli dergilerde şiirleri yayınlanmıştır. Yeni Mecmua 'da yayınlanan şiirleri sayesinde edebiyat çevresinde dikkat çekmiştir.

1924 yılında Dergâhın devamı olarak fikirleri takip eden Anadolu Mecmuasında Necip Fazıl kendine yer bulmuştur.

1934'te Mistik Şair diye anıldığı dönemlerde Ankara'da yazarların, sanatçıların, şairlerin buluştuğu İstanbul pastanesinde şiirin üç parlak adayı olan Necip Fazıl, Ahmet Hamdi, Ahmet Kutsi yeni bir dergi oluşumu planı kurarlar. Sadece kendilerinin yazdığı şiirlerin yayınlanmasını düşünmektedir. Kendi isimlerinin baş harflerini karıştırarak belirledikleri Kafhan kelimesini dergiye isim olarak vereceklerdi. Kafhan dergisi edebiyat tarihinde çıkamayan sadece adıyla anılan bir dergi olarak kalmıştır.

Necip Fazıl'ın yayın hayatında en önemli yeri tutan iki dergi söz konusudur. Bu dergilerden ilki CHP'nin desteğiyle Ankara'da çıkardığı Ağaç mecmuası ile kendisi ile en çok özdeşleşen Büyük Doğu dergisidir.

3.1. AĞAÇ MECMUASI

Türkiye'de 1920'lerden 1950'li yıllarda etkili olan Fransız filozof Henry Bergson'dan adını alan ruhçu, metafizik ve mistik bir felsefe olarak bilinen Bergsonculuk akımı etkisiyle çıkan dergiler arasında Ağaç dergisi de yer alır. Pozitivist ve materyalist dünya görüşüne karşı ruhçu ve mistik dünya görüşünün sanat, fikir, edebiyat kimliğini savundu.

Ağaç, 14 Mart 1936'da Ankara'da haftalık olarak çıkmaya başladı. Necip Fazıl, dergiyi çıkarmaya karar verdiğinde Celal Bayar'a gidiyor. İktisat vekilliğine

bağlı olan İş Bankası ve Sümerbank'ın yıllık ilanını alıyor, dergi çıkıyor. Dönem için çok iyi para 1600 lira almıştır. Bu dönemde bir mebus aylığı 200 liradır. İş Bankası kültür yayını faaliyeti olarak maddi desteğiyle çıkan çekirdek kadroda Ahmet Hamdi Tanpınar ve Ahmet Kutsi Tecer de bulunmaktaydı.

Dergi ilk Ankara'da çıkmaya başlamış ise de altı sayısından sonra merkezi İstanbul'a taşınmıştır. Dergi bir formalıktır, yani on altı sayfa beyaz kâğıda basılmıştır.⁹⁷

Ağaç dergisinin ilk sayısında adının neden Ağaç konduğunu şu şekilde anlattı. *“Adımızı Ağaç Koyuyoruz. Düşünüyoruz ki güzel ve sonsuz tabiatta, büyüklüğü, olgunluğu, erginliği, bir kelimeyle perfeksiyonu ondan daha iyi bir örnek bulunamaz. Ağaç, madde ve ruh gibi, her şeyin bir dış ve bir iç yüzünü, toprak üstünde ve toprak altındaki gür ve dolaşık varlığı ile çizgi ve biçime sokmuş bir semboldür.”*⁹⁸

Derginin yazar kadrosu üçüncü ve dördüncü sayıdan sonra yazar kadrosu genişlemişti. Sanat, kültür, düşünce alanındaki çeşitli konularda ele aldığı gibi yeni fikirler üretmeyi ihmal etmezler.

Yazar kadrosu dönemin önemli yazar, şairleri oluşmaktadır. Bunların içinde şiirleri ile Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Ahmet Muhip Dranas, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı, Şevket Rado yer aldı. Fikir yazıları alanında Türkiye'de Bergsonculuk düşüncesi tanıtan kişi olarak bilinen Mustafa Şekip Tunç, Necip Fazıl, Suut Kemal Yetkin, Burhan Toprak, Nurettin Şazi, Köse Mihal, Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu katkı sağlamıştır.

Sabahattin Ali, Sait Faik, Ahmet Hamdi Tanpınar, Samet Ağaoğlu hikâyeleriyle ilk öykülerini Ağaç dergisiyle okuyucularıyla buluşturmuştur.

Fikret Adil, Sabahattin ve Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Miraç Katırlıoğlu, Zahir Güvemli, Zühtü Müridoğlu, Nurullah Berk ve İsmail Galip Arcan sanat ve estetik yazılarıyla, Salih Zeki Aktay tercümeleriyle, Abdülhak Şinasi Hisar ile Asaf Halet Çelebi ise hatıra deneme yazılarıyla Ağaç kadrosunda yerlerini alır.

Büyük ölçüde sanat ağırlıklı başta edebiyat olmak üzere hemen bütün sanat dallarına yer verilir. Bunlar arasında resim, tiyatro, sinema, heykel ve musiki gibi sanat dallarıyla ilgili olarak dergide değer yazılar yayımlanır. Dönemin tanınmış

⁹⁷ Haksal, s.115.

⁹⁸ “Adımız”, **Ağaç**, Sayı: 1, 14 Mart 1936, s.1.

ressamları arasında yer alan Abidin Dino, Arif Dino, Bedri rahmi Eyüboğlu gibi sanatçılar çizdikleri desen ve yaptıkları resimlerle dergi sayfalarını zenginleştirirler.⁹⁹

Dergide adları yazar kadrosunda geçmesine rağmen yer almamış olan kişilerde bulunmaktadır. Bu isimler arasında ilk dört sayısında adı geçen Peyami Safa, Ertuğrul Muhsin, Hilmi Ziya Ülken, Nasuhi Baydar, Mehmet Karasan, Sabri Esat Siyavuşgil, Mazhar Şevket İprisoğlu, Zeki Faik İzer, Mustafa Nihat Özen bunlardan birkaçıdır.

Derginin ilk altı sayısından sonra Ankara'dan taşınan Ağaç dergisi diğer sayılarını İstanbul'da çıkarma kararı alır. Derginin Ankara'da çıkan son sayısında "Ağaç İstanbul'a gidiyor. Materyal, personel ve idare bakımlarından, daha mükemmel unsurlar, daha geniş bir organizasyon ve daha hâkim şartlar özleyen Ağaç, bu sayısından sonra hemen trene atlayıp İstanbul'a gidecek ve bir iki haftalık bir vakfeden sonra daha büyük bir hızla hedefine atılacaktır."¹⁰⁰ Cümlesiyle yayınlandı.

Ankara'da derginin yayım hayatı haftalık olarak çıkarken İstanbul'a taşındığı süreçte bir ay ara vermişti. İstanbul'da ise yayınlama tarihleri düzenli olarak çıkmayıp döneminde kaymalar olmuştu. Türkiye İş Bankası, İş Limited ve Anadolu Türk Sigortası Şirketi'ne ait reklam ilanları derginin onuncu sayısından itibaren yayınlandı. Yayın hayatına 14 Mart 1936 ve 29 Ağustos 1936 arasında beş buçuk ay sürdürebilen dergi sadece on yedi sayı basılabildi.

Ağaç, dergicilik serüvenine büyük umutlar ile başlayıp kötü sonuçlar alınarak yayın hayatını tamamlamıştı. Dönemin önemli isimlerin içinde bulunduğu bu dergi büyük vaatler ile bir araya toplanmış ama gereken vaatler yerine getirilememiş. Kapanış nedeni için derginin on yedinci sayısında "Biz her şeyden evvel biziz. Bu biz, şuyuz der gibi bir iddiaya varmaz. Neysek oyuz, fakat bir şeyiz. O şeyin kıymet veya kıymetsizlik derecesi üzerinde ayrıca konuşabiliriz. Biz Ağacı çıkarmasak da o şey olmakta devam edecektik, kapasak da aynı şey olmakta devam edeceğiz." ifadesini kullanmıştır.¹⁰¹

⁹⁹ Abdullah Uçman, "Necip Fazıl'ın Yayımladığı Dergiler", **Necip Fazıl Kitabı Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim**, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss. 83-91, s.86.

¹⁰⁰ "Arka Kapak yazısı", **Ağaç**, Sayı: 6, 18 Nisan 1936

¹⁰¹ "Kendimize Dair", **Ağaç**, Sayı: 17, 29 Ağustos 1936, s.2

Necip Fazıl Kısakürek dergi çıkarmaya devam etme isteğini daha sonra 1943 yılında tekrar gerçekleştirdi. Ağaç dergisi bu süreçte öğretici bir basamak olarak dergi yayımlama tarihine yazıldı.

3.2. BÜYÜK DOĞU DERGİSİ

Büyük Doğu dergisi İslami düşüncelere mensup geniş bir kitleyi etkisinde bırakmış. Yayın hayatına 1943 yılında başlayıp aralıklarla 1978 yılına kadar sürdürmüştür. İncelediğimiz dönemde Büyük Doğu dergisi beş devre olarak çıkmıştır.

Derginin yayın hayatına başladığı döneme rastlayan süreçte Dünya ve Türkiye Cumhuriyeti'nin siyaseti açısından önemli olayların yaşandığı tarihlerdir. Türkiye'de 10 Kasım 1938 tarihinde Türkiye Cumhuriyetinin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra Milli Şef unvanı ile İsmet İnönü cumhurbaşkanı görevine geldi. Dünya siyasetinde ise 1939 yılında başlayıp 1945 yılına kadar sürecek olan İkinci Dünya Savaşı yaşanmaktadır.

Büyük Doğu dergisinin ismi 1937 yılında Ulus gazetesinin Cumhuriyet'in on beşinci yıl dönümü münasebetiyle yapılan müsabaka sebebiyle Necip Fazıl'ın hiçbir belgeye dayanmayan İstiklal Marşı yerine yazdığı iddiasında bulunduğu şiiri Büyük Doğu Marşı adlı şiirinden almıştır.

Büyük Doğu'nun amacı İslamiyet'i özünden hiçbir taviz vermeden, yeni zaman ve mekâna uygulamak olan Büyük Doğu'nun dokuz temel prensibi vardır.¹⁰²

Necip Fazıl Büyük Doğu'da kendi imzası dışında ne-fe-ka, b.a.b, Büyük Doğu, İstanbul çocuğu, İstanbullu, muhbir, tenkitçi, be-de, Ahmet Abdülbaki Adı değmez, hikmet sahibinin abdinin kölesi, hi-ab-ks, ozan, bankacı, prof.ş. ü,dedektif x, Neslihan Kısakürek gibi takma adlarıyla da yazılar yayımlamıştır.¹⁰³

3.2.1. Büyük Doğu'nun Başlangıcı

Büyük Doğu'nun ilk yayınlanma devresi 17 Eylül 1943 ile 5 Mayıs 1944 tarihleri arasında haftalık olarak çıkan otuz sayıdan oluşmaktadır. İlk sayısı 17 Eylül

¹⁰²Abdullah Şengül, , **Gaibi Kurcalayan Çilingir**, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015, s.59.

¹⁰³Uçman, s. 90.

1943 tarihinde Cuma günleri çıkar, siyasi ve edebi mecmua açılmasıyla 32x24 ebadında 16 sayfalık tek forma yayım yaşamına başladı.

Büyük Doğu'nun ilk yayın ilanı "alaka ile beklenen siyasi ve edebi Büyük Doğu yarın çıkıyor." olarak gazetede yer aldı.¹⁰⁴

Abdülhakim Arvasi 'ye bağlandıktan sonra eser üretme sorumluluğunu üstleniyor. İlk sayısından itibaren Tanrıkulu'ndan Dinlediklerim Tanrıkulu Necip Fazıl Kısakürek üst başlıklı imzalı yazıda duruşunu, hem de derginin genel çerçevesine belirlemişti.

Bu ilk devre Ağaç dergisine benzemesinin yanı sıra politik yazıları da içerisinde bulundurdu. İlk sayıda yazı kadrosunda Necip Fazıl Kısakürek, Bedri Rahmi Eyüboğlu, İskender Fikret Akdora, Hüseyin Cahit Yalçın, Burhan Toprak, Prof. Salih Murat Uzdilek, Fikret Adil, Reşat Ekrem Koçu imzaları yer alıyor.

Dergi kapakları ile Türkiye'nin içindeki durum ve İkinci Dünya Savaşı ile ilgili durumu anlatma yolunu izlemişti. Bu doğrultuda seçilen kapak fotoğrafları bir mesaj içermektedir. İlk sayısında Roma dönemine ait kalıntıyı "Roma'da Demokrasyları Bekleyen Bir Zafer Takı" başlığı ile çıkar.¹⁰⁵

Derginin ilk sayısında "Nefs Muhasebesi" başlığı altında bir dizi soruyla anket düzenliyor.¹⁰⁶ Dönemin önemli aydınlarına gönderiyor ve birçoğu da yanıt veriyor. Anket ilk üç sayıda yer alırken dördüncü sayıda netice ve teşhisle son buluyor.

Birinci devrede dikkat çeken yazılar arasında birinci sayısında Mareşal Fevzi Çakmak röportajı ile yayına başlamıştı.¹⁰⁷ Necip Fazıl, ikinci sayıdan itibaren İstanbul Çocuğu mahlasıyla gülmece fıkralar yazmaya başladı. Üçüncü sayıda Çile adlı şiiri yayınlanır.¹⁰⁸ Dördüncü sayısında altı yıl önce Ulus gazetesinin Cumhuriyet'in 15 yıldönümü için marş müsabakası için yazdığı Büyük Doğu şiirini ve o dönem yaşanan olayları dergi okuyucusu ile buluşturdu.¹⁰⁹

Büyük Doğunun dokuz temel prensibini her hafta bir tane olmak üzere açıklamıştır. Siyah Pelerinli Adam piyesini bu devirde yayınlanır. Derginin

¹⁰⁴ **Cumhuriyet**, 16 Eylül 1943, s.2.

¹⁰⁵ "Roma'da Demokrasyları Bekleyen Bir Zafer Takı", **Büyük Doğu**, sayı: 1, 17 Eylül 1943.

¹⁰⁶ "Nefs Muhasebesi", **Büyük Doğu**, sayı: 1, 17 Eylül 1943, s.4.

¹⁰⁷ Necip Fazıl Kısakürek, "Mareşal Fevzi Çakmak", **Büyük Doğu**, sayı: 1, 17 Eylül 1943, s. 15.

¹⁰⁸ Necip Fazıl Kısakürek, "Çile", **Büyük Doğu**, sayı: 3, 1 Ekim 1943, s. 12.

¹⁰⁹ Necip Fazıl Kısakürek, "Büyük Doğu", **Büyük Doğu**, sayı: 4, 8 Ekim 1943, s. 12.

dokuzuncu sayısı kapağı “Atatürk’ün Altın Anahtarla Açtığı Son Fabrika Kapısı... Şimdi Onun Ruhu Aynı Anahtarla Türk’ün Zafer Kapısında”¹¹⁰ başlıklı bir kapak ile çıktı.

Onuncu sayıda Fevzi Çakmak’ın resmi ile “Ordularımızın en genç ve en dinç başı” alt başlığı ile çıkar. Bu sayıda Necip Fazıl’ın “Atatürk dirilecektir!” Yazısı yayınlandı. Atatürk’ü bekleyen bir Necip Fazıl vardı. “Bir gün Atatürk dirilecektir. Evet, laf ve hayal yahut fikir ve remz âleminde değil, doğrudan doğruya madde ve hakikat dünyasında hayata dönecektir.”¹¹¹

On dördüncü sayısında “Büyük Doğu Nasıl Çıktı” yazısını Be. De. Mahlasıyla yazdı.¹¹²

1944 yılının Ocak ayında Vekiller Heyeti tarafından Büyük Doğu’nu kapatıldığı gazetede haber oldu.¹¹³

Büyük Doğu’nun on dokuzuncu sayısı ve içeriği gazete ilanı ile okuyucularına haber verildi.¹¹⁴

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi kayıtlarına göre 18 Şubat 1944 tarihli Başvekâlet Basım ve Yayın Umum Müdürlüğü iç yayın dairesi ait 4376/ 1275 sayılı basın yayın umum müdürü Selim Sarper imzalı Büyük Doğu mecmuasının on ile on sekizinci sayıları hakkında yazılan rapor bulunmaktadır.¹¹⁵ Bu raporun içeriğinden anladığımız kadarıyla daha öncesinde bir rapor kaleme alınmış lakin arşiv kayıtlarında bu kayıta rastlanmamıştır. Daha önceki raporun içeriği büyük ihtimalle büyük doğu dergisinin birinci ile dokuzuncu sayıları arasındakiler içindir. Dini propaganda, İslam’ı propaganda, sonra da sömürgelerinde, dominyonlarında milyonlarca İslam bulunan biri devletin politikasına dayanan bir hareket ve çabamla güttüğünü bildirdiğini söyler.

Bu raporda ise on ile on sekizinci sayılarda en karakteristik yazıların “Büyük Doğuya Doğru”, “1001 Çerçevenden”, “Tanrı Kulundan Dinlediklerim” başlıkları ile kaleme alındı.

¹¹⁰ **Büyük Doğu**, Sayı:9, 12 Kasım 1943.

¹¹¹ Necip Fazıl Kısakürek, “Atatürk Dirilecektir”, **Büyük Doğu**, sayı: 10, 19 Kasım 1943, s.2.

¹¹² Be. De, “Büyük Doğu Nasıl Çıktı”, **Büyük Doğu**, Sayı: 14, 17 Aralık 1943, s. 8.

¹¹³ “Büyük Doğu Kapatıldı”, **Cumhuriyet**, 6 Ocak 1944. s. 3.

¹¹⁴ **Cumhuriyet**, 18 Şubat 1944, s.2.

¹¹⁵ **BCA**, 30..10.0.0 / 86.570..4.

Bu yazılarda din mayalı bir oluşı varma veya bir varışı oldurma misyonu taşımaktadır. Bu konuya örnek olarak onuncu sayıdaki “Atatürk dirilecek. İşte o gün başımızda bulunacak olan şahsiyet kurtarıcılık ruhiyle ve maddesiyle de Atatürk ‘den başkası olmayacaktı diyerek maksadının Atatürk adıyla maskeliyor ifadesi kullanılır.

Raporun sonucunda ise Büyük Doğu dergisinde yayınlanan yazılar, şiirler, fıkralar, hikâyeler, resimler, karikatürler, fotoğraflar olarak bütünüyle, gençliğe, din maskesi, Allah formülü altında imansızlık aşılama, Türk devrimini bayağılaştırmakta. Cihan efkârı umumiyesi karşısında büyük Türk cemiyetini bozuk, düzensiz gösterilmektedir. Sonra da bir takım kelime oyunları ile Türk milletini, gençliğini rejimine, kendine inanmakta uzaklaştırmaktır.¹¹⁶İfadeleriyle Büyük Doğu dergisinin tehlikeli bir yaklaşım içinde olduğunun düşünüldüğü söylenebilir.

Büyük doğu mefkûresinin dokuz umdesi Cumhuriyet Halk Partisi’nin ve Kemalizm’in temeli olan Altı Ok’un alternatifi olarak Necip Fazıl tarafından Türk toplumundaki sorunlarının çözümünü bulmak için temel prensip olarak kabul etmiştir. Dokuz umdeyi birbirini takip eden sayılarda açıklamıştır.

18 Şubat 1944 tarihinde çıkan on dokuzuncu sayıda Büyük Doğu “İdeologya örgüsünün dokuz anahtarının birinci olan Ruhçuluk” maddesini;

*“Ruhçuluk, eşya ve olayları, kendi içlerinde olan kuru müşahede ve tecrübe, kuru akıl ve bilgi kanunları üstünde, madde göz ile görülmez ve ölçülmez etkilere bağlamak anlayışıdır.”*¹¹⁷ Açıklamıştır.

Dokuz umdeyi sırasıyla ahlakçılık¹¹⁸ kavramını, milliyetçilik kavramını Anadolu olarak tanımlar.¹¹⁹

Şahsiyetçilik, cemiyetçilik, keyfiyetçilik, nizamcılık, müdahalecilik, sermayeye tahdit kavramlarını birbiriyle ilişkilendirerek açıklamıştır.

Bu sayıda Fevzi Çakmak’ın emeklilik mesajını orduya hitaben veda mesajı olarak yayınlar. Aynı sayıda Maraş kurtuluş gününde verdiği hitabe Maraş ve Ruhçuluk başlığı ile vardır.¹²⁰

¹¹⁶ BCA, 30..10.0.0 / 86.570..4.

¹¹⁷ Büyük Doğu, “Dokuz Anahtardan Birincisi: Ruhçuluk”, **Büyük Doğu**, Sayı: 19, 18 Şubat 1944, s.2.

¹¹⁸ Büyük Doğu , “Dokuz Anahtardan İkincisi: Ahlakçılık”, **Büyük Doğu**, Sayı:20, 25 Şubat 1944, s.2.

¹¹⁹ Büyük Doğu, “Dokuz Anahtardan Üçüncüsü: Milliyetçilik”, **Büyük Doğu**, Sayı:21, 3 Mart 1944, s.2.

¹²⁰ Necip Fazıl Kısakürek, “Maraş ve Ruhçuluk”, **Büyük Doğu**, Sayı: 19, 18 Şubat 1944, s.6.

Bu devrede gerçekleşen bir başka konferans Zonguldak halkevinde verdiği Abdülhak Hamid ve Dolayısıyla adlı yazıda Büyük Doğu içerisinde yer aldı.

Gündem olayları ile ilgili resimleri kapaklarında yer verme konusunda ikinci dünya savaşına ait resimler ve başlıklarıyla yer almıştır. Bu devrenin son sayısı olan otuzuncu sayında kapak olarak genç Türk resminin en güzel çerçevesi D grubunun bazı idari makamlarca Londra’da teşhirine mani olunan sergisi başlığıyla Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun Çorumlu Kız tablosu ile çıkar.¹²¹ Bu sayıdan sonra bir buçuk yıl yayına ara verilir.

3.2.2. Büyük Doğu ve Mahkemeler Dönemi

Derginin ikinci devresi 2 Kasım 1945 ile 19 Aralık 1947 tarihleri arasında 72 sayı haftalık olarak çıkmıştı. Bu dönemin tarihleri arasında Türkiye’de siyasi sürecin yeni bir boyut kazandı. Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren CHP’nin tek parti konumunda ilerleyen siyaset dünyası çok partili hayata geçiş dönemi sürecine girmiştir

Büyük Doğu’nun tekrar yayınlanacağı haberi “Yeni Eserler” başlığı altında derginin okuyucularına duyuruldu.¹²²

Necip Fazıl, derginin altıncı sayısında Zekeriya ve Sabiha Sertel’in 1 Aralık 1945 tarihinde tek sayı olarak çıkardığı Görüşler Dergisi’nin çıktığı gün kaleme aldığı ve kendisini görmeye gelen Kazım Nami, Salih Zeki, İskender Fikret, Zahir Güvemli’den ibaret topluluğa okumuştur. Yirmi dört saat geçmeden Tan matbaası tasfiye edilmiştir.¹²³ 4 Aralık 1945 yılında gerçekleşen Tan Gazetesi baskını sonrasında yayınlanan bu ilk sayıda “Mille ve Hükümete Beyannamedir” adlı yazı yayınlanmıştır.¹²⁴

Necip Fazıl Kısakürek’in imza ve takma adları olarak Ahmet Abdülbaki, Büyük Doğu, Adıdeğmez, Be. De, Prof. Ş.Ü. , Dilci, İstanbullu, Neslihan Kısakürek, Bankacı, Kılıçoğlu, Ve. Be., Üçyıldız, Kulak Misafiri, Hikmet Sahibinin-Abdinin Kölesi olarak yazılar yazar.

¹²¹ **Büyük Doğu**, Sayı: 30, 5 Mayıs 1944.

¹²² “Yeni Eserler”, **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1945, s.4.

¹²³ Necip Fazıl Kısakürek, **Hücum ve Polemik**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2017, s. 59.

¹²⁴ Büyük Doğucular, “Mille ve Hükümete Beyannamedir”, **Büyük Doğu**, Sayı: 6, 7 Aralık 1945, s.8.

Bu dönem yazar kadrosunda Peyami Safa, Salih Murat Uzdilek, Mustafa Şekip Tunç, Burhan Belge, Sait Faik Abasıyanık, Cemal Reşit Rey, Reşat Ekrem Koçu, İskender Fikret Akdora, Oktay Akbal, Zahir Güvemli, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Özdemir Asaf, Fikret Adil gibi dönemin en önemli şair ve yazarlarının yanı sıra birçok isim bulunur.

Adıdeğmez takma adıyla “Halkadan Pırıltılar”, “Bir Pırıltı Binbir Işık” adlı dini içerikli yazılar yazıyor.

Ahmet Abdülbaki imzasıyla şiir ve hikâyeler yayınlar. “Bir Yalnızlık Gecesinde Vehimleri hikâyesini” bu takma adla yayınlar.

1946 yılında Büyük Doğu tamamen dini bir içeriğe büründü. Dergide peygamberin hayatı, dört halife dönemi, bazı dini büyükleri, şeriatın güzellikleri anlatıldı. İkinci Abdülhamit’i övdü, buna karşın Atatürk, İsmet İnönü, Falih Rıfkı Atay, Atatürk heykelleri, kadının çalışması, kızların okul müsamerelerinde ve ulusal bayramlarında mini şort ve mini etek giymeleri, plajlar, dans, komünizmi ve sol eleştirildi.

Büyük Doğu’da kaleme aldıkları Sümerbank’a ilişkin yazılar sebebiyle 15 Nisan 1946 tarihinde Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu dergisi yazarlarından Nejat Muhsinoğlu Sümerbank’a hakaret ettikleri gerekçesiyle üç buçuk ay ve yüz on beş lira para cezasına çarptırıldı.¹²⁵

Cumhuriyet Halk Partisi içinde yaşanan muhalefet hareketi sonucu Adnan Menderes öncülüğünde 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti kuruldu. Bu partinin halk tarafından desteklenmesi sebebiyle normalde bir yıl sonra yapılacak olan seçimler 21 Temmuz 1946 tarihinde yapıldı. Bu seçimlerden iki gün öncesinde Necip Fazıl Kısakürek Büyük Doğu dergisinin otuz sekizinci sayısında “CHP’ye Hitap” adlı bir metin kaleme aldı.¹²⁶ Yazılan yazıda şu cümlelerle düşüncelerini ifade etmişti.

“Biz (Ce. Ha. Pe) ye karşı değiliz! Onu bugün temsil davasındaki şahıslara karşıyız! Yoksa biz,(Ce. Ha. Pe)’nin bu şahıslar eline geçtiği zamana kadar olan devri, aynı (Ce. Ha. Pe) kadrosunda, bütün manaları ve ölçüleriyle yüzde yüz benimsiyoruz! Yaşasın “o” ve bütün maiyeti; kahrolsun “bu” ve bütün maiyeti!”¹²⁷

¹²⁵ İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946)** Cilt: 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 133, s. 23, <http://hdl.handle.net/11543/1271>.

¹²⁶ Be. De, “CHP’ye Hitap”, **Büyük Doğu**, Cilt: 1, Sayı: 38, 19 Temmuz 1946, s. 8.

¹²⁷ Kısakürek, **Hücum ve Polemik**, s. 62.

Necip Fazıl'ın CHP 'nin hakkındaki görüşü yaşanan dönemdeki kadrodan memnuniyetsiz olduğunu ve daha önceki temsil kadrosu ile ilgili bir sorun olmadığını ifade etmektedir.

Son Telgraf gazetesinde “Ahlakımız” adlı yazı ile ilgili Büyük Doğu dergisinde Dedektif X mahlasıyla 4 Ekim 1946 yılında yazdığı ifşa yazısında dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu kabinesinin ilk yıllarında 24.7.1942 tarih 651 numara ile bir telgraf bütün gazetelere tebliğ edildi. Telgraf Başvekâlet umum müdürlüğü ibaresiyle şöyledir.

“Gazetelerimizin son günlerindeki neşriyatı arasında dinden bahis bazı yazı, mütdaa, ima ve temennilere rastlanmaktadır. Bundan sonra din mevzu üzerinde gerek tarihi, gerek temsili ve gerek mütalaa kabilinden olan her türlü makale, bent, fıkra ve tefrikaların neşrinden tevakki edilmesi (kaçınılması) ve başlamış bu gibi tefrikaların en çok on gün zarfında nihayetlendirilmesi rica olunur.”¹²⁸

Bu telgraf sonrasında Ahlakımız yazı dizisi yayınlanması durdurulmuştur.

13 Aralık 1946'da “Başımıza Kulak İstiyoruz” kapak yazısı ve resmi¹²⁹ nedeniyle sıkıyönetim tarafından kapatılacaktır.

Dergi'nin kapalı olduğu dönemde Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'da kaleme aldığı yazılar ile ilgili mahkemeler görüldü ve alınan kararlar gazetelerde de haber oldu. Bu davalardan biri Rize milletvekili Fuat Sirmen tarafından açılan davadır. Ekonomi bakanı olduğu döneme (1943-1946) ait konuya dair yazı dolayısıyla Büyük Doğu dergisi aleyhine açtığı tahkir davasında mahkeme Necip Fazıl hakkında beraat kararı vermiştir.¹³⁰

Büyük Doğu tekrar yayına 18 Nisan 1947 tarihinde başladı. Bu yayın haberini “Büyük Doğu bugün bir hadisedir” cümlesiyle gazete ilanı ile okuyucularına duyurdu.¹³¹

30 Mayıs 1947 tarihli sayı için gazetede ilanda “Misilsiz bir hayret, bir dehşet, bir ibret, bir haşyet levhası Büyük Doğu şimdiye kadar bu kuvvette bir nüsha

¹²⁸ Necip Fazıl Kısakürek, **Vesikalar Konuşuyor**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013, s.7.

¹²⁹ “Başımıza Kulak İstiyoruz”, **Büyük Doğu**, Cilt: 1, Sayı: 58, 13 Aralık 1946, s.1.

¹³⁰ “Bir Neşriyat Davası Beraatle Neticelendi”, **Cumhuriyet**, 7 Ocak 1947, s.2.

¹³¹ **Cumhuriyet**, 18 Nisan 1947, s. 2.

çıkmadı” cümlesiyle yayınlandı.¹³² Bu sayıda yayınlanan “Abdülhamid’in Ruhaniyetinden İstimdat” adlı manzumesi bulunmaktadır.¹³³

1947 yılında yayımlanan “Abdülhamid’in Ruhaniyetinden İstimdat” başlıklı, Rıza Tevfik imzalı manzume nedeniyle tartışmalar çıktı. Ülkenin çeşitli şehirlerinde Büyük Doğu hakkında protesto toplantıları yapıldı.

Bu yaşanan olay “Büyük Doğu Hadisesi” başlığında gazetede geniş yer aldı. Gazetede çıkan haberde Büyük Doğu Mecmuası, yurt dışında yazılmış eski bir manzumeyi neşrederek Atatürk’e sövmek küstahlığında bulundu. Necip Fazıl’ın bu şiir ve altındaki tahlil yazısı adliyece “Türklüğün ve Türk milletinin manevi şahsiyetini tahkir ve tezyif, aynı zamanda da padişahlık yolunda neşriyat mahiyetinde görülmüştür”. Suçun ağır cezalı maddeden bulunmasından Necip Fazıl savcılık basın bürosuna celp edilerek, Birinci Sulh Ceza Mahkemesi’ne verilmiştir. Necip Fazıl Kısakürek sorgusunda;

“Yazıda, Türklüğü tezyif mevzusu bahis değildir. Daha evvelki ilmi yazıların hissi bir hükmü halinde bu şiiri neşretmiş bulunuyoruz. Bu şiirin sultanlık ve padişahlıkla hiçbir alakası yoktur. Sadece Abdülhamid’in şahsı mevzubahistir ve bu şahıs hakkında vaktiyle siyaseten uydurulan yalanların tespitidir. Yazılarımda Türklüğü tezyif edecek değil bir hece, bir harf dahi yoktur. İsnadı kabul etmiyorum, Ben kuvvetli bir Türkçüyüm.” ifadesinde bulundu. Mahkeme, savcılığının tevkif talebini kanun uygun gördüğünden tevkif edilip ve cezaevine gönderildi.

Gazete haberinin devamında Filozof Rıza Tevfik ile yapılan görüşmede, Büyük Doğu mecmuasında neşredilen şiiri 3 Nisan 1925 tarihinde Amman’da yazıldığını, kendi itikadınca memleketten haksız olarak çıkarıldıktan sonra haleti ruhiye ile şiiri kaleme aldığını ve bir yıl sonra Mısırlı Hafız İbrahim bu şiiri tabını yaptığını söyledi. Necip Fazıl’ın, evine bir adam göndererek bu şiiri istettiğini ve bunun üzerine hiç tanımadığım Necip Fazıl’a bu ve buna benzer şiirlerimin hiçbir zaman neşredilmesini istemediğimi, gönderdiği komisyoncu ile bildirdim.

Necip Fazıl bu şiiri nereden buldu bilmiyorum mecmuasında neşretti. Para kazanmak için bu çarelere başvuran bir insanı hiçbir zaman affetmem ifadesini kullandı. Bir müddet sonra Necip Fazıl, evime geldi. Kaşı gözü oynayan bu adama

¹³² Cumhuriyet, 30 Mayıs 1947, s. 2.

¹³³ Rıza Tevfik, “Abdülhamid'in Ruhaniyetinden İstimdat”, **Büyük Doğu**, Cilt: 2, Sayı: 65, 30 Mayıs 1947, s.2.

dedim ki: “Eğer para kazanmaya niyetim olsa, bu şiirleri senin mecmuanda değil, kendi neşredeceğim broşürlerde yayınlardım. Vaziyet mahkemeye aksederse, herhalde ne yapacağımı bilirim, fakat her şeye rağmen Necip Fazıl’ın yaptığı bu hareket beni çok üzmüştür. Eski defterleri karıştırmakla bunların ne temin ettiklerini bir türlü anlayamıyorum.” İfadesini kullandı. Olayın bütün vatandaşlar gibi gençlik arasında da çok infial uyandırdığını ve matbaaya gönderilen yüzlerce imzalı bir mektupta Büyük Doğu mecmuasının bu hareketi takbih (kınama) ve tel’in (lanet) edilmiştir.¹³⁴

Savcılık Necip Fazıl Kısakürek’ten sonra Rıza Tevfik’in de ifadesini aldı. Büyük Doğu mecmuasının bu menfur hareketini işlediği sayısında, dergi sahibi olarak Necip Fazıl’ın eşi Neslihan Kısakürek gösterildiğinden kendisi hakkında da kanuni takibata girildi. Bu hadise üniversitelerde de nefretle karşılandı. İstanbul Talebe Cemiyeti başkanı Rükneddin Tözüm “*Büyük Doğu’da Necip Fazıl’ın hezeyanlarını hayretle okuduk. Rıza Tevfik’e ait eski şiirleri mecmuasında neşrederek, mukaddesatımıza dil uzatmasını, Türk gençliğinin asla affetmeyeceği şahsım ve arkadaşlarım adına söylemek isterim. Tesellimiz, sadece, Necip Fazıl’ın renksizliği ve psikopatlığıdır.*

Büyük Atatürk’ün bizim için ne kadar kutsal bir kıymet ifade ettiğini daha takdir etmekten aciz insanların Türk cemiyeti içinde bulunması hayretimizi muciptir. Cemiyet, bu gibilerin cezalarını vermekte asla tereddüt etmeyecektir. İfadesini söyledi.

İstanbul Yüksek Tahsil Gençliği Derneği beyanname tanzim ederek nefretini belirtirken, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Talebe Cemiyetinde gazeteye gönderdiği mektupta Türk gençliğinin hadise karşısında duyduğu nefreti belirtmişlerdir.¹³⁵

Bu hadiseler sonucunda üniversitelilerden bir grup Bayezid’den Sarayburnu’na gelerek Atatürk anıtına çelenk bıraktılar. Çelenk’in üzerinde Atatürk, vatan sana minnettardır ibaresi vardı. Neslihan Kısakürek’in gazeteye verdiği açıklamada “*Büyük Doğu dergisinin sıfatı ile dergiye girecek bütün yazıları okurum. Fakat bahsettiğimiz sayısına ait yazıları maalesef okuyamadım. Çünkü hasta idim. Abdülhamid’in Ruhaniyetinden İstimdat adlı şiirden ve altında Necip Fazıl*

¹³⁴ “Nefret Ve Hiddet Uyandıran Çok Çirkin Bir Hadise”, **Cumhuriyet**, 7 Haziran 1947, s.1.

¹³⁵ “Büyük Doğu Hadisesi Gençliğin Galeyanı Devam Ediyor”, **Cumhuriyet**, 8 Haziran 1947,s.1.

tarafından yazılan izah nameden katiyen haberdar değilim. Bu manzumeyi dergi basıldıktan sonra gördüm”¹³⁶ ifadesinde bulundu.

Necip Fazıl’ın tahliye talebi reddedildi.¹³⁷Büyük Doğu dergisinden sonra Meşale dergisinde de Milli mücadelelerinin tahakkukunda Atatürk’ün önderlik ve fedakârlığını küçümseyen bir neşriyat ile çıkmasını hadisesinin teessürün bir kat daha arttırmıştır.¹³⁸

Bu olaylar sonucunda Antakya’da Cumhuriyet alanında muazzam bir miting yapıldı. Çok sayıda vatandaşın katıldığı bu mitingde Büyük Doğu ve Meşale dergilerinin Ebedi Şef Atatürk’e ve büyük Türk milletine karşı yaptıkları neşriyat nefretle protesto edilip dergiler halk parçalandı.

Ankara Yüksek Tahsil Gençliği’de Atatürk ve Gençlik adlı toplantı düzenledi. Bir beyanname yayınlarak Ankara’da halkevindeki toplantıya davet etti.¹³⁹

Gençliğin Atatürk’e bağlılığı toplantıları Ankara’da, Adana’da ve Kozan’da yapıldı. İzmir’de de Halk ve Demokrat Partinin ileri gelenleri Atatürk hakkında bir görüş ayrılığının bulunmayacağından birlikte bir miting düzenleme kararı verdi.¹⁴⁰

Büyük Doğu dergisinin sahibi olarak Neslihan Kısakürek tevkif müzekkeresi alınsa da sanık bulunamadığından hüküm infaz edilmemişti. Daha sonra ikinci ağır ceza mahkemesinde bozulmuştu.¹⁴¹

Necip Fazıl’ın, Türklüğün manevi şahsiyetini tahkir ve padişahlık yolunda neşriyat yapmak suçlarında hakkında yapılan hazırlık tahkikatı sona verdiğini muhakemenin önümüzdeki hafta için birinci ağır ceza mahkemesinde başlanacağı gazete haberinde yer aldı.¹⁴²

Bir hafta sonra yapılan mahkemede Necip Fazıl Kısakürek ve bulunamayan Neslihan Kısakürek hazır bulunmuş gizli olarak devam edilen celsede iddialara karşı bir delil bulunmaması sebebiyle tahliyesine ve Büyük Doğu dergisinin açılmasına oy birliği ile karar verildi. Necip Fazıl, bu karardan sonra tahliye edildi.¹⁴³

¹³⁶ “Büyük Doğu’nun Küstahlığını Takbih”, **Cumhuriyet**, 9 Haziran 1947, s.1.

¹³⁷ “Necip Fazıl’ın Tahliye Talebi Reddedildi”, **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1947, s.2.

¹³⁸ “Çirkin Ve Küstahça Bir Neşriyat”, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1947, s.1.

¹³⁹ “Büyük Doğu Hadisesi”, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1947, s.1.

¹⁴⁰ “Gençliğin Atatürk’e Bağlılığı”, **Cumhuriyet**, 15 Haziran 1947, s.1.

¹⁴¹ “Neslihan Kısakürek Bulunamadı”, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1947, s.2.

¹⁴² “Necip Fazıl Kısakürek’in Muhakemesi Başlıyor”, **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1947, s.2.

¹⁴³ “Necip Fazıl Beraat etti”, **Cumhuriyet**, 6 Ağustos 1947, s.1.

Necip Fazıl Kısakürek, Neslihan Kısakürek ve Büyük Doğu'nun beraat kararı kesinleşti.¹⁴⁴ Dergi tekrar 10 Ekim 1947'de yayına başladı.

Derginin ilk sayısında Necip Fazıl Ozanbaşı takma adıyla “Yeni Recep Şarkısı” adlı şiirini yayınladı.¹⁴⁵ Recep Peker için yazılmış bir hicviyedir. Dergi yayımdayken Recep Peker başbakanlık görevinden ayrılıyor.¹⁴⁶

Rejim hakkındaki hezeyanları ile yüksek tahsil gençliğinin protestoları¹⁴⁷ sonrasında büyük doğu adlı dergi hakkında adli inceleme sonrasında derginin yetmiş ikinci sayısı zabıta tarafından toplatıldı.¹⁴⁸

17 Ekim 1947 Büyük Doğu'nun kapağında CHP'yi “Resmi ve Sistemli Dinsizlik”¹⁴⁹ başlığıyla suçluyordu.

Büyük Doğu'nun altmış dokuzuncu ve yetmişinci sayısında çıkan “Açık Mektup”, “Anadolu ve Anadolulu”,²⁴ yıl ve 24 madde ve “Bayramlar” başlıklı yazılarla ve derginin kapaklarındaki resimlerden dolayı Necip Fazıl'a “*milli hisleri rencide etmek, Bakanlar ve Bakanlıklar kurulu hakkında müphem ve suizannı mucip neşriyat yapmak neşriyat yapmak ve mevcut içtimai nizamı sarsmak için propagandada bulunmak*” iddiasında dava açıldı. Necip Fazıl bu yazıları kasıtlarla yazmadığını söyledi.¹⁵⁰

Bu dava sonucunda Necip Fazıl Kısakürek altı ay hapis cezası ve Büyük Doğu dergisinin altı ay kapatılmasına karar verildi.¹⁵¹

14 Kasım ile 26 Aralık 1947 tarihleri arasında yayınlanmayan Büyük Doğu dergisi yerine siyasi mizah dergisi olarak 3 sayılık Borazan dergisi çıkmıştır.

Büyük Doğu Dergisi 26 Aralık 1947 ile 2 Nisan 1948 tarihleri arasında on beş sayı haftalık olarak çıktı. İlk gençlik yıllarında yazdığı Lö Sid adlı hikâye bu dönemde Büyük Doğu'da yayınlandı. Her hafta hapishane notları başlığıyla yazılar kaleme almıştır.

Bu dönemde yayınlanan sayılardan en dikkat çekici konularda 30 Ocak 1948 tarihinde çıkan sayı Recep Peker hükümetinin ticaret bakanı Atıf İnan tarafından

¹⁴⁴ “Büyük Doğu Hakkındaki Beraat Kararı Kesinleşti”, **Cumhuriyet**, 11 Ekim 1947, s.2.

¹⁴⁵ Ozanbaşı, “Yeni Recep Şarkısı”, **Büyük Doğu**, Cilt 3, Sayı: 67, 10 Ekim 1947, s.16.

¹⁴⁶ Haksal, s.150.

¹⁴⁷ “Gençlik Laiklik Aleyhtarı Neşriyatı Telin Etti”, **Cumhuriyet**, 9 Kasım 1947, s.1.

¹⁴⁸ “Büyük Doğu mecmuası kapatıldı”, **Cumhuriyet**, 15 Kasım 1947, s.2.

¹⁴⁹ **Büyük Doğu**, Cilt: 3, Sayı: 68, 17 Ekim 1947.

¹⁵⁰ “Necip Fazıl Gene Mahkemede”, **Cumhuriyet**, 21 Kasım 1947, s.3.

¹⁵¹ “Necip Fazıl Mahkûm Oldu”, **Cumhuriyet**, 12 Aralık 1947, s. 2.

Vitollere verilen “400.000 ton buğday ihracı lisansı yüzünden düştüğümüz hal” başlığıyla kapkara toprağa kazma vuran çiftçi resmiyle çıkar.¹⁵² 2 Nisan 1948 sayısı Türk Kadını İbret Al kapağı ile Türk kadınına mesaj içeriyor.¹⁵³

3.2.3. Büyük Doğu Cemiyeti

Dergi 11 Mart 1949 ile 26 Ağustos 1949 tarihleri arasında yirmi beş sayı, 41x29 ebadında çıkmış. Dergi yarım gazete ebadında, dörder sayfadır. Günlük bir gazete havasını andırır.¹⁵⁴

Necip Fazıl, Büyük Doğu dergisinde kullandığı takma adlarını kullanmaya devam eder. Yazar kadrosundaki diğer yazarlar, Ramiz Simsaroğlu, Necdet Ersoy, M.Ali Türksever, Ahmet Muhip Dranas, Necmettin Sadak ve birçok yazar bulunmaktadır.

Büyük Doğu tüm yurttaki büyük etki gösterilmiştir. Bu durumdan etkilenerek 28 Haziran 1949 yılında Büyük Doğu Cemiyetini kurdu. Büyük Doğu Cemiyeti düşüncesi 6 Mayıs 1949 yazısı yayınlandı¹⁵⁵. On dördüncü sayısında Büyük Doğu Cemiyetinin amblemi yayınlanır.¹⁵⁶ On yedinci sayısının kapağında ise Büyük Doğu Beyannamesi yayınlanır.¹⁵⁷ Cemiyet ancak iki yıl kadar dayanır ve 26 Mayıs 1951’de kendini tasfiye etti. Bu dönemde derginin yazı içeriğinde Masonluk, Yahudilik konularının işlendiği görülmektedir.

Bir buçuk ay aradan sonra 14 Ekim 1949 ile 29 Haziran 1951 tarihleri arasında altmış iki sayı ve haftalık çıktı.

Bu dönemde yayınlanan ilk sayısında kapağında Büyük Doğu amblemi ile yayına başladı.

1949 yılı Necip Fazıl Kısakürek içinde kritik bir eşiktir. İslamcılık, milliyetçilik popülizm üçlüsünü birleştiren ve yüzüstü çok süründüm, ayağa kalk

¹⁵² **Büyük Doğu**, Cilt: 3, Sayı: 78, 30 Ocak 1948.

¹⁵³ **Büyük Doğu**, Cilt: 3, Sayı: 87, 2 Nisan 1948.

¹⁵⁴ Haksal, s. 167.

¹⁵⁵ “Büyük Doğu Cemiyeti”, **Büyük Doğu**, Cilt: 4, Sayı: 9, 6 Mayıs 1949, s. 4.

¹⁵⁶ **Büyük Doğu**, Cilt: 4, Sayı: 14, 10 Haziran 1949.

¹⁵⁷ **Büyük Doğu Beyannamesi**, **Büyük Doğu**, Cilt: 4, Sayı: 17, 1 Temmuz 1949, s.1.

Sakarya! Diyerek politik mobilizasyon yaratmayı amaçlayan ünlü Sakarya Türküsü ilk defa o yıl yayınlanmıştır.¹⁵⁸

Sakaryanın Destanı

.....
Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu ân!
Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani, Yunus Emre ki, kıyında geziniyordu?
Hani, ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, coşkun Tuna?
Giden şanlı akıncı ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o nidayı: Allah Bir!
Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmeceler,
Sakarya, kandillere katran döktü geceler...
Kabir azabına eş, kayna, kayna, Sakarya!
Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!”¹⁵⁹

İsmet İnönü’yü hedef alan yazıları sebebiyle mahkemeler ve hapis cezalarına çarptırılmıştır.

27 Ocak 1950 tarihli Büyük Doğu’nun kapağında “CHP Türk Milletini Böyle Görüyor” başlığı altında büyük bir kedi ve küçük bir fare fotoğrafına yer verdi. CHP’yi büyük kedi ve Türk milletini küçük bir fare olarak ima ediyordu.

Necip Fazıl, Büyük Doğu’da çıkan bir yazısı nedeniyle CHP’nin manevi şahsiyetine hakaretten dolayı tutuklandı. Aranmakta olan eşi Neslihan Kısakürek de Kadıköy vapurunda yakalanarak adliye gönderiliyor ve sorgusu sonucunda tutuklandı¹⁶⁰ ve hastalığı sebebiyle Neslihan Kısakürek Haseki Hastanesinde tedavi altına alındı.¹⁶¹

Necip Fazıl, Büyük Doğu dergisine gönderilen bir tekzibi koymadığı için mahkemeye verilmiş ve yapılan yargılama sonucu beraat etti. Daha sonra beraat kararı bozulduğundan iki yüz lira para cezasına mahkûm etti. Ceza tecil edildi.¹⁶²

¹⁵⁸ Hasan Aksakal, **Türk Muhafazakârlığı Terennüm Tereddüt Tahakküm**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2017, s.169.

¹⁵⁹ Necip Fazıl Kısakürek, “Sakaryanın Destanı”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı:1, 14 Ekim 1949, s.10.

¹⁶⁰ “Neslihan Kısakürek’te tevkif olundu”, **Cumhuriyet**, 27 Nisan 1950, s.5.

¹⁶¹ “Neslihan Kısakürek hastaneye kaldırıldı”, **Cumhuriyet**, 28 Nisan 1950, s.2.

¹⁶² “Küçük Haberler”, **Cumhuriyet**, 6 Mayıs 1950, s.2.

Necip Fazıl ve eşi Neslihan Kısakürek “Abdülhamit’in Ruhundan İstimdat” başlıklı yazıdan dolayı suçlu bulunan yargılanmasında Neslihan Kısakürek beraat etti. Necip Fazıl ise 8 aya mahkûm oldu.¹⁶³

Necip Fazıl, 14 Mayıs 1950 tarihinde çıkan genel af kapsamında Sultanahmet cezaevinden tahliye oldu.¹⁶⁴

6 Ekim 1950 yılında yirmi dokuzuncu sayısında “İsmet İnönü destanıdır! Sağır” başlığıyla yazdığı “ezeli ve ebedi sağır” ifadesiyle bir yazı kaleme almıştır.¹⁶⁵

8 Aralık 1950 yılında çıkan derginin kapağında “Bizimle 27 yıl böyle oynayan küfür sıçanını gebertmeden evinize huzur girmez! 27 yıl millet fare oldu, fare kedi.” yazıyordu. Bu yazının altında ise Türk milletini simgeleyen koca bir kedi, üzerinde CHP yazılan küçük bir sıçanı öldürmeye çalışıyordu. Derginin iç sayfalarında ise “Veba deposu sıçanın (yani CHP’nin) içi kanımızla dolu şişkin karnı, mutlaka pençemiz altında delinmelidir” diyordu. Demokrat Parti’nin, bu veba sıçanını kanun yoluyla gebertmesini” istiyordu.¹⁶⁶

29 Aralık 1950 tarihinde Dedektif Bir X takma adıyla “İsmet İnönü ve Türklük”¹⁶⁷, “İsmet İnönü ve Müslümanlık”¹⁶⁸ başlığında yazılar kaleme almıştır.

3.2.4. Büyük Doğu’da Dersim

Bugünkü Dersim, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde, kuzey ve kuzeydoğusunda Munzur Dağları, batısında Karasu Vadisi bulunan, güneyde Murat Suyu (günümüzde Keban Barajının) olduğu ve doğusunda Peri Suyu Vadisi ile çevrili 7705 kilometrekare alana sahiptir.¹⁶⁹

Dersim, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde de önemli bir konu durumundadır. Osmanlı Devleti döneminden Cumhuriyet dönemine kadar bölgede birçok kez olaylar çıkmış, ancak yapılan müdahaleler sorunu çözmek yerine erteleme

¹⁶³ “Necip Fazıl Kısakürek 8 Aya Mahkûm Oldu”, **Milliyet**, 11 Mayıs 1950, s.2.

¹⁶⁴ “Aftan İstifade Edenler Dün Çıktı”, **Milliyet**, 16 Mayıs 1950, s.1.

¹⁶⁵ “İsmet İnönü destanıdır! Sağır”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı: 29, 6 Ekim 1950, s.8.

¹⁶⁶ “Sıçanı Gebertiniz”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı: 38, 8 Aralık 1950, s.2.

¹⁶⁷ “İsmet İnönü ve Türklük”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı: 41, 29 Aralık 1950, s.8.

¹⁶⁸ “İsmet İnönü ve Müslümanlık”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı: 41, 29 Aralık 1950, s.9.

¹⁶⁹ Abdülhamit Gül, “İnsan-Mekân İlişkisi Üzerine (Dersim Bölgesi Örneği XVI-XX. Yüzyıllar)”, **Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 10/5 Spring 2015, ss. 159-182, Ankara, s.163. http://www.turkishstudies.net/files/turkishstudies/2010926151_10G%C3%BCIAbdulkadir-trh_S-159-182.pdf

durumuna getirmişti. Bölge aşiretlere, ağalara ve seyitlerin yönetimine bırakılmıştı. Bu durum bölgede devlet otoritesinin boşluğuna neden oldu.

Doğu Bölgesi, on dokuzuncu yüzyılın ortasından yirminci yüzyılın ortalarına kadar ıslahat raporlarına konu oldu. Pek çok harekâta da maruz kaldı.

Dersim üzerine Atatürk döneminde 1926 yılında Koç Uşağı Harekâtı, 1930 Pülümür Harekâtı, 1937-1938 yıllarında da Dersim Tedip ve Tenkil Harekâtı düzenlenmiştir.

Yönetimde merkeziyetçiliği sağlamak amacıyla 25 Aralık 1935’de Tunceli vilayetinin idaresi hakkında 2884 numaralı kanun çıkarıldı. 2 Ocak 1936 tarihinde bu kanun Resmi Gazete’de yayınlandı. Dersim’in adı Tunceli oldu.¹⁷⁰

Kanun özel hükümlerden oluşmaktaydı. Dört yıl yürürlükte kalan ve Dersim harekâtından sonuç alındıktan sonra, aynı kanunun 37. Maddesine dayanarak 1 Ocak 1940 tarihinde yürürlükten kaldırıldı.¹⁷¹

Bölge için görevlendirilen 4. Umum Müfettişliği 16 Ocak 1936’da kuruldu. Müfettişlik görevine Korgeneral Abdullah Alpdoğan geldi.

Abdullah Alpdoğan göreve gelişi ile ilk olarak yol yapımına öncelik verdi. Elazığ yoluna Pertek Köprüsü’nü, Elazığ Ovası girişine Gülüşükür Köprüsü’nü yaptırdı. Pertek- Hozat yolunu işlevsel hale gelmesi için Singeç Köprüsü’nün yapımını başlattı. Ovacık’a kışla ve hükümet konağı yapımına başlandı.¹⁷²

Dersim’e hâkim olmak konusu dikkate alındığından Kahmut, Sin, Karaoğlan, Amutka, Danzik, Haydaran gibi bucaklara birer karakol inşaatı başladı.¹⁷³

1937 yılında gerçekleşen ilk olay Pah bucağı ile Kahmut bucağını birbirine bağlayan Harçık (Darboğaz) deresindeki tahta köprünün 20/ 21 Mart 1937 gecesi saat 23 sıralarında Demenan ve Haydaranlılar tarafından yıkılması ve telefon hattının tahrip edilmesiyle başladı.¹⁷⁴

26 Nisan’da Askisor’da ve Pah’ın kuzeyinde bulunan 9. Seyyar Jandarma Taburu Süvari Bölüğü’ne saldırılar başladı. İstihbaratlara göre; asilerin saldırmaya devam edeceği, Pertek ve Mazgirt Köprüsü’nü yıkmaya teşebbüs edecekleriydi.

¹⁷⁰Emine Güntepe Yeşilbursa, Resul Babaoğlu, “Atatürk-İnönü Ayrılığı ve Dersim Olayları”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 58, Bahar 2016, ss. 39-75, s.55, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/2117/21899.pdf>

¹⁷¹ Mahmut Akyürekli, **Dersim Kürt Tedibi 1937-1938**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 133.

¹⁷² Akyürekli, s. 134.

¹⁷³ **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, C.2, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992, s. 168.

¹⁷⁴ **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s. 171.

Elazığ Piyade Alayı'nın yanı sıra Eskişehir'deki Hava Kuvvetleri'nden bir bölük uçağı da sevk edilmişti. Doğu Anadolu'daki illerden ek kuvvetlerin yanında Ankara'dan Muhafız Alayı bölgeye geldi. Operasyonu bizzat Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak bölgeden yönetti.¹⁷⁵ Muhalif ittifaklar, Abasan, Hayderan, Demenan, Kureyşan, Bahtiyar ve Yusufan aşiretlerin oluşmaktaydı.

8 Mayıs 1937'de Genelkurmay, Bakanlar Kurulu tarafından alınan tenkil harekâtı kararını Dördüncü Genel Müfettişliğine bildirdi. Harekât resmen başladı. İlk kuvvetli baskın 26 Mayıs'ta Bahtiyar aşiretinin köylerine yapıldı. Baskınlar sonucunda muhalif aşiretlerin yaptığı ittifaklar çözülmeye başlayarak, mayıs sonu ile haziran ayının ilk haftası bazı isyancılar teslim oldu. Bu durum Seyit Rıza ailesini de etkiledi.¹⁷⁶

18 Haziran 1937'de trenle Elazığ'a gelen Başbakan İsmet İnönü bölgede incelemeler yaptıktan sonra Dersim'e geçerek 21 Haziran tarihinde Sağlık Bakanı Refik Saydam, 3. Ordu Müfettişi olan Orgeneral Kazım Orbay, 4. Genel Müfettiş Korgeneral Abdullah Alpdoğan ve 7. Kolordu Komutanı Korgeneral Galip Deniz'in olduğu bir toplantı ile yapılmakta olan harekât hakkında görüşüldü.¹⁷⁷

Seyit Rıza ile 16 -17 Ağustos gecesi Birdo bölgesinde çatışmaya girildi ama yakalanamadı. Çatışmada oğlu Şeyh Hasan, ikinci eşi Bese ve üç torunu öldürüldü. Seyit Rıza, 26 Ağustos'ta Bahtiyar aşireti reisi Şahin'in öldürülmesi sonrasında güç kaybetti. 10 Eylül 1937 tarihinde, Erzincan 5. Jandarma Bölük Komutanlığı'na bağlı bir karakola Seyit Rıza teslim oldu.¹⁷⁸

İsmet İnönü'nün başvekillikten ayrılmadan önce Dersim ile ilgili son konuşmasını 18 Eylül 1937 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapmıştır. Bu konuşma şu şekildedir:

“Arkadaşlar, faydalı faaliyetinize fasıla verdiğiniz zaman size Tunceli'deki vaziyetin bir hulasasını yapmıştım. Şimdi size, Tunceli'deki vaziyetin bu günkü halini arz etmek isterim. Cumhuriyet'in imar ve ıslah programına muhalefet eden, nüfusları az olmakla beraber, altı aşirettir. Bugün bu altı aşiretten müşevvik ve sergerde ne kadar adamlar varsa bunlar reisleriyle beraber faaliyet imkânından tamamen mahrum bırakılmışlardır. Altı aşiretten birinin reisleri imha edilmiş ve diğerlerinin reislerinin hepsi yakalanmış, adalete

¹⁷⁵ Akyürekli, s. 136.

¹⁷⁶ Akyürekli, s. 137.

¹⁷⁷ Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları, s.204.

¹⁷⁸ Akyürekli, s. 139.

teslim edilmiştir. Tunceli’de isyan ve ıslahat ananesi, Dersim’in bütün hatıraları bir takım aşılmaz, geçilmez yuvaların ve istinat noktalarının hikâyelerinden ibarettir. Cumhuriyet ordusu ve zabıtası, bu hadise esnasında yaptığı takiplerde, hurafe olarak zihinlerde yerleşen ne kadar uçurum halinde dere ve ne kadar çıkılmaz dağ varsa, hepsini Ankara sokakları gibi baştanbaşa geçmişlerdir. Kanun götüren ordu, jandarma neferlerinin ayak basmadığı yer, inmediği dere ve çıkmadığı tepe yoktur Cumhuriyet’in ıslahat ve imar programına muhalefet eden bütün engeller ortadan kaldırılmış ve program bir an fasıla vermeksizin ilerletilmekte bulunmuştur. Bu gün orada yapılmakta olan yollar, kışlalar ve karakollar, mektepler, hükümet konakları ile memleketin en mamur ve en ziyade iş içinde bulunan bir muhitinin manzarasını görmek, size hepimize zevk verse gerektir. Yazın başından beri devam eden faaliyette kaçınılması mümkün olmayan insan zayıfatının da neden ibaret olduğunu olduğu gibi söylemek isterim. Dün akşama kadar yani 17 Eylül 1937’ye kadar Dersim harekâtının başından itibaren, verilen zayıfat şudur: Subay, 1 şehit, 4 yaralı. Er; 28 şehit, 46 yaralı; Bekçi; 1 şehit, 1 yaralı. İsyanı iştirak edenlerden 265 maktul vardır. 20 yaralı, 27 yakalanmış ve müsademe esnasında 849 kişi teslim olmuştur.”¹⁷⁹

Harekâtın ilk aşaması 1937 Ekim’de son buldu. Ekim 1937 tarihinde başlayan yargılama ve 15 Kasım’da bitti. Bu yargılama sonucunda on dört kişi beraat ederken, Seyit Rıza dâhil yedi kişi idama, otuz yedi kişi ağır hapis cezasına çarptırıldı. 16 Kasım’ı 17 Kasım’a bağlayan gece yedi kişi Elazığ Buğday Meydanı’nda idam edildiler.¹⁸⁰

Başvekil İsmet İnönü 25 Ekim 1937’de başvekillikten ayrıldı. İdamlar gerçekleşirken başvekil Celal Bayar’dı.

Mustafa Kemal Atatürk 17 Kasım 1937 Doğu gezisi çerçevesinde Elazığ’da çeşitli incelemelerde yaptı ve 4. Umum Müfettişi Abdullah Alpdoğan’a Dersim programıyla ilgili notlar aldırılmıştı. Elazığ istasyonunda yapılan toplantıda Atatürk, Celal Bayar, Şükrü Kaya, Ali Çetinkaya, Kazım Orbay ve Abdullah Alpdoğan bulunmuştur. Bu toplantıda Dersim’de yapılacak ıslahatlar hakkında kararlar alınmıştı.

Dersim’de 1938 yılının ilk olayı 2 Ocak tarihinde gerçekleşti. Ovacık’tan gelen yedi jandarma, 1937 yılında devlete karşı koymayan Kör Abbas, Keçel ve Balan aşiretlerine mensup silahlı adamlar tarafından Maksut Uşağı Köyü’nde şehit edildi.

¹⁷⁹ Emine Güntepe Yeşilbursa ve Resul Babaoğlu, s. 60.

¹⁸⁰ Akyürekli, s. 140.

Bu olay sonrasında Mercan Karakolu basıldı ve karakolda iki asker daha şehit edildi. Yaşanan iki olay, Maksut ve Mercan Dersi olayları olarak geçmektedir.¹⁸¹

12 Haziran 1938'de başlayan operasyon iki aşamadan oluşmaktaydı. Operasyonun birinci aşamasında, Dördüncü Umum Müfettişliği komutasında bulunan birlikler tedip ve tenkile devam edeceklerdi. Yapılan harekât üç safhada olacaktı. Sırası ile Mercan Deresi, Merho Deresi, Kalan Deresi safhadan oluşuyordu. İkinci aşamada, 5 Ağustos'ta harekât son verecek ve 8 Ağustos'tan itibaren harekât Üçüncü Ordu'nun emrine geçecek ve operasyon 10 Ağustos'ta başlayacaktı. Bu harekât 26 Ağustos'tan önce bitirilecekti.

19 Haziran 1938'de Hozat ve Amutka arasındaki telefon hattının kesilmesi ve Koçluların Amutka karakoluna saldırısı üzerine başlayan çatışma 20 Haziran'da durmuştu. Haydutların karakolun etrafından ayrılmaması üzerine çatışma tekrar devam etti. Karakolu kurtarmak amacıyla 21 Haziran'da Hozat'ta bulunan Seyyar Jandarma Alayı Amutka istikametine gönderildi. Alay, Zeynel tepeden itibaren haydutlara karşılaşmış ve haydutların direnmelerini taarruzla kırarak zor çatışmadan sonra akşama kadar karakol binasına ilerlemiş ve karakola hâkim olan doğu ve güney tepelerini ele geçirmiş daha fazla kayıp olmaması için taarruzu sabaha ertelenmişti. Alayın kaybı üç şehit, altı er ve iki subay yaralı idi. Alayın 21 Haziran'daki harekâta bir uçak filosu da katılmış, Amutka ve Tagar köyleri ile Zeynel Tepe bombalanmıştı.¹⁸² 22 Haziran 1938'de Seyyar Jandarma Alayı şiddetli çatışmadan sonra Amutka karakolunu kurtardı.

Celal Bayar 29 Haziran 1938'de Mecliste yaptığı konuşmada Dersim'de bir ıslahat programı kapsamında yol, köprü, karakol ve mektep inşaatlarının sürdüğünü, 1937 askeri harekâta göre daha fazla askeri kuvvetin bulunduğunu, ufak tefek silahlı çatışma olduğunu tamamen halletmek için Dersim'de manevralar yapılacağını belirtti.¹⁸³

Mart 1937'de başlayan tedip ve tenkil harekâtı, Kasım 1938'de batıya sürgün edilen ailelerin Elazığ'dan trenle gönderilmesi ile tamamlandı. Dördüncü Genel Müfettişinin önerisi ile İçişleri Bakanlığının kararıyla, Kutudere-Kırmızıdağ-

¹⁸¹ Akyürekli, s. 153

¹⁸² **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s. 237.

¹⁸³ Emine Güntepe Yeşilbursa ve Resul Babaoğlu s. 61.

Haçlıdere hattından Mercan Dağları eteğindeki Karacakale'ye kadar olan bölge ve Ali Boğazı, Tagar Vadisi çevresi yasak bölge olarak yerleşime kapatıldı.¹⁸⁴

Necip Fazıl'ın Dersim olayları ile olan ilişkisi Büyük Doğu dergisinde Dedektif X Bir mahlasıyla yazdığı 27 Ocak 1950 tarihindeki "Doğu Faciası" ile başladı. Üç sayıda yayınladığı yazıyı etkili bir dil ve örneklerle kaleme aldı.

Necip Fazıl, Dersim olaylarını "*Tarih boyunca gelen faciaların en büyüğü*" olarak nitelendirmişti.

"3.Bu, 12-13 yıl önce Atatürk devrinde, evvelâ İsmet İnönü'nün Başvekil ve Fevzi Çakmak'ın Genel Kurmay Başkanı bulunduğu zaman girilip sonra Celâl Bayar'ın Başvekilliğinde efsanevî şaheserine kavuşturulan ve başlıca mesuliyeti bu son iki şahıs üzerinde toplanan kanlı dersim hareketidir."

5.Dersim isimli vatan parçasında cereyan eden bazı münferit şekavet ve isyan halleri, bunların tedip ve tenkili bahanesiyle bütün masum sekenesiyle kökünden kazınması gibi bir harekete vesile olmuş ve birkaç yüz veya birkaç bin sergerdenin kanuna zıt vaziyeti, on binlerce sâf ve masum Müslümanın, çocuk, genç, ihtiyar, kız, kadın, hasta, alil, ısırgan otu yolunur gibi doğranması içinde sebep (!)rolüne çıkarılmıştır.

8. Buna hiçbir şey buyurulamaz! Ancak şöyle denebilir: «Her soydan insanoğlunun her mezhepten hayatı boyunca bundan daha büyük zulüm ve günah görülmemiştir!»

9. En aşağı 50000 Müslümanın kanını ve canını ihtiva etmesi bakımından, böylece, kalın hatlariyle bir harita gibi çizdiğimiz ve şu anda yalnız ana prensip ve mânasiyle tesbit ettiğimiz bu facianın, gelecek sayımızda iç bünyesine ve mahrem iklimlerine gireceğiz.

*10. Babalarını arayan ve yana gitmek istediklerini söyleyen iki masum çocuğun Hozat Kaymakamı tarafından süngületerek babalarının yanına gönderilmesi... Kendisinin öğretmen ve köy halkıyla alâkasız bir şahıs olduğunu iddia ederek alevler içinden fırlamak isteyen bir gencin, kalasla itilip alevler içine atılması ve karşısında sigara içilmesi... Buğday sapları üzerinde yakılan, daha evvel kurşunlanmış bütün bir köy halkı... Annesinin karnından sivri uçlu aletle çıkartıldıktan sonra yaşamakta devam eden ve hâla topuğunda bu sivri uçlu âletin izini taşıyan çocuk... Bir dere içinde boğazlanan ve bu fiili yerine getirecek cellâdın bulunması bir hayli zorluğa yol açan yirmi masum... Ve buna benzer daha neler, daha neler!"*¹⁸⁵

Necip Fazıl, bu harekâтта en çok Celal Bayar ve Fevzi Çakmak'ı sorumlusu olarak gördü ve onları suçladı. Yaşanan olayları büyük zulüm ve günah olduğunu

¹⁸⁴ Akyürekli, s. 57.

¹⁸⁵ Dedektif X Bir, "Doğu Faciası", **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı: 16, 27 Ocak 1950, s.3.

söylerken, insanları öldürmesini “ısrırgan otu doğramak” benzetmesiyle ölümlerin önemsenmediğinden ve en az 50.000 kişinin öldüğü söylemektedir. Yaşanan zulüm ve ölümlere de çeşitli örnekler ile kanıtlar göstererek ikna etme yolunu tercih etmişti.

Kaleme aldığı netice yazısında ise Dersim’in bir “poligon” olarak tedip ve tenkil yerine yok etmeye kast olduğu görüşünde iken Celal Bayar ve Fevzi Çakmak’ı sorumlu görmekte ısrarcıdır.

“8.Dünyada her inkılâp ve ihtilâlin az çok ve tabîî sınırlar içinde kanlı olmasına mukabil, Son inkılâp, kansızca ve açık gözce teslim aldığı Anadolu bütününi, teslim aldıktan sonra yıldırmaq (!) için Dersim’i (poligon) olarak kullanmış ve bu (poligon) un hedefleri içine, gebe kadınların çıkık karınlarına ve ağzı süt kokan çocuklarına kadar en aziz eşyayı merhametsizce dâhil etmiş ve on binlerce cana kıymıştır. Böylece İnkılâp, muhtaç olduğu kanı, teessüs ettikten ve esasen hiçbir aksülâmele imkân kalmadıktan sonra nehirler dolusu akıtmakla, hakikî gaye ve maksadının iç yüzünü belli etmiştir. Bu gaye ve maksat, muhafazakâr farzedilen bir sahanın bu ruha yataklık etmesine, üstüne kezzap dökerek mâni olmaktır ki, bu ölçünün altında, şahısları tedip ve tenkil etmek değil, mukaddesatı ezmek gibi bir kast ve niyet yaşadığı apaçıktır.

9.Bugünkü sahte hak ve hürriyet kahramanlarının bilfiil başında bulunduğu ve en büyük mesuliyet hissesini taşıdığı Dersim Faciası, yarının tarih savcısı elinde, büyük âme dâvası olarak açılacak olan 1 numaralı dâva dosyasını gösteriyor. Bu dosyada 1 numaralı mesul, son 25 senelik ruhî izmihlâlin 1 numaralı müessiri, 2 nci ve 3 üncü numaralılar da şanlı demokrat Celâl Bayar ile maalesef görünüşüyle içi ve mazisi birbirine uymıyan Mareşal Fevzi Çakmaktır. Öbür numaraları kaydetmeğe bile değmez.”¹⁸⁶

1943 yılında Menemen Fatihî lakaplı Mustafa Muğlalı Paşa’nın Van Özalp’te icra ettiği “33 Kurşun olayı”¹⁸⁷ ve 1937’de Diyarbakır’da cereyan eden “Karaköprü olayı”¹⁸⁸ bu yazılardan sonra 3 Mart 1950 yılında Necip Fazıl Kısakürek tutuklandı.

1950 ile 2000 yılları arasında Dersim’i anlatan olayın yaşayan tanıklarının anlattıkları ve kaleme aldığı yayınlar vardır.

Dersim olayları ile ilgili yaşananlar 2011 yılında tekrar siyasi gündem durumuna geldi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 24 Kasım 2011 tarihinde resmi belgelere göre 13 bin 806 kişi öldürülmüş, 11 bin 683 kişi sürgün edildiğini beyan edip

¹⁸⁶ Dedektif X Bir, “Doğu Faciası – Netice –”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı:18, 10 Şubat 1950, s.3.

¹⁸⁷ Dedektif X Bir, “33 Vatandaşı Nasıl Kurşuna Dizdiler?”, **Büyük Doğu**, Cilt: 5, Sayı: 19, 17 Şubat 1950, s.3.

¹⁸⁸ Dedektif X Bir, “Karaköprü Faciası ve Çekilen Dayaklar?”, **Büyük Doğu**, Cilt.5, Sayı:20, 24 Şubat 1950,s.3.

yaşananlar için özür dilemiştir.¹⁸⁹

Necip Fazıl'ın beyan ettiği 50.000 ölü olduğu görüşü resmi belgeler ile örtüşmemektedir. Necip Fazıl'ın olayı hatırlatma ve dikkat çekme açısından yazılar kaleme almış olsa da sayıların gerçekliğini kanıtlama yönünde bulunmamıştır.

¹⁸⁹ “Özür Diliyorum”, **Cumhuriyet**, 24 Kasım 2011, s.6.

SONUÇ

Necip Fazıl Kısakürek'in siyasi ve ideolojik kimliği (1923-1950) adlı bu çalışmada Necip Fazıl'ın kendi içerisinde yaşadığı dönüşümler ve bu dönüşüm sonucunda kaleme aldığı yazılar ile anlatılmaya çalışıldı.

Necip Fazıl Kısakürek, Osmanlı Devleti'nin İkinci Abdülhamit döneminde doğdu. Osmanlı bürokrasisinde yer alan bir ailenin içinde geçirdiği çocukluk ve gençlik yılları Necip Fazıl'ın kişiliği ve düşüncesinin temelinde etkili oldu.

Cumhuriyet'in ilanı ile yaşanan siyasi ve sosyal hayatın değişimine uyum sağlama yolundaki bohem hayatın içinde geçirdiği duygu değişimleri iş ve edebi hayatında etkilemiş ve iş hayatının istifalar ile sonuçlanmasına sebep olmuştur.

Necip Fazıl, ideoloji bakımından farklı düşünceleri zaman içinde destekleyen tavırlar içinde yer aldı. Erken Cumhuriyet döneminde Bergsonculuk (sezgicilik-ruhçu) etkisi altındaki Nazım İrem'e göre Cumhuriyetçi Muhafazakârlar¹⁹⁰ olarak adlandırılan rejimin içindeki ilk muhalefetlerin oluşmasında etkili olan Darülfünundaki Felsefe hocası Mustafa Şekip Tunç'un Necip Fazıl'ın üzerinde etkisi olmuştu. Necip Fazıl'ın çıkardığı Ağaç ve Büyük Doğu dergisinde bu akımın etkisindeki yazılar ve yazar kadrosu bulunmaktadır.

Anadoluculuk akımının temsilcileri olarak adlandırılan Hilmi Ziya Ülken, Mükrimin Halil Yınanç, Remzi Oğuz Arık, Mehmet Halit Bayrı ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ile Darülfünunda okuduğu son senesinde tanışması ile bu düşünce akımına Necip Fazıl kendisini, Milliyetçi Anadoluçu olarak tanımlayacak kadar benimsemiş. Anadoluçuluk akımının yayın organı olan Anadolu mecmuasında şiirleri yayınlandı.

Anadoluculuk akımını şu sözlerle ifade eden Necip Fazıl;

*“Hâlbuki biz Türk'ü Müslüman olduğu için sevecek ve Müslümanlığı nispetinde değerlendirecek bir milliyetçilik anlayışı peşindeydik ve bu anlayışa Anadoluçuluk ismini veriyorduk. Türk Müslüman olduktan sonra Türk'tür tezini işliyorduk.”*¹⁹¹ sözleri ile açıkladı.

¹⁹⁰ Nazım İrem, “Cumhuriyetçi Muhafazakârlık, Seferber Edici Modernlik ve Diğer Batı Düşüncesi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 57, Sayı:2, Ankara, 2002, ss.41-60

¹⁹¹ Necip Fazıl Kısakürek, **Babıali**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013, s. 393-394.

1934 yılı Necip Fazıl için yeni bir dönemin başlangıcı ve ideolojik akımın içinde yer aldı. Kaşgari dergâhının Nakşibendi Halidi şeyhi Abdülhakim Arvasi ile tanışması sonrasında Necip Fazıl ikinci hayatım olarak ifade etti. Abdülhakim Arvasi'nin görüşlerine bağlı bir hayat sürme yolunda ilerlemesi kaleme aldığı yazılara ve çıkardığı derginin izlediği çizgiyi belirleyici bir rol oynadı.

Necip Fazıl'ın Abdülhakim Arvasi 'ye olan bağlılığı Max Weber'in soterioloji (dışarıdan kurtuluş) görüşünü desteklemektedir. Necip Fazıl geçirdiği ruhsal bunalımlarını kurtarıcım diye adlandırdığı Arvasi'den dinlediği vaazlar ve telkinler ile iyi olduğunu yaşamını düzelttiğini ifade etmektedir.

1937 yılında Ulus gazetesinin düzenlediği Cumhuriyet'in on beşinci yıl dönümü münasebetiyle milli marş müsabakası düzenledi. Bu müsabaka için Necip Fazıl bir marş kaleme aldı. Necip Fazıl kaleme aldığı kitaplarında bu olayı farklı bir şekilde anlatımı tercih ederek bilgi karışıklığına sebep olmaktadır. Bahsedilen marşı sanki İstiklal Marşı yerine yazdırılıyor gibi anlatmaktaydı. Ulaşılan bilgiler ve gazetenin düzenlediği müsabaka ilanında kesin olarak görülmekte olan Cumhuriyetin on beşinci yıl dönümü münasebetiyle ibaresi kullanılması ve dönemin Ulus gazetesi başyazarı Falih Rıfkı Atay'ın yazılarında Necip Fazıl'ı destekleyen bir belge bulunmaktadır. Necip Fazıl bu konu sebebiyle kendisine karşı bir olumsuz önyargı oluşmasına sağlamıştır.

Kaleme aldığı yazılar ile dönemin siyasi rejimine ve siyasette görev alan kişilere yönelik tavırlarına yansdı. Başlangıçta mevcut siyasi rejimde yer alan kişiler ile yakınlık içerisinde ve onlarla benzer düşünceler içerisinde iken dönemin siyasi durumunu muhalif açığını da göz önünde tutması ile siyasi ve ideolojik tavrını İslamcı olarak değiştirdi.

Büyük Doğu dergisinin İslami çizgiler içine yerleştirme yönünde yazılar yazarak hareket etti. Dönemin siyasi partisi CHP, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve politikalarını hedef alan yazılar ile halk arasında hadiselerin ortaya çıkmasına ve bu yazılardan dolayı “Türklüğe Hakaret “ ve “Rejimi Kötüleme” davalarının açılarak mahkemelerde yargılandı. Bu yargılanma sonucunda hapis ve para cezalarına çarptırıldı. 1949 yılında çıkan genel af yasası ile beraat kararı ile cezaevinde çıktı.

1950 yılından itibaren Türkiye’de değişen siyasi hayat tek partili dönemden çok partili sisteme geçildi. Çok partili sistemin kazananı Demokrat Parti yirmi yedi yıl devam eden Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının son bulmasına neden oldu.

Necip Fazıl, dönemin siyasi iktidarı olan Demokrat Partisi ile münasebeti bulunmaktaydı. Demokrat Partisi lideri olan Adnan Menderes’e Necip Fazıl mektuplar yazmıştır. Yardım taleplerinde bulunduğu mektuplar devlet arşivlerinde belgeler olarak bulunmaktadır. Bu mektupların içeriği incelediğim dönem dışında olması sebebiyle tezin içerisinde yer verilmedi.

Necip Fazıl’ın Adnan Menderes’e yakınlığının sebebi sadece din anlayışı olduğu söylenemez. Türkiye’de değişen siyasi eğilim etkisi ile yükselen siyasi görüşün yanında yer almak ve bu dönemde Necip Fazıl’ın “hayatımda en büyük zaafım” dediği kumar sebebiyle oluşan borçları bu yakınlaşmada etkili olmuştur. Bu olayın göstergesi de 24 Mart 1951 kumarhane baskınıdır. Necip Fazıl bu baskın hakkında oynamaya değil yeni bir eser yazmak için araştırmaya gittiğini mahkemede ifade etti. Bu sebeple Adnan Menderes’e yazdığı mektuplarda da para taleplerinde bulunmuştur.

28 Haziran 1949 yılında Necip Fazıl’ın öncülüğünde kurulan Büyük Doğu cemiyeti dernek gibi görünür. Necip Fazıl, cemiyeti ana nizamnamesinde dolayı Büyük Doğu Partisi kimliğine dönüştürme çalışmalarında başarılı olamamıştı. Cemiyet 26 Mayıs 1951 yılında kendini tasfiye etti.

1951 yılında itibaren Büyük Doğu dergisi sadece İslami yazılar yayınlamaya başladı. Büyük Doğu 16 Mayıs 1952 ile 19 Eylül 1952 tarihleri arasında günlük olarak çıktı.

1952 yılında Büyük Doğu’da “Dönmelerin, Masonların, Yahudilerin çığırtkanı ve İslam düşmanı olarak tanıttığı Ahmet Emin Yalman Malatya’da Hüseyin Üzmez tarafından saldırıya uğradı. Necip Fazıl, 22 Mayıs 1952’de Hüseyin Üzmez tarafından Vatan Gazetesi’nin başyazarı Ahmet Emin Yalman’a suikast girişimi sebebiyle Necip Fazıl tutuklanarak Malatya’ya sevk edildi. Bu olay Malatya Hadisesi olarak adlandırılır. Necip Fazıl Kısakürek bu davada bir savunma yapması ile olayla ilgisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Necip Fazıl Kısakürek, 1959 yılında tekrar tutuklanması ve 100 yıl hapsi istendi. Adnan Menderes’in talimatıyla serbest kaldı. 27 Mayıs 1960’da yaşanan

darbe sonrasında Yassıada görülen dava sürecinde Necip Fazıl Kısakürek'e verilen paralarda "Örtülü Ödenek Davası" olarak görüşüldü. Bu dava ile ilgili olan belgeler de devlet arşivinde ayrıntılı olarak yer almaktadır. Necip Fazıl örtülü ödenekten 147 bin lira yardım aldığını kabul etti. Darbe sonrasında da Necip Fazıl 4 ay mahkûm edildi. Cezası tamamladığı gün Atatürk'e hakareten yeniden tutuklanarak 1 yıldan fazla süre cezaevinde kaldı.

Necip Fazıl, Atatürk döneminde Atatürkçü, İnönü döneminde İnönü'ye karşı bir düşmanlığı varken, Demokrat Parti sürecinde kalemini Menderes için kullanmaya hazır biri oldu. Necip Fazıl Kısakürek 1970 yılında "*Benim Gözümde Menderes*" kitabını yazdı.

Necip 1970'li yıllarda ise İslamcılar ile Ülkücüler arasında bir görüş içinde davranmıştır. 1970'li yıllarda Milli Türk Talebe Birliği ile Necip Fazıl çeşitli illerde konferans vermek için gitti. İslamcı görüşün gençliğinin cephesi durumundadır.

Büyük Doğu dergisi çeşitli tarihlerde sırasıyla haftalık, aylık, günlük olarak çıkan Türkiye'nin uzun süreli yayınlanan dergisidir. Derginin son sayısı olan 512. sayısı 14 Haziran 1978 tarihinde yayınlandı.

Necip Fazıl Kısakürek, 1980 yılında Kültür Bakanlığı büyük ödülünü alırken, aynı yıl Türk Edebiyatı Vakfı'ndan kendisine "*Sultan-üş Şuara*" unvanını verildi.

Necip Fazıl Kısakürek 1923-1950 yılları arasında siyasi ve ideolojik kimliği açısından farklı süreçler geçirerek ölümüne kadar etkili olacak aşamaları bu tarih aralığında geçirmişti. Necip Fazıl Kısakürek, 25 Mayıs 1983 tarihinde öldü.

Ölümünden sonraki dönemlerde Türkiye'de sağ görüşün yükselişi ve iktidarı devam etmesi Necip Fazıl'ın görüşlerini destekleyen tutumlar içerisinde bulunmaktadır. Siyasi liderlerin söylemlerinde Necip Fazıl'ın yaşamından kesitler hakkında tartışmaların gündem içerisinde yer bulmuştur. 2002 sonrasında Necip Fazıl Kısakürek hakkında yazılan kitapların yanı sıra birçok sempozyum düzenlendi. 2012 yılında Star Gazetesi Büyük Doğu Dergisini tıpkıbasım olarak tekrar basmıştır. 2014 yılından itibaren Star Gazetesi "*Necip Fazıl Ödülleri*" adı altında Kültür ve Turizm Bakanlığı katkılarıyla edebiyat alanında ödüller verilmektedir.

Tezin içeriğinde kullandığım arşiv belgelerinden Necip Fazıl Kısakürek ile CHP arasındaki ilişkilerin olduğu belgeleri Devlet Arşivinin katalog taramasından çıkarılmıştır. Günümüzde izlenen politika Necip Fazıl'ın 1950 yılına kadar olan CHP

ile ilgili ilişkisini yok saymaya ve üzerini örtme yöntemini seçmiştir. Sadece 1940'lı yıllarda Necip Fazıl'ın İsmet İnönü ve CHP'ye yönelik eleştirel söylemleri dile getirilmektedir.

Sonuç olarak yirminci yüzyıl Türkiye'sinde edebiyat ve düşün hayatında gösterdiği çalışmalar Necip Fazıl yeni bir İslami düşünce akımının gelecek kuşaklarda etkili olmasında önemli bir lider konumunda olmuştur.

KAYNAKÇA

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

5.Büro

BCA Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No : 866.411..1.

BCA Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No :845.344..1.

8.Büro

BCA Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1423.700..1.

8673 Numaralı Dosya

BCA Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 86.570..4.

TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu

CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1342, Alaeddin Kırıl Basımevi, İstanbul-Ankara,1942.

Binark, İsmet, *Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos1946)* cilt: 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2009.

SÜRELİ YAYINLAR

Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet.

Milliyet.

Ulus.

Dergiler

Ağaç Dergisi 1936.

Büyük Doğu Dergisi (1943-1950).

Türk Edebiyatı Dergisi Temmuz 1983.

ARAŞTIRMA ESERLER

Acıpayam, Metin, *Medeniyetimizin Büyük Dehası Necip Fazıl*, Fikir Teknesi Yayınları, Kahramanmaraş, 2015.

Adil, Fikret, *Asmalıescit 74 (Bohem Hayatı): İntermezzo (Bohem Hayatı)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

Akbayır, Sıddık, *Aynı Göğün Uzak Yıldızları Nazım Hikmet-Necip Fazıl*, Asur Yayınları, İstanbul, 2010.

Aksakal, Hasan, *Türk Muhafazakârlığı Terennüm Tereddüt Tahakküm*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2017.

Akyürekli, Mahmut, *Dersim Kürt Tedibi 1937-1938*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012.

Arıkan, Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 23, Ankara, 1999, ss. 261-281. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10206.pdf>

Ayvazoğlu, Beşir, *Peyami: Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.

Birinci, Ali, “Necip Fazıl Biyografisi Hakkında Bazı Yeni Tespitler Ve Tashihler”, *Necip Fazıl Kitabı Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015. ss.33-56

Boz, Duran, *Büyük Doğunun Ruhu Necip Fazıl Kısakürek*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2013.

Bülendoğlu, Arif, *Necip Fazıl Kısakürek Şiiri, Sanatı, Aksiyonu*, Binbir Yayınları, İstanbul,1968.

Çeçen, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000.

Çetin, Nuran, *Eyüp-Kaşgari Dergâhı ve Kültür Tarihindeki Yeri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.

Çıkla, Selçuk, “1940’lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve İnönü Sanat Armağanları”, *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri Dergisi*, S. 23, 2007, ss. 29-46.

GÜL, Abdülhamit, İnsan-Mekân İlişkisi Üzerine (Dersim Bölgesi Örneği XVI-XX. Yüzyıllar), *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Ankara, Volume 10/5 Spring 2015, ss.159-182, http://www.turkishstudies.net/files/turkishstudies/2010926151_10G%C3%BCIAbdul%20kadir-trh_S-159-182.pdf

Haksal, Ali Haydar, *Necip Fazıl Kısakürek Büyük Doğu Irmağı*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007.

İrem, Nazım, “Cumhuriyetçi Muhafazakârlık, Seferber Edici Modernlik ve Diğer Batı Düşüncesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 57, Sayı:2, Ankara, 2002, ss.41-60

Karadağ, Nurhan, “1932-1951 Yılları Arasında Halkevi Tiyatro Çalışmaları”, *Ankara Üniversitesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, S.8, Ankara, 1988, ss.135-177.

Karatekeli, Hakkı, *Necip Fazıl Kısakürek*, Kaynak Yayınları, İzmir, 2013.

Katoğlu, Murat, “Cumhuriyet Türkiye’inde Eğitim, Kültür, Sanat” ,*Türkiye Tarihi, cilt 4: Çağdaş Türkiye, 1908-1980* içinde (Ed.) Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, ss.417-520

Kısakürek, Necip Fazıl, *Babıâli*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çerçeve 1*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çerçeve 2*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Hücum ve Polemik*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2017.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Kafa Kâğıdı*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1984.

Kısakürek, Necip Fazıl, *O ve Ben*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Vesikalar Konuşuyor*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2009.

Kocabaşoğlu, Uygur, *Türkiye İş Bankası Tarihi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001.

Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları, Cilt 2, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.

Okay, Orhan, *Sıcak Yarada Kezzap Necip Fazıl*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.

Sorgun, Hüseyin, “Tiyatro Sahnesinden Anadolu’nun Sinesine: Necip Fazıl Kısakürek”, *Necip Fazıl Kitabı Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss.143-162.

Şarman, Kansu, *Türk Promethe’ler Cumhuriyet’in Öğrencileri Avrupa’da (1925-1945)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

Şehsuvaroğlu, Lütfü, *Necip Fazıl Kısakürek*, Alternatif Yayınları, Ankara, 2003.

Şengül, Abdullah, *Gaibi Kurcalayan Çilingir*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015.

Uçman, Abdullah, “Necip Fazıl’ın Yayımladığı Dergiler”, *Necip Fazıl Kitabı Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss.83-92.

Uçman, Abdullah, “Anadolu Mecmuası”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991,ss.144-145.

Weber, Max, *Din Sosyolojisi*, Yarın Yayınları, İstanbul, 2012

Yeşilbursa, Emine Güntepe, Resul Babaoğlu, “Atatürk-İnönü Ayrılığı ve Dersim Olayları, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* S.58, Bahar 2016, s. 39-75 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/2117/21899.pdf>

Yıldırım, Ercan, “Necip Fazıl’da Siyasallık: Real Politikten İdeal Politığe Ulaşma Davası”, *Necip Fazıl Kitabı Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, ss. 493-522

MAKALELER

“Adımız”, Ağaç, Sayı: 1, 14 Mart 1936.

“Aftan İstifade Edenler Dün Çıktı”, Milliyet, 16 Mayıs 1950.

“Arka Kapak yazısı”, Ağaç, Sayı: 6, 18 Nisan 1936.

“Başımıza Kulak İstiyoruz”, Büyük Doğu, Cilt: 1, Sayı: 58, 13 Aralık 1946.

Be. De, “Büyük Doğu Nasıl Çıktı”, Büyük Doğu, Sayı: 14, 17 Aralık 1943.

Be. De, “CHP’ye Hitap”, Büyük Doğu, Cilt: 1, Sayı: 38, 19 Temmuz 1946.

“Bir Adam Yaratmak 15 Şubat’ta Oynanacak”, Akşam, 14 Kânunusani 1938.

“Bir Adam Yaratmak Yabancı Memleketlerde de Temsil Edilecek”, Akşam, 5 Mart 1938.

“Bir Neşriyat Davası Beraatle Neticelendi”, Cumhuriyet, 7 Ocak 1947.

Büyük Doğu, “Dokuz Anahtardan Birincisi: Ruhçuluk”, Büyük Doğu, Sayı: 19, 18 Şubat 1944.

Büyük Doğu, “Dokuz Anahtardan İkincisi: Ahlakçılık”, Büyük Doğu, Sayı:20, 25 Şubat 1944.

Büyük Doğu, “Dokuz Anahtardan Üçüncüsü: Milliyetçilik”, Büyük Doğu, Sayı:21, 3 Mart 1944.

Büyük Doğucular, “Mille ve Hükümete Beyannamedir”, Büyük Doğu, Sayı: 6, 7 Aralık 1945.

“Büyük Doğu Cemiyeti”, Büyük Doğu, Cilt: 4, Sayı: 9, 6 Mayıs 1949.

“Büyük Doğu Beyannamesi”, Büyük Doğu, Cilt: 4, Sayı: 17,1 Temmuz 1949.

“Büyük Doğu Kapatıldı”, Cumhuriyet, 6 Ocak 1944.

“Büyük Doğu Hadisesi Gençliğin Galeyanı Devam Ediyor”, Cumhuriyet, 8 Haziran 1947.

“Büyük Doğu’nun Küstahlığını Takbih”, Cumhuriyet, 9 Haziran 1947.

“Büyük Doğu Hadisesi”, Cumhuriyet, 14 Haziran 1947.

“Büyük Doğu Hakkındaki Beraat Kararı Kesinleşti”, Cumhuriyet, 11 Ekim 1947.

“Büyük Doğu mecmuası kapatıldı”, Cumhuriyet, 15 Kasım 1947.

“Çirkin Ve Küstahça Bir Neşriyat”, Cumhuriyet, 12 Haziran 1947.

Dedektif X Bir, *“Doğu Faciası”*, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 16, 27 Ocak 1950.

Dedektif X Bir, *“Doğu Faciası”*, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 16, 27 Ocak 1950.

Dedektif X Bir, *“Doğu Faciası -Netice”*, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı:18, 10 Şubat 1950.

Dedektif X Bir, *“33 Vatandaşı Nasıl Kurşuna Dizdiler?”*, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 19, 17 Şubat 1950.

Dedektif X Bir, *“Karaköprü Faciası ve Çekilen Dayaklar?”*, Büyük Doğu, Cilt.5, Sayı:20, 24 Şubat 1950.

“Gençliğin Atatürk’e Bağlılığı”, Cumhuriyet, 15 Haziran 1947.

“Gençlik Laiklik Aleyhtarı Neşriyatı Telin Etti”, Cumhuriyet, 9 Kasım 1947.

“İktisat Vekili Bugün Edirne’ye Gidiyor”, Cumhuriyet, 4 Eylül 1934.

“İsmet İnönü destanıdır! Sağır”, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 29, 6 Ekim 1950.

“İsmet İnönü ve Türklük”, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 41, 29 Aralık 1950.

“İsmet İnönü ve Müslümanlık”, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 41, 29 Aralık 1950.

“Kendimize Dair”, Ağaç, Sayı: 17, 29 Ağustos 1936.

Kısakürek, Necip Fazıl, *“Mareşal Fevzi Çakmak”*, Büyük Doğu, sayı: 1, 17 Eylül 1943.

Kısakürek, Necip Fazıl, *“Çile”*, Büyük Doğu, sayı: 3, 1 Ekim 1943.

Kısakürek, Necip Fazıl, *“Büyük Doğu”*, Büyük Doğu, sayı: 4, 8 Ekim 1943.

Kısakürek, Necip Fazıl, *“Atatürk Dirilecektir”*, Büyük Doğu, sayı: 10, 19 Kasım 1943.

Kısakürek, Necip Fazıl *“Maraş ve Ruhçuluk”*, Büyük Doğu, Sayı: 19, 18 Şubat 1944.

Kısakürek, Necip Fazıl, *“Sakaryanın Destanı”*, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı:1, 14 Ekim 1949.

“Küçük Haberler”, Cumhuriyet, 6 Mayıs 1950.

“Maraş’ın Kurtuluşu”, Akşam, 14 Şubat 1938.

“Marş Müsabakamız”, Ulus, 14 Kasım 1937.

“Marş Müsabakamız”, Ulus, 21 Kasım 1937.

“Marş Müsabakamız”, Ulus, 11 Ocak 1938.

“Marş Müsabakamız”, Ulus, 25 Ocak 1938.

“Nam-ı Diğer Parmaksız Salih”, Milliyet, 12.11.1950.

“Necip Fazıl Kısakürek 8 Aya Mahkûm Oldu”, Milliyet, 11 Mayıs 1950.

“Necip Fazıl Bey”, Cumhuriyet, 13 Kasım 1933.

“Necip Fazıl’ın Tahliye Talebi Reddedildi”, Cumhuriyet, 11 Haziran 1947.

“Necip Fazıl Kısakürek’in Muhakemesi Başlıyor”, Cumhuriyet, 25 Temmuz 1947.

“Necip Fazıl Beraat etti”, Cumhuriyet, 6 Ağustos 1947.

“Necip Fazıl Gene Mahkemede”, Cumhuriyet, 21 Kasım 1947.

“Necip Fazıl Mahkûm Oldu”, Cumhuriyet, 12 Aralık 1947.

“Nefs Muhasebesi”, Büyük Doğu, sayı: 1, 17 Eylül 1943.

“Nefret Ve Hiddet Uyandıran Çok Çirkin Bir Hadise”, Cumhuriyet, 7 Haziran 1947.

“Neslihan Kısakürek Bulunamadı”, Cumhuriyet, 22 Temmuz 1947.

“Neslihan Kısakürek’te tevkif olundu”, Cumhuriyet, 27 Nisan 1950.

“Neslihan Kısakürek hastaneye kaldırıldı”, Cumhuriyet, 28 Nisan 1950.

Ozanbaşı, *“Yeni Recep Şarkısı”*, Büyük Doğu, Cilt 3, Sayı: 67, 10 Ekim 1947.

“Özür Diliyorum”, Cumhuriyet, 24 Kasım 2011.

“Pek Yakında”, Ulus, 10 Kasım 1937.

Sedes, Selami, *“Bir Adam Yaratmak”*, Akşam, 25 Şubat 1938.

“Sıçanı Gebertiniz”, Büyük Doğu, Cilt: 5, Sayı: 38, 8 Aralık 1950.

Tevfik, Rıza *“Abdülhamid'in Ruhaniyetinden İstimdat”*, Büyük Doğu, Cilt: 2, Sayı: 65, 30 Mayıs 1947.

Va. Nü, *“Şair Necip Fazıl Kısakürek Gazetecileri Tahkir Mi Etti?”*, Akşam, 23 Şubat 1938.

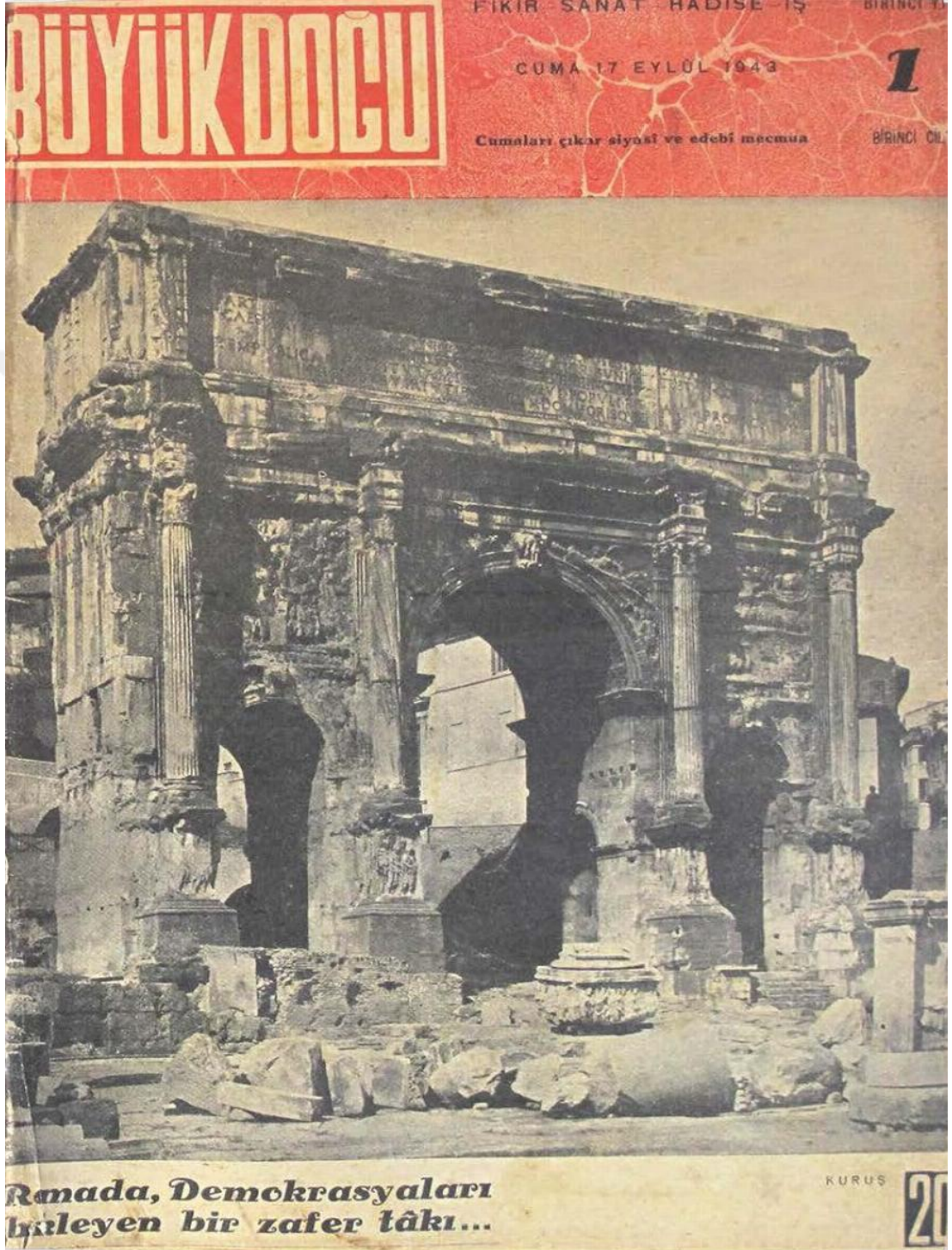
“Vasiyyeti”, Türk Edebiyatı, sayı: 117, Temmuz 1983.

“Yeni Eserler Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil”, Cumhuriyet, 5 Mayıs 1933.

EKLER

EK-1 Büyük Doğu Dergisi 1.Sayısı

17 EYLÜL 1943

EK-2 Büyük Doğu Dergisi

12 TEMMUZ 1946

EK-3 Büyük Doğu Dergisi

Büyük Doğu

CUMA GÜNLERİ ÇIKAR SIYASI VE EDERİ HAFTALIK MECMUA

İSTANBUL
13 Aralık 1946

**Fikir-Sanat
Tadise - İş**

İkinci Yıl - Üçüncü cilt
Sayı: 58

Herşeyde **25** Kuruş

Büyük Doğu
Necip Fazıl
Cefer Seho
Ha. A. Ka.
Adıgöz
Mahmut Yesari
Zahir Güvemli
Prof. H. H.
Salih Murad
Hafl Ertüz
Nizamettin Nazif
Kilisli Rüfa
Salih Zeki
Samih Ayverdi
Abdülhamid Şeref
Doğan Nail
Neslihan Kısakürek
Vesaire

**BAŞIMIZDA
KULAK
İSTİYORUZ**

HERKES BAŞINDA KULAĞINI ARASIN!

1001 Cerceve

DEVLET REİSİNİN LİSANINDAN

Vatandaş! Benim heykelimi dikme! Eğer ortada, temsil ettiğim, senin de inandığın bir fikir varsa onun abidesini dik! Resmimi, evlerin, toplantı yerlerinin, iş ve faaliyet merkezlerinin ölü duvarlarına asıp ensenle seyretme! Eğer ortada, temsil ettiğim, senin de inandığın bir fikir varsa, onun kendisini yüreğine as! Seni kayırdığım, başa geçirdiğim zaman, duyduğun nefsanî haz yüzünden beni ögme! Eğer sen buna layıksan, ben, bir liyakatı yerine getirmek için en tabii iş yapıyorum: demektir. Bu takdirde beni ögme, yüzüne karşı benim aptallığımı ve kendi liyakatsızlığını haykırmaktan başka ne olur? Bu işin tam aksini yaptığım, yani seni tepelediğim ve aşağılara attığım zaman da bana sögme! Sen eğer buna müstahak değilsen, en kaba nefsanîlik bana düşüyor demektir. Bu taktirde de bana sögme, benim açtığım nefsanîlik çığırına katılmaktan başka ne olur? Eğer elinde ise, layık olmadığın halde seni yükselttiğim zaman bana asi ol; ve müstahak olmadığın halde seni yere vurdum zaman, sen beni tepelemeğe savaş!

Hasılı her işini, ben de, hayvana değil, insana, şahsa değil, fikre inanacak şekilde düzenle! Zira yarın, ruhumdaki hayvanî kalıbımdaki şahıs moritiyi çekip gittiği zaman, inandığın bir fikir olmayınca, arkamdan apışıp kalır ve lif lif çözülür, dağılır! Fakat ben de inandığın, insan ve fikir olursa, ölümüm sana, kesip attığın tırnak kadar değersiz gelir.

Anlıyor mısın vatandaş, bu zamana kadar yaptığın ve gördüğün şeylerin aksini istiyorum senden.

Necip Fazıl KISAKÜREK

13 ARALIK 1946

EK-4 Büyük Doğu Dergisi

23 MAYIS 1947

EK-5 Büyük Doğu Dergisi

30 OCAK 1948

EK-6 Büyük Doğu Dergisi

Her cuma çıkar
Siyasi- edebi
Haftalık gazete

BÜYÜK DOĞU

Her yerde 10 kgr.
Yıllığı 5 lira
İLAN almaz

Sahip. U. Neş. İflen idare eden
Neşir Fahi KISAKÜREK

Telefon: 25332
AKKA Matbaası

HAKKA VE YENİ BİR DÜNYA GÖRÜŞÜNE
BAĞLI MUSULMAN TÜRKLERİN GAZETESİ

Cağaloğlu, Tübedar S.
No. 18 — İstanbul

Cuma—1 Temmuz 1949
Beşinci Yıl—Sayı: 17

BÜYÜK DOĞU BEYANNAMESİ

● Salı, 28 Haziran 1949, nazarımızda tarihi bir gün... Zira Büyük Doğu Cemiyeti, kanun hükmüyle o gün kuruldu. Ana Nizamnamemizin iki nüshası şu anda Hükümetin elindedir.

● Büyük Doğu okuyucularının proje teklidinde de görüldüğü ve kanunun ilânı mecbur tuttuğu, 9 fasıl ve 63 maddeli Ana Nizamnamemizi, son kavanile ve inceden inçeye elden geçiren, anlar ki, üstüste bindirilmiş cehersiz kâğıtlar değil, bazı kâğıtların içinde eritilmiş dâvalı mânalar bulhis mevcuttur.

● Kâinatın en muğlak meclisi olan insanı, en kaba kemiyet ifadelerine göre istife sokan şu veya bu cemiyet gelidini unutmaz manzarasında, kimse Büyük Doğu vâhşetini bulamaz. Biz, ablak ve umumi hatlar içinde herhangisi bir cemiyet kurmak hevesinde değiliz; en ince ve hususi çizgilerle bütün bir ruh mimarlığı işini tezgahlayarak dâvamızdır. Dileğimiz şudur ki, Türk insanı, bütün iç ve dış unsurlarını, terahhüdünde öleyle beraber, o tezgahıtan devrimsin... Büyük Doğu Cemiyeti bir ocaktır.

● Ona, cemiyet yerine parti de diyebilirler. Yalan değil, bir parti kurmuş bulunuyoruz! Her parti siyasi bir cemiyettir ve kanunda parti diye ayrı bir tarif yoktur.

● Şunun için parti ismini arzulamadık ki, Allahın emri ve Türk Milletinin tam beyanıyla sözünde (Şap'at) elde edeceğimiz güne doğru, çıkış noktasız, gidiltilik, kemiyet satını köpürterek işe giren parti misallerine göre bir (hiç) den ibarettir; ve bu hal bazı demagogya ustaları tarafından Donkizotvari bir fakirlik diye istimar edilebilir.

● Kasımda milyonlar ve arkalarında yalnız «ister-rih!» veya «istemem!» çığlığını ezberleniz kuralık ko-mongoloslardan yüzbinler bulubun parti misallerine kö-pürütücü kemiyet satına kargılık, bizim keyfiyet satına-mızın inci ve yakutla döşeli olduğunu kim anlayacaktır? Zaten bizim muhtaç olduğumuz Büyük Doğucular da bu an-layışın sahipleridir.

● Bugün, hiç bir âza namzedimize «aidatınızı gön-derin!» demediklerimiz halde bize aidatını gönderen iki fer-de nit & liradan başla kasasında tek kuruş bulunmayan Büyük Doğu Cemiyetinin temsilcileri, biz, çıkış nokta-mızdaki bu (hiç), en büyük (hep) e yol verici başlaç partı saymaktayız!

● Tarih, her büyük (hep) e böyle (hiç) noktaların-dan gidilmiş olduğunu anlatır. Hâdiselerin iç bünyesine nüfuz edenlerse, ırmaklı kaştan giyinmiş tenke adamlara nispetle, altın vâcutlar üzerindeki yutuk gömlek kıyala-masında hataya düğünce. Onlarla aramızdaki fark şu-dur: Bizim meydana çıkmanızı için gönleğimizi atmamız, onların meydana çıkması için de vâcutlarını atmış lüzum-du. Onun içindir ki, biz, mâna vâcutumuzu göre maddde gömleği yapılabileceğimizi zamana kadar, sadace mâna âleni üzerinde olduğum bir cemiyet ifadesine bürünmeyi tercih ettik.

● Güne hâdisesinin tepekökü için üç unsur ihtiyac vardır: Çimim, ışık ve göze.

Bütün bir milletli kustarmak dâvasında bu unsurların yerini, ideal, ihadet ve insan olarak tayin edilebiliriz.

Bu üç unsurdan en pahalısı ideal, daha sonra o ideale bağlı insan hütiyeti, en ucuzu da hareket olma! İhtimam-mız mı?

Hallukî bîde, Büyük Doğucuların, pahalıların pahalı-ları ideal ve o ideale bağlı insan hütiyeti, Ağrı dağları Ulu-dağı üssure bindiren bir elmas tepesi ve iki dağ arası tam bir yakparellik buldıkları halde, en ucuz hareket unsurunu kıymetini veriler sunmuyoruz.

● Nasrattın Hoca bakkala sormuş:

— Bu un, bu yağ, bu şeker senin mi?

— Evet, ne olacak?

— Nigin helva yapıp yapıp yemiyorsun?

Heyhat ki, bazen en ucuz şer, en pahalısına da hâkim bir bütünlük kazanıyor; ve pahalısına mâtlik olmayarak ucuzunun deposuna temal edenler, meydana titretirken, pahalısının deposu içinde ucuzundan mahrum yığıntılar, köşelerde tirit tirit tiritiyor.

● En ucuzu diye isimlendirdiğimiz ve mevzuunda mahrumiyetimizi bildirdiğimiz hareket unsurunun şerhleri içinde, para, terahhüt ve cesaret vardır. Kaydetmek bile lüzumsuzdur ki, bizde cesaret eksikliği idealin fıkırlığı in-sanlarda değil de, fıkırlıddığı insanlarda, yani bizi benim-sevencine ruğinen benimsediğini belletmeyen ve — ne garip! — bütün vatnı terkib eden yekpare insan hütiyetinde-dir.

● Cesareten kastımız; bir vatan bütünlüğü içinde herkes, bağındaki hâkimiyet kombinasyonuna ayrı ayrı diz bilerken, tek tek parçalanmak korkusuyla bu herkederi birleştirme-mekten gelen ace ve bu ace bir maden gibi istimar eden kombinasyoncuların dehşetine sırt bir hamle metodu değildir. Ne aşkâhıma, ne ihtilâl!

Alışın vâcutun hübbesini zanaatlılarken, terzide, cetini, bağlı olduğu muhabbede güvenin en mahrem ahengine kadar yükselemlerken çekinmeyen Büyük Doğu ideali, acez acez ilân eder:

İz ve hareket sistemimizde ihtilâl akaiyonuna yer yoktur. Maddi ve manevi bütün hamlelerimizden bağlı olduğu parola da «kanun yolile bütünleip sizi kanun yolile tepele-yecceğiz!» düsturundan ibarettir.

● Bizim, cesareten kastımız, hayranlar gibi, vahşiler gibi, prangabentler gibi, deliler gibi korkmayan; ruhunun cazibe ve dâfla kaptırlarını her an muhafaza eden ve on-lara nasıl iş gördüğünü bilen; ayna ve hâdiseler üzerin-deki tazyikleri, kırmayacak ve dağıtmayacak bir fayda planında muhakeme ve tafakkus eden; kucacı, giren, dü-şünen ve anlayış muvazenesi insanın, kanun ve imkân çerçevesinde belittirgi, makbul ve makul aksülâmel trade-sidir. Bu melekelerin müslimanca imi de, cesaret değil, pe-cuattır.

Seccat, yolunu bulan cesarettir; ve işte Avrupalı «men-denî cesareti» tabiriyle bu ulvi melekayı haşleder.

● Şu hakikat karşısında cihan ve tarih ağlarm: Türk Milletine, Türk Milletinin ruhi bütünlüğüne, Türk Mil-le-tinin şahsiyet köküne, sistemî şekilde tam yüz yıldır edil-en suikast bu millet, en müstfik ruhîyat laboratuvarında mevacimler boyu tedaviye muhtaç bir mikyasta yıldırması, affallanmış, opiyatmış ve içine kopandırmıştır.

Türklik, Türk Milletini, içinden dışarıya doğru çıkı-ra-cak kahramanı bekliyor!!!

● Demokrasiye, hürriyete, kanun, fihir ve istihay hak-ka... Kelimeler belmeler... Bütün bu kileler, yüzü buruş-buruş ağlamaklı Türk Milletini, samimiyetine inanmışlar-mıştır. Herkes, daha çok korkmakta... En yakın mâna-sahetler içinde herkes birbirinden ve bütün bu birler hep-biriden, nâmevcut bir heyûlâdan korkuyor! Ruhlu bir kere kavrumuz olana, karıştırdıkları âlemin yakmıyacağını na-nal ıpat etmez!... Elhai usutanmaz ki, yakmıyacağını anla-sın!

● Ne korkuyorunuzu?? Yapıtları kırmak şerefin en ge-ni noktalar niâsına, dilidliğine gibi dâvayın, dilay-mekte, sürlemekte iş görmekte, künelenmekte ve hâkiman-seçmekte kürsüdele deniyor mu?.. Başlarına gümcece-

1

Büyük Doğu Cemiyetinin ku-rulduğu güne tesadüf eden mü-barek Ramazan ayını tebrik eder-iz.

Allah için ac katanlar, Allahın namaz yolunda neflisine düşen borcun daha ağır olduğunu du-şünmelidirler. İbadet, Allah ev-ka strafında vazife swarına en yüksek dereceye çıkarmış bir nevale edilmelidir ki, ibadet ol-sun...

2

«Çele İsmâ Nuru» sahifesinin yel-niz bu hafta yer veremedik. Zi-ra nezdî, hem kanunun giretilik, şî bir borç, hem de ilâhî ve te-sistemimizin en enale şerhîlî se-mek olan Ana Nizamnamemizi nihâlî şekilde iki sahifeliğe yer kep-tirdi. Her bir yasa ve dâva «Çele İsmâ Nuru» o takaddüm edemey-di. Fakat bîzanat «Çele İsmâ Nuru» kâdîmâne beşli herotun yığına-rının her nekteye dümenî işle-bir detelik yusul vermiş oluyor. Bîzanat bir vâde buluboyunmuş, an-kamada kalması olan ara, an-keket ve istese iştirak etmez diye yer verememesi hâsasıdır...

Büyük Doğunun bîzanat ana vâde-ları ve dâvası arasında, bu ayda, ancak DEDEKİT X RİF'e bir iki satırınak yer ayrılabilir. İşle-e, hemmîyet derecesinde takdir e-den, bu kudurun az bile şübe, Ana ruhminde, bîzanatın yatan bir çocuk şîl, Büyük Doğu Ce-miyetinin tahammünde kıvrım kıvrım kottu duran oluyor, yığın bî-tün meydana vâre sâldığı vakit, hâdisenin mikyası anlaşılacak-tır.

3

Büyük Doğucular! Cemiyetinin resmen kuruldu! Allah hayırlı ve mübarek etsin...

Bu Cemiyet, bu vakarın tarih-hinde en esassî dînîm «mâna» olabilir. Allah ne istesene o olur! Büyük Doğucular! Adresleriniz birkaç gün işle-de, bîzanatı teklif ve tasahhüt varakası gönderincedir. Quşun, imazını ve fotoğrafini de, ti-mamlayıp bize işle edevetiniz. Daha terlik varakaları elinizden geçmeden aittanıza bekliyoruz! Büyük Doğucular! En küçük emek ve kasıtlara, en esassî bir kıymet buldıkları gündeyiz.

Ramazanın dört
hafasında dört Âyet

En küçük emek ve kasıtlara, en esassî bir kıymet buldıkları gündeyiz.

1 TEMMUZ 1949

EK-7 Büyük Doğu Dergisi

ek s.6

BÜYÜKDOĞU

Cumaları çıkar
Siyasi - Edebi
haftalık mecmua

Sahip ve Başmuharriri:
N. F. Kısakürek

Umumi neşriyatı
fiiilen idare eden:
N. F. Kısakürek

Müessese Müdürü:
Mustafa Müftüoğlu

İstanbul
Ankara Caddesi
Vilâyet kargısı
İzzeddin Hanı

Telefon:
25381

ŞAKA Matbaası

İlan almaz.

Abone:

Yıllık	12 lira
6 aylık	6 lira
3 aylık	3 lira

Her yerde
25 kuruş

27 Ocak 1950

Altıncı yıl
Sayı:

16

27 OCAK 1950

EK-8 Ulus Gazetesi

Marş

Müsabakamız

Marş güftesi müsabakasına iştirak edecek olanlar şu noktalara dikkat etmelidirler.

Marşın esas bünyesi, dörder mısralık üç kıtadan ibaret olacaktır. Birinci kıta "A", esas fikirleri ihtiva edecek ve diğer iki kıtanın sonlarında birer defa tekrarlanacaktır.

B. ve B le gösterdiğimiz diğer iki kıta ise yukarıdaki dört ana mısradan artan duygu ve düşünceleri ihtiva edecektir.

Bu kıtaların musiki bünyeleri birbirinin aynı olacağı için bunları B ve 'B diye göstereceğiz.

Şu halde marş A, B, A, B', A, şeklinde olacaktır.

Bu suretle şairin emeği, besteye uygunsuzluk yüzünden kaybolmayacak, iyi bir inşadda üzerinde durulan kelimenin bestede de hakkı verilmiş olacaktır.

Her kelimenin tabii okuyuşta üzerine vurulan, en çok ehemiyetli ve açık telâffuz edilen hecesinin marşın bünyesinde öyle yerleri alması lazımdır ki bestenin notaları ve musiki irtifası ile bu tabii okunuş makamlştırılmış bir şekilde temin edilmiş olsun.

Yazılacak şüirin marş halinde bestelenebilmesi için hecelerinin — uzunluğu ve kısalığı, vurgulu veya vurgusuz oluşuna göre — cins ve nevilerinin ne gibi bir terkibi haiz olması lazım geldiğini ayrıca memleketin tanınmış bestekârları ile temasa gelindikten sonra, mümkün olduğu kadar, kolayca anlaşılacak bir açıklıkta izah eden bir not, matbaamızca müsabakaya dahil olmak isteyen şairlerden istiyenlerin adresine gönderilecektir.

Müracaatlar: (Ulus, marş müsabakası) adresine yapılmalıdır.

11 OCAK 1938